

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ แหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย
อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา

Soidao waterfall in La-ai sub district Chawang
district, Nakhon Si Thammarat Province.

โดยหทัยทิพย์ จิตจำ และคณะ

เมษายน 2553

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัด นครศรีธรรมราช

Soidao waterfall in La-ai sub district Chawang district, Nakhon Si
Thammarat Province.

คณะผู้วิจัย

1. นางสาวหทัยทิพย์ จิตจำ
2. นางสาวอาทิตย์ดาว แสงวิจิตร
3. นางสาวขวัญจิรา สีบสายทอง
4. นางสาวละมุล การดี
5. นางสาวปัทมา อินทสระ

สังกัด

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

อาจารย์ที่ปรึกษา

นายมานะ ขุนวิเศษ

สังกัด

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ชุดโครงการ “เชื่อมโยงเครือข่ายภาคีประเด็นการท่องเที่ยวระดับปริญญาตรี”

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความช่วยเหลือ แนะนำ ให้ข้อคิดเห็นและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เป็นอย่างดียิ่งจาก อาจารย์มานะ ชูศรีช่วย และคณะผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน คณะวิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ผศ.จันทรา ทองสมัคร หลักสูตรสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชที่ให้ความช่วยเหลือในการทำงานวิจัยฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงโดยเฉพาะการที่อาจารย์สอนในรายวิชาวิจัย ช่วยให้ข้อเสนอแนะจนที่วิจัยได้ความรู้เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ ที่วิจัยทุกท่านที่เป็นกำลังใจและให้ความร่วมมือในการทำงานวิจัยฉบับนี้จนสำเร็จด้วยดี

ขอขอบคุณชาวบ้านตำบลละอายและตำบลใกล้เคียงในอำเภอนางรองจังหวัดนครศรีธรรมราช และผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาวิจัยทุกคน

ขอโน้มรำลึกถึงพระคุณของบิดามารดา คณาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนการทำวิจัยในครั้งนี้ของผู้วิจัยตลอดมา

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทย และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ที่ได้มอบทุนอุดหนุนการทำวิจัยในครั้งนี้

หทัยทิพย์ จิตจำ และคณะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

24 มีนาคม 2553

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

1. ความเป็นมาของโครงการวิจัย

สถานการณ์ทางด้านเศรษฐกิจของโลกที่อยู่ในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำได้ส่งผลกระทบต่อมายังประเทศไทย ผลกระทบทำให้เศรษฐกิจของประเทศไทยอยู่ในภาวะชะงักงันอย่างรุนแรง การท่องเที่ยวถูกยกมาเป็นทางออกของสภาวะเศรษฐกิจเช่นนี้ โดยการท่องเที่ยวถูกมองว่าจะเป็นตัวช่วยฟื้นฟูภาวะเศรษฐกิจตกต่ำของประเทศ

หน่วยงานภาครัฐได้ส่งเสริมและมีการสนับสนุนให้มีการท่องเที่ยวภายในประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวทางภูเขา ทางทะเล เป็นต้น ซึ่งสถานที่เหล่านี้ล้วนแล้วแต่ เป็นสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวภายในและภายนอกประเทศ เพื่อส่งเสริมให้มีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของประเทศให้มีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น เพราะถ้าคนในประเทศหันมาให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวในประเทศจะทำให้เงินทองไม่รั่วไหลออกนอกประเทศ และถ้ามีนักท่องเที่ยวเข้ามาในประเทศก็จะทำให้มีรายได้เข้ามาสู่ประเทศ

ในกรณีของการท่องเที่ยวที่น่าสนใจอย่างหนึ่งของพื้นที่ของจังหวัดนครศรีธรรมราช คือ การท่องเที่ยวเชิงระบบนิเวศเพราะในจังหวัดนครศรีธรรมราชนั้นมีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความหลากหลายทั้งทางทะเลและภูเขา

กล่าวเฉพาะทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณภูเขานั้นนครศรีธรรมราชเป็นที่ตั้งของเทือกเขานครศรีธรรมราชมียอดเขาที่สูงที่สุดในภาคใต้ และมีทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทน้ำตกจำนวนมากทั้งที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวแล้วและยังไม่ใช่ที่รู้จักในวงกว้างน้ำตกแห่งหนึ่งถือว่ามีควมสวยงามและยังไม่ค่อยเป็นที่รู้จักคือ น้ำตกสอยดาว ซึ่งตั้งอยู่ที่ ตำบลละอาย อำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราช

2. ข้อมูลพื้นฐานทางด้านต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาวได้แบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานด้านที่พัก บริเวณพื้นที่ของน้ำตกสอยดาวได้มีการพัฒนาสร้างที่พักให้แก่ผู้มาท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ ที่พักก็จะมีหลากหลายรูปแบบให้นักท่องเที่ยวได้เลือกตามความชอบหรือตามความสะดวกสบาย เช่น การกางเต็นท์ นอนเปล นอนชนา นอนโรงแรม หรือนอนพักแบบโฮมสเตย์ของชาวบ้าน ที่มีชาวบ้านเป็นผู้จัดการเอง

ข้อมูลพื้นฐานด้านคมนาคม ในการเดินทางขึ้นน้ำตกสอยชั้นแรกเราก็จะนั่งรถมอเตอร์ไซด์ไปครึ่งทางก่อน โดยถนนที่ใช้ขับขึ้นไปนั้นจะเป็นถนนแบบลูกรังและมีลูกหินลูกใหญ่ ๆ บ้าง

เล็กน้อย บนถนนสายนี้บริเวณรอบ ๆ ถนนที่ขยับขึ้นนั้นมีต้นไม้และป่าไม้ที่เต็มไปด้วยความอุดมสมบูรณ์และสัตว์ป่าหลาย ๆ ชนิด เมื่อสุดเส้นทางรถมอเตอร์ครอสซึ่งนับจากจุดเริ่มต้นประมาณ 3 กิโลเมตร นักท่องเที่ยวต้องเดินทางด้วยเท้าเพื่อที่จะขึ้นไปเที่ยวและดูความงดงามของบริเวณน้ำตกสอยดาว

สิ่งดึงดูดใจ น้ำตกสอยดาว ตำบลละฮาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นน้ำตกที่มีบริเวณกว้างมาก มีพืชพรรณธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีสัตว์ป่านานาชนิด ด้วยเหตุที่บริเวณน้ำตกมีความอุดมสมบูรณ์ดังกล่าวจึงทำให้ต้องมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านในบริเวณนั้นที่ต้องพึ่งพิงธรรมชาติในการดำรงชีวิต ซึ่งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางธรรมชาติในบริเวณน้ำตกสอยดาว และวิถีชีวิตของชาวบ้านในบริเวณนี้จึงเป็นที่น่าสนใจแก่ผู้ที่พบเห็นเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้บริเวณน้ำตกสอยดาวจึงมีสิ่งดึงดูดใจที่สามารถแยกได้เป็น 2 ประเด็น คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวและวิถีชีวิตชาวบ้าน

สิ่งอำนวยความสะดวก ถ้าจะเดินทางไปเที่ยวน้ำตกสอยดาว ตำบลละฮาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช สิ่งที่สามารถอำนวยความสะดวกในการเดินทางได้ก็คือ **รถมอเตอร์ครอส** สำหรับรถมอเตอร์ครอส ใช้ในการเดินทางขึ้นที่สูง เช่น ภูเขา เนินควน ลักษณะของรถมอเตอร์ครอส เป็นรถจักรยานยนต์ที่ชาวบ้านนำมาดัดแปลงปรับเปลี่ยนสภาพใหม่ เพื่อให้เหมาะแก่การใช้งานในการขึ้นภูเขา **เครื่องปั่นไฟ** เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกของเครื่องไฟฟ้าซึ่งจะมีอยู่ในหน้าที่พักบริเวณหุหนานไทร **แผงโซลาร์เซลล์** จะมีน้อยส่วนใหญ่มักจะมีบริเวณเชิงเขา ถ้าเข้าไปข้างในป่าจะไม่มีเพราะมีแสงอาทิตย์ส่องลงมาน้อย เนื่องจากมีต้นไม้หนาแน่น **ห้องสุขา** จะมีอยู่ที่หน้าที่พัก ลักษณะของห้องสุขาจะเป็นสุขาเล็ก ๆ อยู่แยกออกจากตัวหน้า **แหล่งน้ำ** ใช้ในการอุปโภคบริโภคได้ตลอดทั้งสายเพราะเป็นแหล่งน้ำที่สะอาด ซึ่งแหล่งน้ำจากหุบเขาต่าง ๆ ได้แตกสาขาย่อยออกไปอีก กลายมาเป็นห้วย หรือ คลอง ซึ่งจะมีชื่อเรียกตามทางที่ไหลผ่าน เช่น ถ้าไหลผ่านหมู่บ้านเหนือคลองจะเรียกว่า“คลองคุดด้วน” ซึ่งคลองคุดด้วนเปรียบได้เสมือนกับสายเลือดใหญ่ของหมู่บ้าน มาตั้งแต่อดีต จนมาถึงปัจจุบัน

กิจกรรมต่าง ๆ กิจกรรมสำคัญที่มีอยู่ในการท่องเที่ยวบริเวณน้ำตกสอยดาวคือ **กิจกรรมการเดินป่า** การเดินป่าบริเวณเขาหลวงสามารถเดินจากหน้าเขามายังหลังเขาได้ ก็คือสามารถเดินทางจากหมู่บ้านคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยจะผ่านสถานที่ที่น่าสนใจมากมาย หนึ่งในสถานที่ที่น่าสนใจนั้นก็คือ น้ำตก **กิจกรรมถ่ายรูปธรรมชาติ** **บันทึกเทปวิดีโอ** **เทปเสียงธรรมชาติ** เนื่องจากบริเวณน้ำตกสอยดาวมีสภาพธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ และหลากหลายทางชีวภาพทำให้มีพืชพันธุ์มากมายให้ชมนานาชนิดเหมาะแก่การถ่ายรูปและการบันทึกเทปวิดีโอทัศนียภาพธรรมชาติ และสิ่งที่น่าสนใจอันเป็นรายละเอียดอยู่ในธรรมชาติ เช่น

ดอกไม้ป่า พืชหายาก สิ่งที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งเมื่อเที่ยวน้ำตกสอยดาวคือ การบันทึกเสียงน้ำตก น้ำไหล เสียงนก แมลง และสัตว์ป่าต่าง ๆ **กิจกรรมพักแรมด้วยเต็นท์ (Tent Camping)** กิจกรรมพักแรมด้วยเต็นท์นับเป็นกิจกรรมที่สัมพันธ์กับการเดินป่า และถือเป็นกิจกรรมสำคัญอย่างหนึ่งในการท่องเที่ยวบริเวณแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาว **กิจกรรมชี้จักรยานเสือภูเขา** เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นบริเวณน้ำตกหนานไจ้ ห้วยผึ่ง หนานไทร บางครั้งเป็นการจัดแข่งขันจักรยานเสือภูเขา และก็มีจักรยานเสือภูเขาเพื่อออกกำลังกาย **กิจกรรมพักผ่อนรับประทานอาหาร (Picnicking)** กิจกรรมพักผ่อนรับประทานอาหารเป็นกิจกรรมที่ส่วนใหญ่จะมีการรวมตัวของสมาชิกในครอบครัวหลายคนมาพักผ่อน โดยตั้งแคมป์บริเวณริมน้ำ จากนั้นก็จะหาปลา โดยการดำน้ำยิงปลาด้วยศรยิงปลาหรือวางกีด ถ้าช่วงกลางวันก็จะจับกบมาประกอบอาหารในการประกอบอาหารก็จะมีธรรมชาติก็คือการหุงข้าวด้วยกระบอกไม้ไผ่ และจะแกงด้วยกระบอกไม้ไผ่ด้วย เช่น การแกงเลียงไข่มดแดง เป็นต้น ซึ่งการประกอบอาหารที่ต้องเลือกทำเล ใกล้ลำน้ำก็เพราะว่าสะดวกในเรื่องการใช้น้ำและการดับไฟ **กิจกรรมส่อง/ดูนก (Bird Watching)** การดูนกนับเป็นกิจกรรมศึกษาธรรมชาติอีกรูปแบบหนึ่ง ที่กำลังได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในการท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาว เพราะไม่เพียงช่วยให้ได้รับความเพลิดเพลินจากการชมความงาม ความน่ารักของนกเพียงอย่างเดียว แต่ยังได้รับอากาศบริสุทธิ์ และได้ออกกำลัง ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ทำกิจกรรมมีสุขภาพแข็งแรง และการดูนกยังนำไปสู่การรู้จักและเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของนกต่อสิ่งแวดล้อม อันจะช่วยให้เกิดความตระหนักถึงคุณค่าและหันมาร่วมกันอนุรักษ์นกและธรรมชาติไว้ **กิจกรรมเล่นน้ำตก ชมวิวน้ำตก สำนวน้ำตก** ในการท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาว นอกจากนักท่องเที่ยวจะนิยมเดินทางไปเที่ยวป่าเพื่อชมความงามของผืนป่าแล้ว กิจกรรมอีกประเภทหนึ่งที่ได้รับนิยมนั้นที่มากที่สุด ได้แก่ การเล่นน้ำตก แต่การเล่นในช่วงฤดูฝนจะไม่นิยมเล่นเพราะช่วงฤดูฝนเป็นช่วงที่มีความเสี่ยงสูงต่อการเกิดน้ำป่าไหลหลากและดินโคลนถล่ม หากจะเล่นน้ำตกต้องเพิ่มความระมัดระวังอันตรายในการเล่นน้ำตกช่วงฤดูฝนเป็นพิเศษ

3. แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาวมีแนวทางที่จะพัฒนา ดังนี้

ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาวควรเริ่มต้นจากการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของคนในพื้นที่ น้ำตกสอยดาวให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการการท่องเที่ยวซึ่งอาจพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่ม

การรักษาทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและการสร้างเอกลักษณ์ ให้กับทรัพยากรการท่องเที่ยว การสร้างประดิษฐ์กรรมใหม่ที่สอดคล้องขึ้นมา เช่น จัดประเพณีจับผึ้ง การจัดการแข่งขันจักรยานเสือภูเขา เป็นต้น

การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ที่สามารถเดินทางได้ด้วยรถมอเตอร์ไซด์ ส่วนที่เหลือจากนั้นควรรักษาธรรมชาติไว้ให้ได้อย่างสมบูรณ์

การสร้างเครือข่ายทั้งการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวระหว่างพื้นที่ และการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอก การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวสามารถทำได้หลายระดับและจะเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งการสร้างเครือข่ายในระดับพื้นที่นี้สามารถทำได้ โดยชาวบ้านและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมท่องเที่ยวในระดับจังหวัด ภูมิภาคและระดับประเทศ การสร้างเครือข่ายที่สามารถทำได้เลยคือการสร้างเครือข่ายกับชุมชนคิวงที่มีที่ตั้งอยู่คนละฝั่งของเขาลอง (เทือกเขานครศรีธรรมราช) รวมถึงสร้างเครือข่ายระหว่างเขา ที่ราบ และทะเล ซึ่งเครือข่ายลักษณะนี้เคยมีอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราชมาก่อนแล้วแต่ในอดีตเป็นเครือข่ายที่เกิดขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้า (ระบบเกลือเขา - เกลือ) ในปัจจุบันก็เปลี่ยนเป็นเครือข่ายที่ช่วยเหลือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องการท่องเที่ยว

การดึงชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวบริเวณน้ำตกสอยดาว ทั้งร่วมคิด ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผล นับเป็นประเด็นสำคัญที่สามารถเป็นแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาวได้

4. สรุป

การศึกษาเรื่องแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช นับเป็นการใช้แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมาใช้เป็นกรอบวิจัยซึ่งยึดหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผลและหลักการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี โดยการจัดการท่องเที่ยวลักษณะนี้ต้องตั้งอยู่บนเงื่อนไขคุณธรรมและความรู้ สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตไว้ให้แก่ประชาชนของพระองค์ การพัฒนาต่าง ๆ รวมถึงการจัดการท่องเที่ยวที่ใช้แนวคิดเช่นนี้ จะส่งผลต่อความยั่งยืนของทรัพยากรในพื้นที่ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์ ความอุดมสมบูรณ์และความยั่งยืนของทรัพยากรย่อมส่งผลให้ผู้คนในพื้นที่สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ รวมทั้งการร่วมมือกันดูแลรักษาทรัพยากรเหล่านั้นไว้ให้ยาวนานจนถึงคนรุ่นหลัง ทรัพยากรที่มีความอุดมสมบูรณ์และความยั่งยืนไม่ได้มีประโยชน์ในเชิงการท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้นแต่ยังมีประโยชน์เชื่อมโยงไปยังเรื่องอื่น ๆ เป็นลูกโซ่และโยงใยต่อกัน เช่น การรักษาป่าไม้บริเวณน้ำตกสอยดาวให้สมบูรณ์ย่อมทำให้ฝั่งหลวงเข้ามาทำรังชาวบ้านสามารถหากินโดยการจับผึ้ง นักท่องเที่ยวที่ต้องการเรียนรู้เรื่องวิถีชีวิตก็สามารถเข้ามาร่วมเรียนรู้และชื่นชมกับทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ โดยสรุปจึงสามารถกล่าวได้ว่า

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้นคือการใช้ทรัพยากรอย่างพอประมาณ มีเหตุผล ซึ่งจะนำมาซึ่งการสร้าง
ภูมิคุ้มกันที่ดี ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ : TRI/UTLGB52016

ชื่อโครงการ : แหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัด

นครศรีธรรมราช

ชื่อนักวิจัย : นายมานะ ขุนวิชัย, นางสาวหทัยทิพย์ จิตจำ, นางสาวอาทิตย์ดาว แสงวิจิตร,
นางสาวขวัญจิรา สีบสายทอง, นางสาวละมุล การดี, นางสาวปัทมา อินทสระ
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

E-mail Address: lamakung@hotmail.com Thaitip_34@hotmail.com Sunstar_pat

pam_pat_106@hotmail.com Showgun_14@hotmail.com

Kandee_30@hotmail.com Pattama_10@hotmail.com

ระยะเวลาโครงการ : 1 สิงหาคม พ.ศ.2552 – 31 มีนาคม พ.ศ.2553

โครงการวิจัยเรื่องแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นความพยายามที่จะค้นหาข้อมูลเบื้องต้นของแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาวในด้านที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการค้นหาแนวทางที่จะพัฒนาน้ำตกสอยดาวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่จะสร้างประโยชน์แก่คนพื้นที่ ในการวิจัยได้ใช้ข้อมูลจากการสำรวจ การสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการศึกษาสรุปได้ว่าน้ำตกสอยดาวเป็นพื้นที่ซึ่งมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้เพราะข้อมูลพื้นฐานระบุว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์และปรากฏวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ทำมาหากินอย่างกลมกลืนกับทรัพยากรที่มีอยู่ในบริเวณนั้น ลักษณะของทรัพยากรและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่จึงเป็นสิ่งดึงดูดใจที่สำคัญ ส่วนข้อมูลในด้านที่พัก การคมนาคม สิ่งอำนวยความสะดวกก็มีลักษณะที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ส่วนแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ควรพัฒนาโดยเริ่มต้นจากการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของคนในท้องถิ่น การรักษาทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและการสร้างเอกลักษณ์ การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก การสร้างเครือข่ายทั้งเครือข่ายระหว่างพื้นที่ การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอก และการดึงการมีส่วนร่วมของชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

คำสำคัญ: แหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาว การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ABSTRACT

Project Code : TRI/UTLGB52016

Project Title : Soidao waterfall in La-ai sub district Chawang district, Nakhon Si Thammarat Province.

Investigators : Khunweechuay M, Jitjum H, Sangvijit A, Suebsaythong K, Kardee L,
Intasara P

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

E-mail Address : lamakung@hotmail.com Thaitip_34@hotmail.com

pam_pat_106@hotmail.com Showgun_14@hotmail.com

Kandee_30@hotmail.com Pattama_10@hotmail.com

Project Duration : 1 August 2009 – 31 March 2010

The research on the tourist attraction of Soidoa Waterfall in Tambon La-ai in the District of Chawang in The Province of Nakhonsithammarat aims at searching for the initial data of Soidoa Waterfall in term of accommodation, communication, natural attractions, facilities, and various activities including the guidelines of developing Soidoa Waterfall to be a tourist attraction. This feat will surely benefit the people in the locality of the waterfall. This research is conducted by surveying, observation and profoundly extensive interviews.

The result of the research shows that Soidoa Waterfall has an absolute potentiality as a tourist attraction and the way of life of the people in the community of the waterfall is harmoniously relevant to the natural resources of the areas. The natural resources and the way of life of the local people have become the most captivating factor. The area has a unique characteristic in providing the accommodator, the communication and the facilities which are appropriate for ecotourism.

The guidelines of developing Soidoa Waterfall should focus on providing the local people with learning processes of how to preserve the natural resources, and cultures, and to raise local identity. The facility management should involve setting up travel networks with other tourists attraction areas, and outside agencies. Above all, there should be a co-operation and participation of the local people in managing the ecotourism.

Keyword : Soidoa Waterfall , Sustainable Tourism

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ข
บทคัดย่อภาษาไทย	ช
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฅ
สารบัญ	ณ
สารบัญภาพ	ฏ
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
การทบทวนวรรณกรรม	5
การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน	5
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	7
การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	38
การจัดการท่องเที่ยวอย่างพอเพียง	43
การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	49
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	53
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า	57
บทที่ 4 ผลการศึกษา และการอภิปรายผล	61
4.1 ผลการศึกษา	61
ตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 1 บริเวณน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราชมีลักษณะของที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก สะดวกและกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างไรมีอะไรเป็นจุดเด่นและจุด ด้อยอย่างไร	
ตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 2 จะมีแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว บริเวณ น้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราช ในด้านที่พัก การ คมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่างๆทางด้านการท่องเที่ยว อย่างไรบ้าง	
4.2 สรุปภาพรวมการตอบคำถามวิจัยทั้งหมด	88

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 บทสรุป	90
บรรณานุกรม	94
ภาคผนวก	98
ภาคผนวก ก. บทความการวิจัย	99
ภาคผนวก ข. กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการไปใช้ประโยชน์	107
ภาคผนวก ค. ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และ กิจกรรมที่ดำเนินการมาแล้วและผลที่ได้รับตลอดโครงการ	111
ภาคผนวก ง. ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์	113
ภาคผนวก จ. รูปภาพกิจกรรมการดำเนินงานวิจัย	115
ภาคผนวก ฉ. ประวัติคณะผู้วิจัย	122

บทที่ 1 บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

สถานการณ์ของโลกที่อยู่ในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำได้ส่งผลกระทบต่อมายังประเทศไทย ผลกระทบทำให้เศรษฐกิจของประเทศอยู่ในภาวะชะลอตัวอย่างรุนแรง การท่องเที่ยวถูกยกมาเป็นทางออกของสภาวะเศรษฐกิจเช่นนี้ โดยการท่องเที่ยวถูกมองว่าจะเป็นตัวช่วยฟื้นฟูภาวะเศรษฐกิจตกต่ำของประเทศ

หน่วยงานภาครัฐได้ส่งเสริมและมีการสนับสนุนให้มีการท่องเที่ยวภายในประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวทางภูเขา ทางทะเล เป็นต้น ซึ่งสถานที่เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวภายในและภายนอกประเทศ เพื่อส่งเสริมให้มีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของประเทศให้มีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น เพราะถ้าคนในประเทศหันมาให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวในประเทศจะทำให้เงินทองไม่รั่วไหลออกนอกประเทศ และถ้ามีนักท่องเที่ยวเข้ามาในประเทศก็ทำให้มีรายได้เข้ามาสู่ประเทศ

ในกรณีของการท่องเที่ยวที่น่าสนใจอย่างหนึ่งของพื้นที่ของจังหวัดนครศรีธรรมราช คือ การท่องเที่ยวเชิงระบบนิเวศเพราะในจังหวัดนครศรีธรรมราชนั้นมีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความหลากหลายทั้งทางทะเลและภูเขา

กล่าวเฉพาะทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณภูเขานั้นนครศรีธรรมราชเป็นที่ตั้งของเทือกเขานครศรีธรรมราชมียอดเขาที่สูงที่สุดในภาคใต้ และมีทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทน้ำตกจำนวนมากทั้งที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวและยังไม่ใช่ที่รู้จักของนักท่องเที่ยว น้ำตกแห่งหนึ่งถือว่ามีชื่อเสียงและยังไม่ค่อยเป็นที่รู้จักคือ น้ำตกสอยดาว ซึ่งตั้งอยู่ที่ ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

จากการสำรวจเบื้องต้นของทีมีวิจัย พบว่านอกจากความสวยงามของตัวน้ำตกแล้วบริเวณรอบ ๆ น้ำตกเต็มไปด้วยธรรมชาติที่บริสุทธิ์และสวยงาม เมื่อเป็นเช่นนี้ ทีมีวิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาข้อมูลเบื้องต้นในด้านที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ และกิจกรรมต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยวและศึกษาเพื่อจะหาแนวทางในการพัฒนาน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราชให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและรู้จักอย่างแพร่หลายจึงเกิดเป็นข้อเสนองานวิจัยตามที่ได้ส่งมานี้

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

1.2.1 เพื่อสำรวจข้อมูลเบื้องต้นในด้านที่พื้ก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่น้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.2.2 เพื่อหาแนวทางพัฒนาที่พื้ก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่น้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.3 คำถามการวิจัย (research question)

1.3.1 บริเวณน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราชมีลักษณะของที่พื้ก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างไรมีอะไรเป็นจุดเด่นและจุดด้อยอย่างไร

1.3.2 จะมีแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว บริเวณน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ในด้านที่พื้ก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านการท่องเที่ยวอย่างไรบ้าง

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

น้ำตกสอยดาว เป็นน้ำตกที่ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ อยู่ที่เขาหลวง เขื่อนเขานครศรีธรรมราช เป็นแหล่งต้นน้ำของคลองคุดด้วนซึ่งเป็นลำคลองที่ไหลลงสู่แม่น้ำตาปีที่ปากน้ำ อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นน้ำตกที่ยังไม่ได้พัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างน้ำตกทั่วไป แต่ด้วยความสวยงามของน้ำตกมีความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในอนาคต ดังนั้นเพื่อให้แนวทางการพัฒนาเป็นไปได้เพื่อประโยชน์และให้เกิดความยั่งยืนจึงจำเป็นต้องมีการศึกษาถึงสภาพพื้นฐานและแนวทางการพัฒนาน้ำตกไว้เป็นเบื้องต้น

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาในพื้นที่บ้านโคกยาง ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นชุมชนที่มีพื้นที่อยู่ในบริเวณฝั่งตะวันตกของเขื่อนเขานครศรีธรรมราช ชาวบ้านส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตสัมพันธ์อยู่กับทรัพยากรธรรมชาติของเขาลูกนี้ โดยเฉพาะการเข้าจับจองพื้นที่เพื่อทำสวนยางพารามาเป็นเวลานาน และการหาของป่า เช่น น้ำผึ้ง สัตว์ป่า ผลไม้ ฯลฯ จนสามารถสร้างสรรค์ภูมิปัญญา

บางอย่างที่เหมาะสมกับพื้นที่ ในปัจจุบันกระแสของการท่องเที่ยวเข้ามายังหมู่บ้านในบริเวณเทือกเขา โดยเฉพาะฝั่งตรงข้ามของตำบลละอายเป็นชุมชนศิวิล์ง ตำบลกำโลน อำเภอละหานทราย จังหวัดนครราชสีมา มีการพัฒนากิจกรรมทางการท่องเที่ยวจนเป็นที่ยอมรับจากบุคคลภายนอกอย่างกว้างขวาง และเชื่อกันว่าเป็นต้นแบบของชุมชนหนึ่งของประเทศไทย

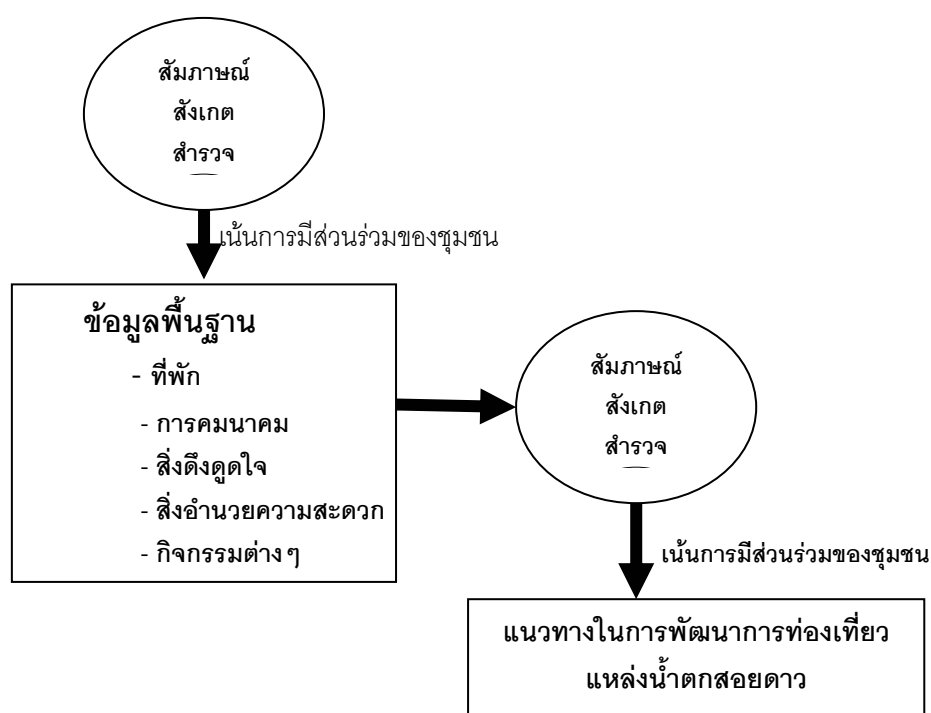
ในขณะที่ทางฝั่งตะวันตกของภูเขาสูงเดียวกันมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวไม่ได้แตกต่างกัน ความแตกต่างน่าจะอยู่ที่กระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้าน

เมื่อกล่าวถึงทรัพยากรทางการท่องเที่ยว นั้น น้ำตกสอยดาวถือเป็นน้ำตกที่มีความสวยงามและยังมีนักท่องเที่ยวเข้าถึงได้น้อยเพราะข้อจำกัดเรื่องการเข้าถึง ด้วยเหตุนี้ความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติจึงยังคงมีอยู่อย่างมาก และในอนาคตหากมีการศึกษาถึงแนวทางการจัดการที่เหมาะสม น้ำตกสอยดาวก็อาจเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาความรู้เรื่องการท่องเที่ยวให้กับคนในพื้นที่ได้ เมื่อถึงตอนนั้นฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออกของภูเขาสูงนี้ก็อาจได้สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวที่เป็นระบบและสร้างประโยชน์ด้านต่าง ๆ ให้คนในพื้นที่ได้มากขึ้น

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยจะศึกษาในประเด็นที่เป็นข้อมูลพื้นฐานทางด้านต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาว รวมถึงแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาว

1.6 กรอบแนวคิดการวิจัย

1.7 ผลที่คาดว่าจะได้รับ (Output)

ได้องค์ความรู้ที่ตอบคำถามวิจัย

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการ (Outcome)

1.7.1 ได้ข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์แก่สถาบันการศึกษาในพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาวตำบลละอาย อำเภอนางรอง จังหวัดนครราชสีมา

1.7.2 เป็นการพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ โดยเฉพาะการฝึกการทำงานร่วมกับชุมชนและการฝึกวิธีคิดโดยใช้กระบวนการวิจัยเข้ามาเป็นตัวเสริม

1.9 แนวทางการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ให้องค์การบริหารส่วนตำบลนำข้อมูลทางวิจัยไปใช้เพื่อการเรียนรู้ของชุมชนในตำบลละอาย อำเภอนางรอง จังหวัดนครราชสีมา รวมทั้งทางโรงเรียนอาจจะสนับสนุนให้กลุ่มนักเรียนรวมตัวกันจัดตั้งเป็นชมรมอนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาวอีกทั้งข้อมูลจากงานวิจัยที่ได้โรงเรียนบ้านโคกยาง ตำบลละอาย อำเภอนางรอง จังหวัดนครราชสีมา อาจนำมาจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น

1.10 สรุป

การศึกษาเรื่องแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอนางรอง จังหวัดนครราชสีมา เป็นความพยายามที่จะค้นหาข้อมูลเบื้องต้นของแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาว ในด้านที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่าง ๆ และการค้นหาแนวทางที่จะพัฒนาน้ำตกสอยดาวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่จะสร้างประโยชน์แก่คนพื้นที่โดยไม่ติดอยู่กับการพัฒนากระแสหลัก ทั้งนี้เพราะแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาวยังคงความบริสุทธิ์อยู่อย่างมาก นั่นเพราะข้อจำกัดเรื่องการเข้าถึง เมื่อเป็นเช่นนี้การสร้างแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก

นอกจากการวิจัยจะสามารถสร้างองค์ความรู้ที่เป็นรูปธรรมได้แล้วในเชิงนามธรรม งานวิจัยชิ้นนี้จะสร้างความภูมิใจ ความรักในมาตุภูมิให้กับผู้เข้าร่วมการวิจัย โดยเฉพาะนักศึกษาสังคมศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ที่เป็นคนในพื้นที่ และชาวบ้านที่เข้าร่วมกระบวนการ นอกจากนั้นจะช่วยให้ นักวิจัยทุกคนได้ร่วมเรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่นของตนเอง นับเป็นการสร้างโอกาสหรือแบบฝึกหัดขึ้นเยี่ยมให้ได้เกิดทักษะในการอยู่ร่วมกับสังคม และเกิดการพัฒนาทางความคิดและได้เรียนรู้เรื่องที่เกิดขึ้นจริง ๆ ที่ไม่ยึดติดกับกรอบบางอย่าง อย่างที่คนในสังคมไทยจำนวนมากได้ยึดติดกันอยู่

บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถค้นหางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้จำนวนมากและได้นำเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

2.1 การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยสามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวอย่างพอเพียง Sufficiency Tourism
5. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

รายละเอียดต่าง ๆ ของการทบทวนวรรณกรรมมีดังต่อไปนี้

1. การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (sustainable tourism) มีหลักการที่สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน (sustainable development) ซึ่งเป็นกระแสความคิดหลักของโลกในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา และได้รับความสนับสนุนจากคณะกรรมการว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Commission on Sustainable Development) ขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งหลักการโดยทั่วไปของการพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ จะต้องมีการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรอย่างพอดี เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปได้ในระยะเวลายาวนาน และมีการกระจายผลประโยชน์ให้แก่คนส่วนใหญ่ รวมทั้งมีการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย

1.1 ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (จุลสารการท่องเที่ยว 2538 หน้า 14.) ได้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ว่า หมายถึง การท่องเที่ยว รวมถึงการจัดบริการอื่น ๆ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดย (1) ต้องดำเนินการภายใต้ขีดความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว (2) ต้องตระหนักดีต่อการมีส่วนร่วมของประชากร ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว (3) ต้อง

ยอมรับให้ประชาชนทุกส่วนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน (4) ต้องชี้้นำภายใต้ความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยว นั้น ๆ

ส่วนนักวิชาการคนอื่น ๆ ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลังด้วย การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะเดียวกันก็สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศเอาไว้ได้ด้วย (ดวงเนตร กริณี สถาปนพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ (ISMED 23 กันยายน 2547)

จากความหมาย การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนข้างต้น สรุปได้ว่า หมายถึง การพัฒนาการท่องเที่ยวที่เป็นการจัดการบริการ ทั้งในปัจจุบันและอนาคตเป็นการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามทางสุนทรียภาพ

1.2 หลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (sustainable tourism) มีหลักการที่สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน (sustainable development) ซึ่งเป็นกระแสความคิดหลักของโลกในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา และได้รับความสนับสนุนจากคณะกรรมาธิการว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Commission on Sustainable Development) ขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งหลักการโดยทั่วไปของการพัฒนาอย่างยั่งยืนคือ จะต้องมีการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรอย่างพอดี เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปได้ในระยะเวลายาวนาน และมีการกระจายผลประโยชน์ให้แก่คนส่วนใหญ่ รวมทั้งมีการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เมื่อนำหลักการนี้มาปรับใช้กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จึงมีจุดเน้นที่สำคัญดังนี้

1. จะต้องดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยว ให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปได้ในระยะเวลายาวนานจนถึงชั่วลูกชั่วหลาน มิใช่เพียงเพื่อคนรุ่นปัจจุบันเท่านั้น
2. ลดการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง และลดปริมาณของเสียที่จะเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม
3. มีการกระจายรายได้และผลประโยชน์ให้แก่คนในท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ เปิดโอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่นได้เข้าร่วมในการจัดการ และการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว
4. มีการประชุมปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว และชุมชนในท้องถิ่น เพื่อการวางแผนงาน การจัดสรรงบประมาณ และการจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม

5. มีการสร้างเครือข่ายเพื่อเผยแพร่ แนวคิด การศึกษาวิจัย และความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนออกไปในหมู่ประชาชน ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศอย่างกว้างขวาง (ไพฑูรย์ พงศบุตร [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก http://guru.sanook.com/search/knowledge_search. วันที่ 23 ตุลาคม 2552.)

2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

คำว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นศัพท์บัญญัติที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) นำมาใช้อย่างเป็นทางการใน พ.ศ.2541 โดยให้ความหมายตรงกับคำว่า Ecotourism ในภาษาอังกฤษ ศัพท์บัญญัตินี้ได้รับความเห็นชอบจากราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบัญญัติศัพท์แล้ว

Ecotourism เป็นคำที่เกิดใหม่ในวงการ อุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยนำคำ 2 คำมารวมกันได้แก่ eco และ tourism คำว่า eco แปลตามรูปศัพท์ว่า บ้านหรือที่อยู่อาศัย ส่วน tourism แปลว่า การท่องเที่ยว ecotourism จึงแปลว่า การท่องเที่ยวเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย หมายความว่า การท่องเที่ยวที่เน้นในด้านสิ่งแวดล้อมอันเป็นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ทั้งพืช สัตว์ และมนุษย์

ส่วนคำว่า นิเวศ ซึ่งเป็นคำภาษาสันสกฤตที่นำมาใช้ในภาษาไทย ก็แปลว่า บ้านหรือที่อยู่อาศัยเช่นกัน (ดูพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน) ฉะนั้น การท่องเที่ยว เชิงนิเวศจึงเป็นศัพท์บัญญัติที่มีความหมายตรงกับคำในภาษาอังกฤษอย่างเหมาะสม

นอกจากคำว่า ecotourism แล้ว ยังมีคำอื่น ๆ ที่มีความหมายใกล้เคียงหรือเกี่ยวข้อง กันอีกหลายคำ ได้แก่ green tourism แปลว่า การท่องเที่ยวสีเขียว หมายถึง การท่องเที่ยวสถานที่ทางธรรมชาติ โดยสีเขียวเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ biotourism แปลว่า การท่องเที่ยวเชิงชีวภาพ ซึ่งหมายถึง การท่องเที่ยวที่เน้นการศึกษาสิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติ และ agrotourism แปลว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นในด้านเกษตรกรรม เพื่อให้เรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของพืชผลไร่ นา และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกร เพื่อขยายความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ชัดเจนยิ่งขึ้น จะขอกล่าวถึงคำนิยามที่นักวิชาการได้ให้ไว้ในที่ต่าง ๆ ดังนี้

1. องค์การสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Program - UNEP) สมาคมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism Society) และองค์การ การท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization) ให้คำนิยามว่า "การท่องเที่ยวที่ไม่เป็นการรบกวนลักษณะทางธรรมชาติ มุ่งหวังในด้านการศึกษา มีความพอใจต่อทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ตามธรรมชาติ มี

ความเข้าใจต่อวัฒนธรรม ประวัติความเป็นมาของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยไม่เป็นการรบกวนต่อระบบนิเวศ ในขณะเดียวกันก็สร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ ที่จะทำให้เกิดการอนุรักษ์ต่อทรัพยากรของประชากร ในท้องถิ่น" (สุมาลี เทพสุวรรณ, 2544 : หน้า39)

2. ดร.ราล์ฟ บักลีย์ (Dr. Ralph Buckley) ศาสตราจารย์ผู้อำนวยการศูนย์วิจัย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยกรีฟฟิท ประเทศออสเตรเลีย ให้คำนิยามสั้น ๆ ว่า "การท่องเที่ยวที่อาศัยผลิตผลทางธรรมชาติ การจัดการที่ยั่งยืน และองค์ประกอบทางการศึกษา ซึ่งมีส่วนก่อให้เกิดการอนุรักษ์"

3. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ให้คำนิยามว่า "การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อการศึกษา ชื่นชม และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม และชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานความรู้และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ"

ในช่วงที่กระแสของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแพร่ขยายไปทั่วโลก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดทำแผนพัฒนาและอนุรักษ์การท่องเที่ยว โดยจัดตั้งคณะทำงานเพื่อศึกษา เรื่อง Ecotourism ระยะแรกคณะทำงานมีมติใช้คำจำกัดความ Ecotourism ในความหมายภาษาไทยว่า "การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์" โดยมีความประสงค์ที่จะสื่อความหมายให้กับชาวไทยทุกระดับเข้าใจว่า รูปแบบการท่องเที่ยว Ecotourism นับเป็นรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อรักษาสีเขียวในการรับรู้ของชาวไทยคือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ต่อมา ททท. ได้มอบหมายให้สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วท.) ทำการศึกษาเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยว เพื่อรักษาระบบนิเวศ และขอให้ราชบัณฑิตยสถาน กำหนดความหมาย ในที่สุดได้ความหมายของคำว่า Ecotourism คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อบ่มเพาะให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

จากความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศข้างต้น สรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวที่เน้นในด้านสิ่งแวดล้อมอันเป็นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ทั้งพืช สัตว์ และมนุษย์ รวมถึงการจัดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อรักษาสีเขียว

2.2 หลักเกณฑ์การกำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1. เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีระบบนิเวศสมบูรณ์

2. มีความพร้อมในการบริหารจัดการ มีศูนย์ศึกษาธรรมชาติ ภายในศูนย์มีบริการอำนวยความสะดวกเบื้องต้น มีแคนาเตอร์ บริการข่าวสาร มุมนิทรรศการ ห้องสุขา มุมจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม

3. มีการจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ทั้งเส้นทางไปและกลับทางเดิม เส้นทางเป็นแบบวงรอบและวงกลม ระยะทางตั้งแต่ 1 กิโลเมตรเป็นต้นไป อย่างน้อย 1 เส้นทาง

4. มีป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางศึกษาธรรมชาติเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว

5. มีแผนที่และคู่มือแนะนำเที่ยวประกอบป้ายสื่อความหมาย เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว

6. มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ จำนวนนักท่องเที่ยวต่อครั้งต่อวันในแต่ละเส้นทาง และในสถานที่ท่องเที่ยว

7. มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่มีความรู้ทั้งทางด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม สามารถอธิบายเรื่องราวในท้องถิ่นและภูมิปัญญาพื้นบ้านได้

8. มีการบริหารจัดการพื้นที่และมีบริการร่วมกับประชาชนในท้องถิ่น องค์การภาครัฐบาล องค์การเอกชน องค์การพัฒนาเอกชน (NGO) องค์การบริหารท้องถิ่น (เทศบาล และ อบต.)

9. มีนโยบายต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่นชัดเจน เช่น การจัดการขยะ การจัดการน้ำเสีย และการจัดการมลพิษต่าง ๆ

10. มีแผนพัฒนาบุคลากรและบริการสู่ระดับมาตรฐานสากล

11. หากแหล่งท่องเที่ยวมีที่พักแรมจะต้องเป็นที่พักแรมระดับการรักษาสิ่งแวดล้อม (Ecotourism)

หมายเหตุ : หลักเกณฑ์นี้ กองอนุรักษ์ ททท. ร่วมกับสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย กำหนดขึ้น

2.3 องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

องค์ประกอบหลักที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or Authentic or Endemic or Unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco - system) ในพื้นที่นั้น ๆ ดังนั้นองค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature - based tourism)

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ (Responsible travel) โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการ

ท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable managed tourism) เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ (Responsible travel) ที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental education-based tourism)

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น (Involvement of local community or People participation) ที่มีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ปฏิบัติตามแผน ได้รับประโยชน์ ติดตามตรวจสอบ ตลอดจนร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยว อันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่น ทั้งกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี่เริ่มต้นจากระดับรากหญ้า (Grass root) จนถึงการปกครองส่วนท้องถิ่น และอาจรวมไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community participation - based tourism)

หากการท่องเที่ยวใดมีองค์ประกอบที่สมบูรณ์ตามลักษณะดังกล่าวข้างต้นจัดได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์ หากขาดหรือปราศจากข้อใดข้อหนึ่งไปความสมบูรณ์จะลดน้อยลงจนอาจกลายเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ

ลักษณะเฉพาะประการหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การมุ่งเน้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เพื่อประสานการท่องเที่ยวกับความพอใจในการเรียนรู้และสัมผัสกับระบบนิเวศ (Eco - system) มีความแตกต่างอย่างชัดเจนกับความสนใจประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการพัฒนาอารยธรรมของมนุษย์ในทางอารยธรรมชาติ (ที่รวมเอาลักษณะวัฒนธรรมที่มีวิถีชีวิตแบบธรรมชาติหรือเป็นส่วนหนึ่งในระบบนิเวศของแหล่งเที่ยวนั้น ๆ ไว้) ลักษณะเฉพาะนี้จึงทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ใช่วิธีการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural tourism และ Historical tourism) แม้ว่าจะมีความคาบเกี่ยวกันในพื้นที่ก็ตาม ในทำนองเดียวกันการท่องเที่ยวธรรมชาติ (Natural tourism) จึงไม่ใช่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งหมด ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการจัดการการท่องเที่ยวด้วย ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ จึงมีบางส่วนจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้หรือแหล่งท่องเที่ยว

หนึ่ง ๆ อาจมีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวแบบอื่น ๆ ได้ จากลักษณะดังกล่าวจึงมีสิ่ง ที่ควรทำความเข้าใจเพิ่มเติมดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวแบบปกติ หรือแบบประเพณีนิยม ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความพอใจของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก และเน้น การส่งเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ

2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่ใช่สิ่งตรงข้ามกับการท่องเที่ยวแบบคนละใหญ่ (Mass tourism) เพราะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ได้ถูกจำกัดที่ขนาดของการท่องเที่ยว แต่จำกัดที่รูปแบบกิจกรรมและ ขนาดที่เหมาะสมกับพื้นที่ นักท่องเที่ยวกลุ่มเล็ก ๆ สามารถทำลายสิ่งแวดล้อมได้เช่นเดียวกันหรือ มากกว่านักท่องเที่ยวคนละใหญ่หากปราศจากการจัดการที่ดี การจัดการกับการท่องเที่ยวคนละใหญ่ ในทิศทางและภายใต้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ จัดเป็น Mass ecotourism

3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่จำเป็นต้องเป็นการจัดการที่ง่าย ๆ ราคาถูก มีรูปแบบการ ท่องเที่ยวที่แปลกใหม่ มีรายได้จากการท่องเที่ยวที่น้อย เพียงแต่มีการจัดการที่ดี มีการรักษา สิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ มีการประสานความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวและให้ประโยชน์ที่ เหมาะสมตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยวแล้วการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอาจตอบสนองนักท่องเที่ยว ได้ทุกกลุ่มทุกระดับและมีรายได้สูงได้เช่นกัน

4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงให้ความสำคัญในการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกมากกว่า การให้ความพึงพอใจอย่างไม่มีขอบเขตของนักท่องเที่ยว ดังนั้นจึงเป็นการท่องเที่ยวที่ต้องมีการ ประสานความเข้าใจกันอย่างเหมาะสมตลอดกระบวนการ

จากการศึกษากำหนดความหมายและนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้ว ทำให้ทราบว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation tourism) ที่หมายถึง รูปแบบของการท่องเที่ยวเพื่อรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม เป็นการจัดการการท่องเที่ยวที่รักษาคุณภาพทั้งการ ท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural - based tourism) และแหล่งวัฒนธรรม (Cultural - based tourism) อันจะนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable tourism) ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อ ตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสุนทรียภาพ โดยใช้ทรัพยากรอัน ทรนาคอย่างชาญฉลาด สามารถรักษาเอกลักษณ์ความเป็นธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุดและให้ประโยชน์ได้ตลอดกาลยาวนานที่สุด

2.4 ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1. จะต้องให้ความสำคัญกับธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมด้านชีวภาพ และวัฒนธรรม ประเพณี โดยยึดหลักที่ว่าต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด เพื่อให้สามารถ สืบต่อถึงอนุชนรุ่นหลัง

2. จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคมและโดยยึดหลักที่ว่าไม่ให้เกิดผลกระทบ ต่อสิ่งแวดล้อมหรือให้กระทบน้อยที่สุด เพื่อส่งผล ต่อเนื่องถึงการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

3. จะต้องคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอัน หลากหลาย

4. ให้ความรู้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบ ธุรกิจท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นโดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้รับความรู้และ ประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกที่จะรักษาสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัว

5. จะต้องให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและมีผลประโยชน์โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ชุมชน ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว อันจะนำไปสู่การ กระจายรายได้

6. จะต้องคำนึงถึงขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ โดยยึดหลักที่ว่าต้องไม่เกินขีด ความสามารถรองรับของพื้นที่ทุก ๆ ด้านทั้งด้านจำนวนนักท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว ชุมชน และ สภาพแวดล้อมโดยรอบ

7. จะต้องมีการบริการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยยึดหลัก ที่ว่าต้องให้ธุรกิจบริการท่องเที่ยวเน้นในเรื่องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ

8. มุ่งให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ ต้องการเข้ามาท่องเที่ยวหรือกลับมาท่องเที่ยว ซ้ำอีก โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้กิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มาตรฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญคือ

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีระบบจัดการที่ดีใน 4 ด้านคือ

1.1 ด้านการให้ข้อมูลล่วงหน้าเพื่อทำความเข้าใจกับนักท่องเที่ยว

1.2 ด้านการจัดรายการนำเที่ยวที่เน้นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว

1.3 ด้านข้อกำหนดการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยว

1.4 ด้านการตลาดท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความสามารถรองรับของพื้นที่ในแหล่ง ท่องเที่ยว

2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมซึ่งจะส่งผลต่อการ วางแผนและการจัดการ

3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีโครงการร่วมกับคนในชุมชนท้องถิ่นเพื่อคืนกำไรกลับสู่แหล่งท่องเที่ยว

4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีระบบการให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีระบบสร้างคุณภาพโดยจัดอบรมด้านความรู้และทักษะแก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง

5. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีระบบการรักษาความปลอดภัยทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมการท่องเที่ยวบางกิจกรรมมีความเสี่ยงสูงจึงจำเป็นต้องมุ่งรักษาความปลอดภัยเป็นสำคัญ

2.5 การจัดการศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1. ความมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและความดึงดูดใจ ความมีเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะด้านนิเวศวิทยา และลักษณะเด่นแปลกตาด้านกายภาพ เช่น น้ำตก น้ำพุร้อน ถ้ำลาวา ถ้ำ หินผา ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว รวมถึงวัฒนธรรมของพื้นที่ (ถ้ามี) ซึ่งมีลักษณะเป็นชุมชนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ธรรมชาติ และยังคงรักษาวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของพื้นที่ไว้เป็นอย่างดี

2. ความอุดมสมบูรณ์ของชีวภาพและพันธุ์พืช สังคมพืชที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายของพันธุ์พืชสูง ถูกบุกรุกกรบน้อย คงสภาพความเป็นผืนป่าดั้งเดิม พันธุ์ไม้ขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติมีรายงานพบพันธุ์พืชหรือสมุนไพรหายากใกล้สูญพันธุ์หรือพืชที่ค้นพบชนิดใหม่ของโลก

3. ความหลากหลายทางชีวภาพของสัตว์ป่า ปะการังหรือสัตว์ทะเล ความหลากหลายและความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ป่ามีรายงานพบสัตว์หายาก สัตว์เฉพาะถิ่น สัตว์ใกล้สูญพันธุ์หรือสัตว์ที่ค้นพบชนิดใหม่ของโลก และโอกาสที่จะพบเห็นสัตว์ป่าหรือร่องรอยสัตว์ป่าตามธรรมชาติ

4. ความเปราะบางด้านสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ หมายถึงระดับความอ่อนไหวต่อการรองรับความเปลี่ยนแปลง อันส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่นจากการพัฒนาหรือกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ (พิจารณาความยากของการฟื้นฟูและระยะเวลาที่จะฟื้นฟูเป็นองค์ประกอบด้วย)

5. สภาพภูมิอากาศที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยว โดยการประเมินสภาพภูมิอากาศ อุณหภูมิ กระแสลม และการถ่ายเทของกระแสอากาศ ตลอดจนความชื้น ปริมาณน้ำฝนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

6. สภาพของพื้นดิน พืชคลุมดินและบริเวณโดยรอบพิจารณาจาก ความลาดชันของพื้นที่ ชนิดของเนื้อดิน การพังทลายของดิน ความหลากหลายของชนิดพืชคลุมดินและความหนาแน่นของพืชคลุมดินของพื้นที่

7. สภาพทัศนียภาพและความสวยงามของทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยทัศนียภาพ มีสุนทรียภาพความงาม ก่อให้เกิดความประทับใจ อภิรมย์ สบายตา หาดทราย โขดหิน สะอาดสวยงาม พื้นที่เหมาะต่อการพักผ่อน และประกอบกิจกรรม

8. สภาพพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์เหมาะสมกับกิจกรรม ศักยภาพของพื้นที่ในการประกอบกิจกรรมมีความสัมพันธ์เหมาะสมกับกิจกรรม และเอื้ออำนวยต่อการรองรับการขยายตัวได้ในอนาคต

9. ศักยภาพในการเข้าถึง ความใกล้ - ไกล จากถนนสายหลัก/รอง คุณภาพของเส้นทาง ความสะดวกและปลอดภัย สภาพเส้นทางเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในพื้นที่ มีการจัดป้ายบอกทางชัดเจน มียานพาหนะประจำทาง โดยมีเวลาที่แน่นอน

10. คุณภาพในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว มีการจัดการด้านการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว อำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างความรู้สึที่ดีต่อการได้มาเยือนของนักท่องเที่ยว

ปัจจุบันการท่องเที่ยวถือเป็นอุตสาหกรรมบริการที่ทำรายได้ให้แก่ประเทศ ต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก รวมทั้งประเทศไทยด้วย และได้มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งวิธีการจัดการการท่องเที่ยวให้ขยายตัวมากขึ้นตามลำดับ

ถึงแม้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะให้ผลดีทางด้านเศรษฐกิจ แต่ก็ก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบได้มากหากไม่ระมัดระวัง ผลกระทบในทางลบที่สำคัญมากมี 2 ประการคือ ประการแรก ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว และประการที่สอง ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ชุมชนในท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น นักท่องเที่ยวไม่ช่วยกันระมัดระวังรักษาสิ่งแวดล้อม มีการทิ้งขยะเกลื่อนกลาดไม่เป็นที่เป็นทาง เติดหรือทำลายพืชพรรณไม้ ขีดเขียนตามผนังถ้ำหรือโขดหินให้เกิดความสกปรก ทำลายปะการังใต้น้ำ โรงแรมปล่อยน้ำเสียลงในแหล่งน้ำ รวมทั้งมีการปลูกสร้างอาคารที่ไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม สกปรกรกรุงรัง หรือรูกูล้ำที่สาธารณะ ความเดือดร้อนที่ชุมชนในท้องถิ่นอาจได้รับจากการท่องเที่ยว ได้แก่ ความไม่สะดวกต่าง ๆ อันเนื่องมาจากนักท่องเที่ยวเดินทางมาเป็นจำนวนมาก เช่น ปัญหาการจราจรติดขัด ปัญหาเสียงรบกวน และปัญหาค่าครองชีพในท้องถิ่นสูงขึ้น

ได้มีแนวคิดที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้มีผลกระทบในทางลบน้อยที่สุด โดยให้นักท่องเที่ยวตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม และช่วยกันอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวให้คงสภาพที่ดีต่อไปนาน ๆ ในขณะเดียวกันก็ให้ชุมชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานทั้งของรัฐและของเอกชน เพื่อจะได้ดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนอย่างเต็มที่ พร้อมทั้งได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ด้วย แนวคิดนี้เป็นที่มาของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งได้เริ่มแพร่หลายไปในประเทศต่าง ๆ นับตั้งแต่ พ.ศ.2530 เป็นต้นมา และองค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้ พ.ศ. 2545 (ค.ศ.2002) เป็นปีสากล

แห่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วย หลักการสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมี 2 ประการ คือ ประการแรก ต้องเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และประการที่สอง ต้องเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีผลต่อเนื่องไปในระยะเวลายาวนาน มีจุดเน้นที่สำคัญคือ จะต้องดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ใช้ประโยชน์ได้ต่อไปชั่วลูกชั่วหลาน มิใช่เพียงเพื่อคนในรุ่นปัจจุบันเท่านั้น และต้องให้มีการร่วมมือกันทุกระดับ ทั้งในระดับประเทศ ระดับภาค และระดับท้องถิ่น ในการวางแผนการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องให้ชุมชนในท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนอย่างเป็นธรรมด้วย

ส่วนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป โดยการกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อม และตระหนักในคุณค่าของมรดกทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น ร่วมกับชุมชนในท้องถิ่น จากหลักการสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2 ประการดังกล่าว เชื่อว่าเป็นแนวทางที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้เจริญเติบโตต่อไปได้ในอนาคต โดยลดผลกระทบในทางลบให้เหลือน้อยลง ปัจจุบันได้มีรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศปรากฏให้เห็นแล้วในหลายพื้นที่ของประเทศไทย และคงจะขยายตัวมากยิ่งขึ้นในระยะเวลาต่อไป และจากที่กล่าวมานี้เห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพที่เหมาะสมสอดคล้องกับการทบทวนแนวคิดต่าง ๆ ที่ผ่านมาที่จะสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ตำบลละอาย อำเภอนางรอง จังหวัดนครราชสีมา

2.6 การดำเนินงานด้านการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาการท่องเที่ยวของประเทศไทยได้เจริญเฟื่องฟูรุดหน้ามาตามลำดับ เป็นผลให้เกิดรายได้หมุนเวียนมีมูลค่านับแสนล้านบาท ซึ่งส่งผลดีต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ แต่ในด้านตรงกันข้ามการเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวกลับทำให้สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวและภาพพจน์ของการท่องเที่ยวถดถอยลง การจัดการท่องเที่ยวโดยทั่วไปมักประสบปัญหาที่สวนทางกันระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม

การพัฒนาการท่องเที่ยวในทิศทางที่ประสานการพัฒนากับการอนุรักษ์นั้น ได้มีความพยายามมาโดยตลอด ด้วยการวางกลยุทธ์ในการพัฒนาภายใต้แผนพัฒนาที่ดำเนินการอย่างรอบคอบตรงตามหลักวิชาการแต่ในการดำเนินการที่ผ่านมา แนวทางต่าง ๆ เหล่านี้ยังไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยสาเหตุหลายประการ สาเหตุประการหนึ่งที่จะกล่าวเป็นพิเศษในที่นี้ คือ ความสับสนในการพัฒนาระหว่างความต้องการทางเศรษฐกิจกับการอนุรักษ์ และการขาดการจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสม

ภายใต้ความต้องการของประเทศในการสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์ และกระแสของโลกที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงก่อให้เกิดกระแสที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ด้าน คือ

1. กระแสความต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
2. กระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวในการศึกษา เรียนรู้สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
3. กระแสความต้องการพัฒนาคน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากพลัง 3 กระแสนี้ จึงทำให้เกิดแนวคิดการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่ป้องกันผลกระทบต่องานสิ่งแวดล้อม และเพื่อรักษาระบบนิเวศของธรรมชาติ นั่นคือ Green tourism หรือ Ecotourism ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีกรอบและโครงสร้างเล็ก ๆ รวมกัน แล้วสามารถนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ (All tourism should be sustainable tourism : Dowling, 1995) นักวิชาการจากสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภาคพื้นแปซิฟิก (PATA) องค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) และนักวิชาการในอุตสาหกรรมทั้งจากยุโรป สหรัฐอเมริกา ต่างให้คำจำกัดความของ Ecotourism บนพื้นฐานขององค์ประกอบว่าเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ (Responsible) ในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ (Natural - based tourism) มีการจัดการสิ่งแวดล้อม (Environmental management) และการให้ความรู้การศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Environmental education - based tourism) โดยประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการ (Community based participation) ร่วมคิด ดำเนินการ ได้รับผลประโยชน์ และบำรุงรักษา เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ และประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

2.7 นโยบายและกลยุทธ์การพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วิสัยทัศน์และจุดมุ่งหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สถานการณ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยรวมในอนาคต เป็นการคาดหวังเป้าหมายสูงสุดหรือผลของการพัฒนา ที่ต้องการให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนทั้งระบบ เพื่อให้สามารถตอบสนองกระแสความต้องการด้านอนุรักษ์ กระแสความต้องการของตลาด และกระแสของการพัฒนาคน โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว ตลอดจนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมาย ขั้นตอน และวิธีการจัดการอย่างเป็นระบบ สามารถกำหนดผลสำเร็จของการจัดการและโครงข่ายความเชื่อมโยงที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการปรับสภาพความสมดุลของกระแสความต้องการของแต่ละด้านในทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการรักษาระบบนิเวศ การจัดการในกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สามารถควบคุมขนาดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสม โดยเฉพาะองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญ ทางด้าน

ทรัพยากรการท่องเที่ยว ตลาดการท่องเที่ยวและองค์การบริหารการจัดการ ซึ่งจะมีประสิทธิผลให้ทรัพยากรธรรมชาติสามารถอำนวยความสะดวก ดำรงสถานภาพ บทบาทหน้าที่ และฟื้นตัวได้ตามสภาพธรรมชาติ นักท่องเที่ยว ผู้เกี่ยวข้อง และประชาชนทั่วไป มีจิตสำนึกและมีความตระหนักในการอนุรักษ์ ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม และมีขีดความสามารถในการจัดการ เกิดความภูมิใจ และยกระดับความเป็นอยู่ของชุมชน

กล่าวโดยสรุป วิสัยทัศน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ในระยะ 10 ปี) คือ "การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ มีการจัดการสิ่งแวดล้อม ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนสืบไป"

จุดมุ่งหมายสูงสุด (Super Goal) ของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน คงสภาพสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคมที่ดี และประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้นจุดมุ่งหมายเฉพาะในระยะแรกของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงประกอบด้วย

(1) ให้มีแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ ที่ได้รับการจัดการอย่างมีความรับผิดชอบในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการรักษาระบบนิเวศที่ยั่งยืนโดยคำนึงถึงขีดความสามารถที่รองรับได้ โดยมีการกำหนดพื้นที่ที่เหมาะสมในการใช้ประโยชน์พื้นที่อนุรักษ์และพื้นที่นอกเขตอนุรักษ์เพื่อการท่องเที่ยว

(2) ให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการสร้างจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ อันเป็นการสนับสนุนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมโดยรวม

(3) ให้มีการจัดการที่ประสานความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตามบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน โดยมีเป้าหมายและทิศทางเดียวกันและมีการศึกษาร่วมกันอย่างมีระบบ ทั้งนี้ต้องมีการจัดการ อย่างมีส่วนร่วมที่เสมอภาคและเป็นธรรมของประชาชนท้องถิ่น ในกระบวนการท่องเที่ยวในด้านการจัดการ กำกับ ดูแล และการประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในทิศทางที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์อย่างเหมาะสม เสริมสร้างชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ประชาชนสามารถรักษาวิถีชีวิตที่ดีชีวิตและสังคมมีการเปลี่ยนแปลงด้วยความสมัครใจ

(4) ให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกลมกลืนกับทรัพยากร โดยคงรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ได้มาตรฐาน รักษาเอกลักษณ์ทางธรรมชาติและสังคมของพื้นที่ และมีบรรยากาศการท่องเที่ยวที่ให้ความมั่นใจและความปลอดภัยในการท่องเที่ยว

(5) ให้นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศชาวต่างประเทศที่มีคุณภาพ เดินทางเข้ามาสู่ประเทศไทยมากขึ้น นักท่องเที่ยวชาวไทยมีการเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในประเทศอย่างกว้างขวางมากขึ้น

โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนและประชาชนทั่วไป และมีการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ อย่างเหมาะสม

สำหรับประเด็นนโยบายหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ต้องมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้น จึงกำหนดให้มีนโยบายหลักดังนี้

(1) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องมีการควบคุมดูแลรักษา และจัดการทรัพยากรให้คงสภาพเดิมแท้ไว้ให้มากที่สุด หลีกเลี่ยงหรือลดเว้นการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่อ่อนไหว ง่ายต่อการถูกกระทบ และฟื้นตัวได้ยาก

(2) การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องคำนึงถึงศักยภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ มีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม และการปรับให้เกิดความสมดุลกับรูปแบบและกิจกรรมเดิมที่มีอยู่ พึงหลีกเลี่ยงความขัดแย้งอย่างรุนแรงต่อการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ หากเน้นในการแปรประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่การจัดการท่องเที่ยวโดยรวม

(3) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องคำนึงถึงการพัฒนาด้านการให้การศึกษา สร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกัน มากกว่าการมุ่งเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจ และการมีรายได้เพียงอย่างเดียว

(4) การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และองค์กรท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากร การบริการ การแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมชุมชนในกระบวนการท่องเที่ยว รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา หรือให้ประชาชนมีตัวแทนเป็นคณะกรรมการร่วมในทุกระดับ

(5) ให้ความสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นความจำเป็นอันดับต้น ในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ทั้งนี้ให้องค์กรต่าง ๆ กำหนดบทบาทที่ชัดเจนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร และกำหนดวิธีการที่เหมาะสม

(6) นำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เข้าสู่แผนพัฒนาระดับต่าง ๆ อย่างมีความสำคัญ ได้แก่ แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาจังหวัด และแผนพัฒนาภาค พร้อมทั้งให้มีการจัดสรร และกระจายงบประมาณอย่างทั่วถึงและเพียงพอ

(7) สนับสนุนการศึกษา วิจัย และประเมินผลการพัฒนาอย่างรอบด้าน เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการ การแก้ไขปัญหาและการปรับปรุงแผนอย่างเป็นขั้นตอน

(8) มีการใช้กฎหมายในการควบคุม ดูแล รักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด โดยเน้นการแนะนำ ตักเตือน และสร้างวินัยการท่องเที่ยวควบคู่ไปด้วย

(9) จัดทำแนวทางปฏิบัติ หรือคู่มือการจัดการ (Code of Conduct) แก่ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างถูกต้อง

(10) จัดให้มีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งในแนวตั้งและแนวนอน โดยให้มีการประสานงานด้านข้อมูลข่าวสารและการจัดการร่วมกันทุกระดับ

นโยบายด้านต่างๆ ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการจัดการที่ประสานการจัดการในด้านต่าง ๆ ภายใต้หลักการพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และองค์ประกอบในเชิงระบบของการท่องเที่ยว ซึ่งกระบวนการจัดการจะต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิดและชัดเจนระหว่างองค์ประกอบต่างๆ อย่างไรก็ตาม นโยบายการจัดการได้กำหนดแนวทางด้านต่าง ๆ 6 ด้าน ซึ่งสามารถกำหนดเป็นนโยบายและกลยุทธ์การจัดการที่มีประสิทธิภาพได้ นโยบายเฉพาะด้าน มีดังนี้

(1) นโยบายด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

(1.1) กำหนดกรอบการพัฒนาการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยมีมาตรฐานที่ชัดเจน ให้ยกเลิกการท่องเที่ยวในพื้นที่เปราะบาง สนับสนุนการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีศักยภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกำหนดพื้นที่ที่เหมาะสมในเขตอนุรักษ์

(1.2) สนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศนอกเขตอนุรักษ์ ในเขตพื้นที่พหุธรรมชาติ พื้นที่เอิกชนและเขตชุมชน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

(1.3) วางแผนการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตามขอบเขตของขีดความสามารถที่รองรับได้ โดยการกำหนดเขตพื้นที่ท่องเที่ยว เขตสงวนเพื่อการศึกษาและรักษาสีงแวดล้อม เขตกันชน และเขตพื้นที่ฟู

(1.4) สนับสนุนการพัฒนากลุ่มแหล่งท่องเที่ยว และโครงข่ายการท่องเที่ยวในท้องถิ่นระดับกลุ่มพื้นที่ให้มีความเชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยให้มีการกระจายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในระดับที่สามารถทดแทนแหล่งท่องเที่ยวเกินขีดความสามารถในการรองรับได้

(1.5) สนับสนุนการจัดระบบข้อมูลข่าวสารในการเดินทาง เพื่อใช้ในการจัดการ การควบคุม ปริมาณนักท่องเที่ยวให้สมดุลกับความสามารถในการรองรับของแต่ละพื้นที่ และการถ่ายเท นักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงอย่างเป็นระบบ

(1.6) กำหนดมาตรการการป้องกันและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่เข้มงวดมากขึ้น และให้การสนับสนุนการประกอบการที่มีมาตรการถูกต้องเหมาะสมอย่างเป็นรูปธรรม

(1.7) สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการควบคุม คุณภาพ ตรวจสอบ และการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยว

(1.8) สนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถของบุคลากรในการวางแผนและจัดการทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

(2) นโยบายด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก

กำกับ ควบคุม ดูแล การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ท่องเที่ยว โดยให้เป็นการศึกษาของระบบโรงเรียน ที่ถือเอาการปฏิบัติในสนามเป็นบทเรียนของการศึกษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงผลกระทบของกิจกรรมที่มีต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

จัดให้มีการศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรในระบบโรงเรียน และสถาบันการศึกษาวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องด้วยการท่องเที่ยวและการจัดการการท่องเที่ยวในทิศทางที่ยั่งยืน

สนับสนุนสื่อสารมวลชนและสื่อข้อมูลข่าวสารอื่น ๆ ที่ส่งเสริมการศึกษารวมชาติและวัฒนธรรมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สำหรับใช้เป็นข้อมูลคู่มือและอุปกรณ์การเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว ตลอดจนผู้เกี่ยวข้อง

สนับสนุนงบประมาณในการจัดสื่อความหมายธรรมชาติที่มีคุณภาพ ในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ

ให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของประชาชนในพื้นที่มาสื่อความกับนักท่องเที่ยว รวมทั้งสนับสนุนให้ประชาชนเป็นมัคคุเทศก์เฉพาะหรือมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้อย่างแท้จริง และเป็นการกระจายรายได้ที่เหมาะสม

ขยายการให้การศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดและเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนี้ ในระยะต้นให้มุ่งเน้นการพัฒนาความรู้และจิตสำนึกของบุคลากรในภาครัฐและเอกชน ซึ่งมีศักยภาพสูง และมีบทบาทในกระบวนการท่องเที่ยว

(3) นโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น

พัฒนาแบบแผนการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ตลอดจนรวมถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น เอกชนและประชาชนทั่วไปในด้านการลงทุน การผลิตสินค้าและบริการ ทั้งนี้ต้องมีความเสมอภาค เป็นธรรมในกรอบที่เหมาะสม สอดคล้องกับการพัฒนาด้านอื่น ๆ และมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

สนับสนุนการจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในรูปขององค์กรหรือคณะกรรมการระดับชาติ ภูมิภาค และท้องถิ่น โดยมีเครือข่ายครอบคลุมผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนและทุกระดับ โดยให้องค์กรมีขอบเขตความสามารถในการตัดสินใจและดำเนินการอย่างอิสระ ภายใต้กรอบที่ตอบสนองความจำเป็นในการจัดการแต่ละระดับ

เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจ และติดตามประเมินผล ตลอดจนได้รับประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งปรับทัศนคติและปรับปรุงชีวิต

ความสามารถของหน่วยงานของรัฐให้สามารถร่วมมือและเกื้อหนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น

ส่งเสริมการจัดตั้งองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรประชาชน ที่ดูแลด้านสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งที่เป็นนิติบุคคลและไม่เป็นนิติบุคคล

แก้ไข ปรับปรุง และพัฒนากฎหมายและระบบงบประมาณของภาครัฐ ให้สามารถส่งเสริมและเอื้ออำนวยต่อการประสานงานความร่วมมือของหน่วยงานปฏิบัติทุกระดับกับประชาชนท้องถิ่น ตลอดจนกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ในการให้ชุมชนมีโอกาสในการควบคุม กำกับ ดูแล และจัดการทรัพยากรด้วยตนเอง

สนับสนุนพัฒนาศักยภาพของคน โดยการเพิ่มความรู้ ทักษะ และการมีจิตสำนึกในด้านการจัดการพัฒนาการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยว การอนุรักษ์ ป่าพันธุ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำหรับชุมชนให้กว้างขวางมากขึ้น

สนับสนุนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นให้เข้มแข็งมีประสิทธิภาพ ในด้านการจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างมีอิสระและสามารถจัดเก็บรายได้เพื่อการอนุรักษ์ ป่าพันธุ์การท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง โดยให้มีการพัฒนาทักษะการจัดการที่ถูกต้อง

(4) นโยบายด้านการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยว

กำกับการส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในทิศทางที่เหมาะสมกับสภาพทรัพยากร และขีดความสามารถในการจัดการรองรับการท่องเที่ยว ละเว้นหรือชะลอการส่งเสริมตลาดในพื้นที่ที่ยังไม่พร้อม ง่ายต่อการถูกกระแทกกระเทือนจากการท่องเที่ยว

สนับสนุนการตลาดในรูปแบบประสานการท่องเที่ยวเป็นเครือข่ายที่เหมาะสม ทั้งที่เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลอดโปรแกรม และแบบผสมผสานกับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ เพื่อให้มีการกระจายนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม

ส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เน้นการศึกษา และกิจกรรมเชิงนิเวศ สำหรับกระตุ้นให้เกิดการขยายตัวของตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย โดยมุ่งเน้นในกลุ่มเยาวชน กลุ่มแรงงาน และเกษตรกรเป็นพิเศษ ทั้งนี้รวมถึงการจัดการศึกษาและกิจกรรม ตอบสนองตลาดต่างประเทศด้วย

ส่งเสริมการบริการนำเที่ยวเชิงนิเวศให้พัฒนาการบริการที่มีคุณภาพ มุ่งเน้นการให้การศึกษา การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการมีส่วนร่วมอย่างเป็นธรรมกับชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนมีสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการใช้มาตรฐานในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการบริการอย่างเต็มที่

กำหนดเกณฑ์มาตรฐานการบริการการนำเที่ยว มาตรฐานการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในลักษณะที่มีความเข้มงวดมากเป็นพิเศษ ภายใต้การจัดให้มีการมีความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวในระดับที่เหมาะสม โดยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรที่อยู่เหนือความต้องการส่วนบุคคล

ส่งเสริมการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ และให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภายใต้ขอบเขตการพัฒนา โดยการใช้สื่อที่หลากหลาย และมุ่งเน้นให้มีการพัฒนาให้ไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภูมิภาค

(5) นโยบายด้านการจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว

จัดระบบการเดินทางเชื่อมโยงโครงข่ายการท่องเที่ยวให้มีความสะดวกตามควร ให้เหมาะสมกับพื้นที่และกิจกรรม โดยเน้นด้านความปลอดภัยเป็นหลัก

สนับสนุนให้มีการใช้พลังงานอย่างประหยัด เหมาะสมตามความจำเป็นและตามขนาดพื้นที่ท่องเที่ยวและบริการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สนับสนุนใช้พลังงานทดแทน ลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่สิ้นเปลืองในกิจกรรมการท่องเที่ยว

สนับสนุนระบบการสื่อสารโทรคมนาคม สร้างโครงข่ายที่ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกระจายตัวครอบคลุมพื้นที่ท่องเที่ยวและโครงข่ายการมีส่วนร่วมทุกระดับ เพื่อการติดต่อสื่อสารการควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยว และการบรรเทาสาธารณภัยในยามฉุกเฉิน

สนับสนุนให้การบริการการท่องเที่ยว ดำเนินการโดยภาคเอกชนหรือองค์กร หรือประชาชน ภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โดยองค์กรของรัฐเป็นฝ่ายสนับสนุนด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และการกำหนดพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวรองรับ ทั้งนี้ให้มีการรอบการพัฒนาด้านการบริการที่มีขนาดรูปแบบ และคุณภาพการบริการตามแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การจัดบริการของรัฐในพื้นที่ที่จำเป็นจะต้องมีขนาดและบริการที่พอเหมาะ โดยมุ่งเน้นการช่วยเหลือและเรียนรู้ด้วยตนเองของนักท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับรูปแบบและกิจกรรมของการท่องเที่ยวนั้นๆ การจัดบริการต้องไม่เป็นการแสวงหากำไร หรือแข่งขันกับภาคเอกชน แต่ควรให้มีรายได้เสริมสำหรับการฟื้นฟูและรักษาทรัพยากร

การจัดการบริการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ให้คำนึงถึงความเหมาะสมสอดคล้องตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น การเพิ่มโอกาสการมีส่วนร่วมและการกระจายรายได้แก่ ชุมชน และประชาชนท้องถิ่น

กำหนดมาตรฐานและมาตรฐานในการควบคุมและส่งเสริมการบริการและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยการสร้างมาตรฐานการจูงใจการให้การรับรองมาตรฐานการบริการ และการให้รางวัล เป็นต้น

(6) นโยบายด้านการส่งเสริมการลงทุน

สนับสนุนการลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน อยู่ภายในกฎเกณฑ์ที่กำหนด เปิดโอกาสให้ภาคเอกชนสามารถพัฒนากระบวนการบริการที่มีคุณภาพ โดยใช้มาตรการทางภาษี การสร้างสิ่งจูงใจอื่นๆ การตอบสนองในรูปของรางวัล เป็นต้น

สนับสนุนการลงทุนของชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการให้ยืมหรือให้กู้ดอกเบี้ยต่ำจากสถาบันการเงินของรัฐ

ส่งเสริมให้องค์กรธุรกิจเอกชนสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขององค์กรประชาชน

สนับสนุนด้านงบประมาณ และสิทธิประโยชน์แก่องค์กรพัฒนาเอกชน ในการร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการสนับสนุนการพัฒนาของประชาชนท้องถิ่น

ส่งเสริมการลงทุนผลิตสินค้า อุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ในการจัดกิจกรรมเชิงนิเวศการจัดการบริการ และการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวขึ้นภายในประเทศ หรือลดต้นทุนการนำเข้าสินค้าที่จำเป็นจากต่างประเทศ

กลยุทธ์การจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การที่จะให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวหลักที่สำคัญในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ต้องการการพัฒนาที่ยั่งยืน และเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการ จึงเห็นควรกำหนดกลยุทธ์ในการจัดการที่เกี่ยวข้อง ทั้งสิ้น 6 กลยุทธ์ ที่สอดคล้องภายใต้นโยบายหลักและนโยบายแต่ละด้าน ดังนี้

1) กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

(1) แนวความคิด

ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญอย่างยิ่งของการท่องเที่ยว สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้จำแนกองค์ประกอบนี้ออกเป็น

ประเภทที่ 1 แหล่งธรรมชาติ (เน้นที่ความหลากหลายหรือความดั้งเดิม)

ประเภทที่ 2 แหล่งวัฒนธรรมรวมแหล่งประวัติศาสตร์ที่เน้นความสัมพันธ์กับระบบนิเวศในพื้นที่แหล่งทรัพยากรเหล่านี้อาจมีสภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยว และมีการใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ อยู่แล้ว หรือเป็นแหล่งธรรมชาติหรือวัฒนธรรมที่มีศักยภาพในการนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม ภายในแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งๆ จะสามารถจัดการเพื่อให้มีการท่องเที่ยวได้มากกว่าหนึ่งรูปแบบ การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ไม่เพียงแต่เป็นการนำทรัพยากรที่มีความสำคัญในระบบนิเวศเสนอต่อนักท่องเที่ยวเท่านั้น หากยังรวมถึงการสงวน

รักษา พื้นฟู ควบคุม ดูแล ทรัพยากรเหล่านั้นให้คงสภาพไว้ให้ดีที่สุด เป็นการเสริมมาตรการการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสามารถนำมาเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวได้นานที่สุดหรือตลอดไป

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นที่จะตอบสนองจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น ด้วยการเพิ่มการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อผลตอบแทนทางเศรษฐกิจในระยะที่ผ่านมาได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวหลายแหล่ง ส่งผลให้สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเกิดความเสื่อมโทรม ทั้งนี้เป็นผลมาจากการจัดการป้องกันปัญหา การควบคุม และมาตรการการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมมิได้รับการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ หรือขาดระบบการจัดการแบบยั่งยืน ดังนั้น ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่จำเป็นต้องได้รับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย โดยมุ่งเน้นที่แหล่งกำเนิดมลพิษซึ่งได้แก่ นักท่องเที่ยว กิจกรรมของนักท่องเที่ยวและการบริการการท่องเที่ยวกลยุทธการจัดการจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานการป้องกันและลดสาเหตุที่จะทำให้เกิดปัญหาเป็นประการสำคัญ

กลยุทธการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม มีเจ้าของพื้นที่หรือผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลพื้นที่เป็นผู้รับผิดชอบหลัก โดยผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด ได้แก่ ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว สถาบันต่างๆ ในสังคม องค์กรประชาชน และประชาชนท้องถิ่น ต้องให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์รักษาสภาพ ไม่ทำลายหรือสร้างความเสียหายแก่ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

(2) วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

(2.1) วัตถุประสงค์ของการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

- เพื่อให้มีการจัดการทรัพยากรอย่างถูกต้องเหมาะสมต่อขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว

- เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงสัมผัส เรียนรู้ถึงแก่นแท้ของทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในระบบนิเวศ ได้อย่างกว้างขวางโดยปราศจากการทำลายหรือทำให้เสียหายแก่ทรัพยากร

- เพื่อป้องกันและรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมให้คงสภาพเดิมให้มากที่สุด ลดผลกระทบต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งทางกายภาพ ชีวภาพ สังคม และวัฒนธรรม

(2.2) เป้าหมายของการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

- กำหนดบทบาทของแหล่งท่องเที่ยว ประเมินระดับศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศให้ชัดเจน เพื่อจัดระดับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระยะเวลา 5 ปี ปรับปรุงและจัดการยกความเหมาะสมของแหล่งท่องเที่ยว ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น ในอัตราเพิ่มร้อยละ 10 ต่อปี

- ให้แต่ละแหล่งท่องเที่ยวมีการจัดการเขตการท่องเที่ยว สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการท่องเที่ยวแบบอื่นและกิจกรรมอื่น อย่างเหมาะสมจำนวน 400 แห่ง ในเวลา 5 ปี

- ให้ทุกแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีการจัดเตรียมระบบการสื่อความหมายขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว มีการพัฒนาการสื่อความหมายธรรมชาติที่ประสิทธิภาพมากขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญของทุกจังหวัดในเวลา 5 ปี

- มีการใช้มาตรการและเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อการวางแผน พื้นฟู และการแก้ไขปัญหามลพิษใน 5 ปี

- มีการใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร สารสนเทศ ในการบริหารพื้นที่ การจัดการควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยว การติดตามผล และการป้องกันสาธารณสมบัติ

- มีการใช้มาตรการในการจัดการควบคุมปริมาณ กิจกรรม และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว

(3) แนวทางการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย

ทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งได้แก่ แหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ทั้งนี้อาจรวมถึงแหล่งรวบรวมความรู้ด้านนิเวศนอกที่ตั้ง เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่ต้องมีการจัดการที่ถูกต้อง การดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายมีดังนี้

(3.1) กำหนดเกณฑ์และดำเนินการจัดแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามศักยภาพการจัดการและความต้องการ เพื่อกำหนดเป็นเป้าหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และดำเนินการภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

(3.2) จัดเขตพื้นที่ (Zoning) ภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อการใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวหรือกิจกรรมอื่นๆ ที่เหมาะสมตามสภาพของทรัพยากรและขนาดการรองรับของทรัพยากรต่อปริมาณและกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยจัดแบ่งตามความสำคัญของระบบนิเวศและกิจกรรมที่ยอมรับได้

(3.3) ประเมินขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวและกำหนดปริมาณ การควบคุม และมาตรการการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสม เพื่อป้องกันปัญหาความแออัด การคับคั่ง มลพิษตกค้าง เสียงรบกวน และการทำลายพืชพรรณและสัตว์

(3.4) ควบคุมการพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวด้านการปลูกสร้างอาคาร การปรับปรุงพื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน กิจกรรม ขนาดสาธารณูปโภค และการตกแต่งเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมองค์ประกอบทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว ให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมในพื้นที่ รวมทั้งมีการรักษา

ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการมีระบบป้องกันและกำจัดมลพิษที่เหมาะสมในด้านต่างๆ เช่น มลพิษ คอขวดน้ำ เสียง และการรบกวนทรัพยากรชีวภาพ

(3.5) ใช้มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครอง ดูแล รักษา ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แหล่งอนุรักษ์ที่มีกฎหมายเฉพาะคุ้มครอง หรือใช้กฎอื่นเสริมการจัดการอย่างเข้มงวดตามระดับของการอนุรักษ์ รวมทั้งให้มีการประกาศเขตคุ้มครองสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นสำหรับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ให้กำหนดการใช้ประโยชน์ที่แน่ชัด โดยการปรับปรุงกฎหมายหรือปรับแนวเขตในกรณีที่ต้องการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

(3.6) ใช้มาตรการการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการควบคุมดูแลรักษาทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมทั้งภายในเขตอนุรักษ์และนอกเขตอนุรักษ์ โดยการกำหนดบทบาท หน้าที่ความรับผิดชอบ และเครื่องมือตามความเหมาะสม

(3.7) ใช้หรือประยุกต์ใช้ระบบจัดการสิ่งแวดล้อม (EMS) ในการจัดการด้านการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยว การบริการ และกิจกรรมในพื้นที่ด้วย วิธีการที่เหมาะสมภายใต้ขอบเขตของการจัดการระยะเวลา หรือกฎหมายที่รองรับ เช่น การศึกษาผลกระทบเบื้องต้น (IEE) การศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) การใช้ระบบคุณภาพ ISO 14000 เป็นต้น

(3.8) จัดให้มีกิจกรรมและสื่อในการศึกษาเรียนรู้ ทรัพยากรทั้งทางตรงและทางอ้อมไว้รองรับการท่องเที่ยว โดยให้เป็นเครื่องมือที่จะสามารถปลูกจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์และดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวและทรัพยากรทางธรรมชาติและสังคมให้ยั่งยืนต่อไป

(3.9) จัดให้มีการติดตามตรวจสอบการจัดการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการจัดการ และการร่วมมือประสานงานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.) กลยุทธ์การให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก

(1) แนวความคิด

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีจุดมุ่งหมายในระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยรวม เพื่อให้มีบทบาทและทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสม ในการส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติตลอดจนการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมโดยรวม ด้วยการให้กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นสื่อกลางทางการศึกษาและการเรียนรู้ด้านระบบนิเวศของนักท่องเที่ยว และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์แก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน และประชาชนโดยทั่วไป ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ความสำคัญต่อการศึกษาระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนวัฒนธรรมชุมชนในพื้นที่เป็นเป้าหมายหลักของการท่องเที่ยวดังกล่าว หากไม่มีกระบวนการให้การศึกษาเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศของทรัพยากรท่องเที่ยวแล้ว การสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการอนุรักษ์ย่อมยากที่จะเกิดขึ้น และการท่องเที่ยวนั้นไม่อาจกล่าวได้ว่า เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การ

กำหนดกลยุทธ์การให้การศึกษา จะให้ความสำคัญในระหว่างการท่องเที่ยวเป็นหลัก แต่ควรมีการให้ข้อมูลก่อนการท่องเที่ยว และมีการให้การศึกษาเพิ่มเติมในภายหลังด้วย

ดังนั้น การศึกษา (Education) เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญในกระบวนการจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเฉพาะการมุ่งเน้นการเสริมสร้างจิตสำนึก และความรับผิดชอบต่อ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้สามารถดำรงสถานภาพและอำนาจประโยชน์ อย่างยั่งยืนสืบไป ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว ผู้เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและ เอกชน และประชาชนในท้องถิ่น

การดำเนินการจัดการศึกษาในกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้น รูปแบบ วิธีการ และการใช้สื่อต่าง ๆ ทางการศึกษา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงด้วย ตนเอง และมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้นั้น ๆ ที่สำคัญได้แก่ การสื่อความหมายของธรรมชาติ (Interpreting) การฝึกอบรม (Training) การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง (On The Job Training) กรณีศึกษา (Case Study) บทบาทสมมุติ (Role Play) เกมส์ (Game Dynamic) การระดมสมอง (Brain storming) การอภิปราย (Discussion) และสื่อต่างๆ ทางการศึกษา การสื่อความหมาย ธรรมชาติเป็นรูปแบบที่ชัดเจนที่สุดของการให้การศึกษาในกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่ง กลยุทธ์นี้จึงต้องให้ความสำคัญ 2 ระดับ คือ การให้การศึกษาทั่วไป และการสื่อความหมายธรรมชาติใน แหล่งท่องเที่ยว

กลยุทธ์ในการจัดการศึกษาในระบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องมีศูนย์กลาง และโครงข่ายความร่วมมือที่จะร่วมกันในการพัฒนาทิศทาง นโยบาย รูปแบบ วิธีการ เทคโนโลยี และ สื่อต่างๆ อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ทั้งในระดับควบคุมนโยบายและระดับปฏิบัติการพัฒนาการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยรวม

(2) วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

(2.1) วัตถุประสงค์การให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก

เพื่อการพัฒนากระบวนการศึกษาเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวผู้เกี่ยวข้องในการจัดการ ทั้งภาครัฐและ เอกชน ประชาชนในท้องถิ่น และประชาชนโดยทั่วไป ให้มีจิตสำนึกต่อคุณค่าความสำคัญของระบบ นิเวศ การดำรงสถานภาพและการอำนาจประโยชน์อย่างยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อม ในระดับที่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การปฏิบัติตนที่เหมาะสม และมีส่วนร่วมใน การอนุรักษ์

(2.2) เป้าหมายการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก

- แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทุกแห่ง เป็นแหล่งพัฒนาระบบการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวและผู้เกี่ยวข้องในการจัดการ มีกิจกรรมและสื่อความหมายธรรมชาติที่เสริมความรู้ความสามารถในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในรูปแบบต่างๆ

- สื่อสารธารณะต่างๆ ธุรกิจบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ สามารถเป็นผู้ให้การศึกษารเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศและการอนุรักษ์ แก่นักท่องเที่ยวและประชาชนโดยทั่วไป เป็นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การท่องเที่ยว

(2.3) มีบุคลากรที่ได้รับการพัฒนาฝีมือจนมีความสามารถ เฉพาะด้านการศึกษา และสื่อความหมายในกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเฉพาะผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการ และประชาชนในท้องถิ่น

(2.4) เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกาปฏิบัติตนที่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีการควบคุมบังคับน้อยที่สุด

(3) แนวทางการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย

(3.1) จัดให้มีรูปแบบองค์กรความร่วมมือด้านการให้การศึกษและสร้างจิตสำนึก ในระดับชาติ ภายใต้องค์กรความร่วมมือใหญ่ มีหน้าที่ในการกำหนดกรอบ ทิศทาง นโยบาย และแนวทางในการปฏิบัติ ตลอดจนการส่งเสริม ตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผล

(3.2) จัดให้มีการร่วมมือในการปรับปรุงและพัฒนาระบบการให้การศึกษ และสร้างจิตสำนึกในระดับพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ให้มีรูปแบบ กิจกรรม วิธีการการสื่อความหมายธรรมชาติ และการจัดสื่อต่างๆ ที่หลากหลาย กระตุ้นความสนใจนักท่องเที่ยวให้เข้าร่วมกิจกรรมโดยสมัครใจเข้าร่วมแสดงบทบาทในกิจกรรมการเรียนรู้

(3.3) ดำเนินการและพัฒนารายการในสื่อสารธารณะต่างๆ โดยเฉพาะโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และเอกสารการท่องเที่ยวให้มีทิศทาง เนื้อหาและวิธีการนำเสนอที่เหมาะสม สำหรับการพัฒนาความรู้ และความตระหนักด้านการอนุรักษ์ของนักท่องเที่ยว และประชาชนทั่วไปอย่างต่อเนื่อง

(3.4) พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาระดับต่างๆ พร้อมทั้งให้มีการค้นคว้า วิจัย และกิจกรรมทางการศึกษารเรียนรู้ที่มีเป้าหมาย เพื่อผลทางการให้การศึกษและสร้างจิตสำนึกในกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างชัดเจนสำหรับเยาวชน ธุรกิจบริการนำเที่ยว และมัคคุเทศก์ ผู้เกี่ยวข้องในการจัดการ และประชาชนในท้องถิ่น

(3.5) จัดฝึกอบรม สัมมนา การออกค่าย เพื่อพัฒนาความรู้ทักษะและประสบการณ์แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดการและประชาชนในท้องถิ่น โดยการเน้นกระบวนการเรียนรู้จากการ

ปฏิบัติงานจริงเป็นด้านหลัก รวมทั้งเสริมสร้างความรู้ทางด้านหลักการและทฤษฎีตามแนวของการศึกษารูปแบบอื่นๆ ทั้งในและนอกระบบ

(3.6) พัฒนาสื่อความหมายธรรมชาติขึ้นภายในแหล่งท่องเที่ยว โดยจัดให้เป็นส่วนสำคัญของแหล่งสื่อที่สำคัญ ได้แก่ ป้ายสื่อความหมาย คู่มือท่องเที่ยว ข้อมูลทรัพยากรของแหล่งนิทรรศการ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว รวมทั้งจัดคนนำทางและมัคคุเทศก์ไว้รองรับ โดยใช้คำว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นศัพท์บัญญัติที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) นำมาใช้อย่างเป็นทางการใน พ.ศ. 2541

2.8 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถกระทำได้หลายรูปแบบในพื้นที่ธรรมชาติที่มีระบบนิเวศต่าง ๆ กัน เช่น กลุ่มระบบนิเวศป่าเขา จะเน้นกิจกรรมที่อาศัยทรัพยากรนั้นทนทานการประเภตป่าไม้ สัตว์ป่า แหล่งน้ำ เช่น อ่างเก็บน้ำ ทะเลสาบ น้ำตกต่าง ๆ สภาพภูมิทัศน์ของลักษณะสัณฐานที่ดิน (Land Forms) และสัณฐานทางธรณีที่เป็นลักษณะเด่นแปลกตา หรือลักษณะเด่นที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และวัฒนธรรมของชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่เป็นหลักสำคัญ ส่วนกลุ่มระบบนิเวศแบบเกาะแก่งชายฝั่ง มักจะได้รับความสนใจในด้านทรัพยากรทางทะเล (Marine Resources) ที่ยังคงสภาพธรรมชาติสมบูรณ์สวยงาม เช่น ปะการัง ปลาสวยงาม ชายหาดที่สวยงาม ส่วนสภาพป่า - เขาหรือแหล่งน้ำต่าง ๆ จะได้รับความสนใจเป็นอันดับรองลงมา ดังนั้นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะเน้นไปในส่วนที่เป็นชายฝั่ง (Wetland) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ได้รับความนิยมมากคือการดูนกต่าง ๆ โดยเฉพาะนกต่างถิ่นที่หาดูได้ยากการพิจารณาว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวใด ควรที่จะพัฒนาส่งเสริมให้เกิดขึ้นในพื้นที่ธรรมชาติ ภายใต้แนวความคิดในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น ควรพิจารณาปัจจัยหลัก 2 ประการ กล่าวคือ

1. ปัจจัยเกี่ยวกับพื้นที่และ ทรัพยากรนั้นทนทานในพื้นที่ที่จะรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism Site) ทั้งนี้สภาพดั้งเดิมและคุณค่าที่มีอยู่ในตัวธรรมชาติเป็นหัวใจของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนั้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่แม้จะมีความงดงาม แต่ถ้าหากมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมอย่างมาก จนกระทั่งรูปลักษณ์เดิมสูญเสียเหล่านั้นจะไม่อยู่ในเกณฑ์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนอกจากนั้นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องไม่ทำให้พื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่เสื่อมโทรมลงไปจนไม่สามารถฟื้นตัวได้อีกพื้นที่ธรรมชาติที่มีแนวโน้มที่จะเกิดผลกระทบต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเมื่อจัดให้มีกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น แหล่งพืช สัตว์ป่าหายาก บริเวณที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของสัตว์ป่า ฯลฯ ควรที่จะละเว้นการส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวในบริเวณดังกล่าว

2. ปัจจัยเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ควรส่งเสริมนอกจากมุ่งให้นักท่องเที่ยวได้รับความเพลิดเพลิน พึงพอใจและใกล้ชิดกับธรรมชาติแล้ว ควรเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเรียนรู้กับธรรมชาติไม่มากนักโดยผ่านทางโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติรูปแบบต่างๆ

อย่างไรก็ดีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ธรรมชาติอาจจำเป็นต้องพิจารณา กิจกรรมการท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่ไม่ได้เน้นเรื่องของการเรียนรู้ธรรมชาติ / สิ่งแวดล้อมประกอบกันไป เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความเพลิดเพลินมากขึ้น ซึ่งอาจเรียกว่ากิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกล่าวคือ เป็นกิจกรรมที่กระทำในพื้นที่ธรรมชาติ มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวต่อกลุ่มกิจกรรม เพื่อไม่สร้างผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติ กิจกรรมเสริมดังกล่าวอาจจัดกลุ่มได้เป็น กลุ่มกิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นการใกล้ชิดชื่นชมธรรมชาติ (Appreciative Recreational Activities) และกลุ่มกิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นการผจญภัยตื่นเต้นท้าทายกับธรรมชาติ (Adventurous Recreational Activities) สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (กิจกรรมหลัก) กิจกรรมการท่องเที่ยวแบบชื่นชมธรรมชาติ (กิจกรรมเสริม) และกิจกรรมผจญภัยตื่นเต้น (กิจกรรมเสริม) พอที่จะสรุปได้ดังนี้

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (กิจกรรมหลัก)

1.กิจกรรมการเดินป่า (Hiking Trekking)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นการเดินป่าระยะใกล้ (2 กิโลเมตรขึ้นไป) เป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติอย่างใกล้ชิดโดยการนำตัวเองไปสู่ธรรมชาติด้วยเส้นทางเดินเท้าที่ตัดผ่านเข้าไปในป่าที่มีจุดสวยงามดึงดูดความสนใจตามธรรมชาติรายทางนักท่องเที่ยวนอกจากจะได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติแล้ว ยังมีโอกาสได้เรียนรู้สรรพสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติจากไกด์นำทางที่มีความรู้ด้านนิเวศวิทยาและชำนาญพื้นที่เป็นอย่างดี กิจกรรมเดินป่ายังแบ่งเป็นสองลักษณะคือ การเดินป่าที่สมบุกสมบัน มีจุดมุ่งหมายสร้างความตื่นเต้นให้แก่นักท่องเที่ยว เป็นการเดินป่าในเส้นทางที่ค่อนข้างยากลำบาก ท้าทายความสามารถของนักท่องเที่ยว เช่น การปีนป่าย หรือเดินขึ้นลงเขาที่สูงชัน ฯลฯ ส่วนกิจกรรมเดินป่าควรมีนักท่องเที่ยวมากที่สุดต่อกลุ่มไม่เกิน 15 คน และมีไกด์ท้องถิ่นที่คุ้นเคยกับท้องถิ่น ตลอดจนมีความรู้ด้านนิเวศวิทยาที่จะให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวระหว่างทางได้เป็นอย่างดี กิจกรรมเดินป่าอาจมีการพักแรมในป่า สิ่งของอุปโภคบริโภคทั้งหลายจะต้องนำออกจากป่าทั้งหมด รวมทั้งเศษขยะต่าง ๆ จากการอุปโภคบริโภคโดยเฉพาะของที่ไม่สามารถย่อยสลายได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีถุงหรือภาชนะที่จะเก็บขยะเหล่านั้นออกจากป่าให้หมดทุกครั้งไป

การจัดเส้นทางเดินเท้าในป่าควรมีความกว้างขนาดหนึ่งหรือสองคนเดิน และคงสภาพเดิมไว้มากที่สุด ไม่ควรตัดต้นไม้กิ่งไม้หักโดยไม่จำเป็น ไม่ควรตัดเส้นทางเดินเท้าผ่านจุดที่มีระบบ

นิเวศเปราะบาง หรือเป็นแหล่งพืช / สัตว์ป่าหายาก โดยเฉพาะบริเวณที่จำเป็นสำหรับสัตว์ป่าในการดำรงชีพและสืบพันธุ์ ซึ่งถ้ามนุษย์ผ่านเข้าไปแล้วจะรบกวนกิจกรรมทางธรรมชาติของสัตว์ป่าเหล่านั้น ควรกำหนดเส้นทางผ่านหรือมีมุมมองเกี่ยวกับสภาพธรรมชาติที่น่าสนใจ สภาพภูมิทัศน์ที่งดงามและแหล่งน้ำ เพื่อให้นักท่องเที่ยวจะได้เพลิดเพลิน ไม่เบื่อหน่ายเส้นทาง เดินป่าไม่ควรตัดผ่านจุดที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่นักท่องเที่ยว จุดเริ่มต้นและสิ้นสุดของเส้นทางเดินป่าควรมีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่จำเป็น เช่น ห้องสุขา ที่นั่งพักผ่อน และป้ายสื่อความหมายต่าง ๆ หน่วยงานเจ้าของพื้นที่ควรเป็นผู้กำหนดเส้นทางเดินป่าที่เหมาะสม และดูแลสภาพของเส้นทางเดินป่าให้ใช้งานได้ ผู้ที่ควรมีบทบาทสำคัญในการรักษาเส้นทางเดินป่า คือ ไกด์นำเดินป่าและนักท่องเที่ยวที่จะต้องช่วยรักษาความสะอาดและไม่ทำลายสภาพธรรมชาติต่าง ๆ และเข้าใจถึงการปฏิบัติตนเมื่อท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติเหล่านั้น

2. กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ (Nature Education)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวที่ได้สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวนอกจากจะได้รับความเพลิดเพลินจากการได้มาเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติแล้ว ยังได้รับความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติในเรื่องต่าง ๆ ผ่านทางโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติรูปแบบต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นในพื้นที่ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวประเภทนี้ คือ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว (Visitor Center) ป้ายสื่อความหมายธรรมชาติ ณ จุดต่าง ๆ ที่น่าสนใจ (Wayside Exhibit) นิทรรศการกลางแจ้ง (Outdoor Exhibit) ตลอดจนเส้นทางเดินเท้าที่จัดทำเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปสัมผัสและเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับธรรมชาติในพื้นที่ (Nature Interpretive Trail) ลักษณะเส้นทางเดินเท้าดังกล่าวควรเดินได้อย่างไม่ลำบากมากนัก ตัดผ่านพื้นที่ที่น่าสนใจและสามารถให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติให้นักท่องเที่ยวได้ อาจจัดให้มีป้ายสื่อความหมายธรรมชาติเพื่ออธิบายและ / หรือให้ความรู้ที่ไม่ยากแก่การเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวทั่วไปตลอดเส้นทาง หรือจัดทำเป็นเอกสารแผ่นพับให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาด้วยตนเอง (Self - Guided Trail) เส้นทางเดินเท้าดังกล่าวไม่ควรมีระยะทางไกลนัก (ประมาณ 1-2 กิโลเมตร) ควรจัดเส้นทางเป็น loop (เข้า - ออกทางเดียว) การดูแลบำรุงรักษาศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และนิทรรศการกลางแจ้งเป็นหน้าที่ของหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ ทั้งนี้การจัดโปรแกรมสื่อความหมายประเภทต่าง ๆ ในศูนย์บริการนักท่องเที่ยวอาจได้รับการสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และภาคเอกชน การดูแลรักษาเส้นทางเดินเท้าศึกษาธรรมชาติควรเป็นหน้าที่ของหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ ร่วมกับนักท่องเที่ยวตลอดจนไกด์นำเที่ยว (ถ้ามี) หน่วยงานเจ้าของพื้นที่มีหน้าที่รับผิดชอบให้เส้นทางเดินเท้าดังกล่าวอยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ดีไม่ทรุดโทรม ดูแลเรื่องความสะอาด เช่น จัดเตรียมถังขยะไว้ตามจุดที่เหมาะสมและมีการกำจัดขยะอย่างสม่ำเสมอ

นักท่องเที่ยวมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของพื้นที่ รักษาความสะอาด และไม่กระทำพฤติกรรมเชิงทำลายต่าง ๆ เช่น ถอนป่ายั้งชิดฆ่า / เขียนสิ่งต่าง ๆ ลงบนป้าย หิน หรือต้นไม้ รวมทั้งไม่ส่งเสียงดังหรือนำเครื่องเสียง เครื่องดนตรีต่าง ๆ ไปเปิดรบกวนความสงบตามธรรมชาติไกด์นำเที่ยวมีหน้าที่ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวก่อนที่จะเข้าไปทำกิจกรรมเกิดผลกระทบต่อพื้นที่การควบคุมดูแลความเป็นระเบียบของนักท่องเที่ยวขึ้นกับหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ที่ต้องดูแลรับผิดชอบ

3. กิจกรรมถ่ายรูปธรรมชาติบันทึกเทปวิดีโอเทปเสียงธรรมชาติ (Nature Photography, Video Taping and Sound of Nature Audio Taping)

ลักษณะกิจกรรม : เป็นการถ่ายรูปและการบันทึกเทปวิดีโอธรรมชาติ และสิ่งที่น่าสนใจอันเป็นรายละเอียดอยู่ในธรรมชาติ เช่น ดอกไม้ป่า พืชหายาก และรอยเท้าสัตว์ป่า เป็นต้น การบันทึกเสียงธรรมชาตินิยมทั้งเสียงน้ำตก น้ำไหล เสียงนก แมลง และสัตว์ป่าต่าง ๆ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ควรจัดเตรียมสำหรับกิจกรรมประเภทนี้คือ เส้นทางที่จะนำนักท่องเที่ยวเข้าไปถ่ายรูปธรรมชาติและบันทึกเสียงข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งหรือจุดที่บันทึกได้ดี และ / หรือสามารถจะถ่ายรูปได้สวยงาม ช่วงระยะเวลาที่ควรถ่ายรูปตลอดจนรายละเอียดหรือประวัติที่น่าสนใจของสิ่งที่ควรบันทึกภาพ / เสียงไว้ แนวทางในการดูแลรักษาเส้นทางเดินเท้าเพื่อกิจกรรมประเภทนี้เป็นไปในลักษณะเดียวกับการดูแลรักษาเส้นทางเดินเท้าเพื่อการศึกษาธรรมชาติ

4. กิจกรรมส่อง/ดูนก (Bird Watching)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมเฉพาะสำหรับผู้มีความสนใจในเรื่องนก สิ่งดึงดูดที่สำคัญ คือนกชนิดต่าง ๆ ทั้งที่เป็นนกประจำถิ่น นกอพยพ และนกหายาก เส้นทางเดินเท้าที่รองรับกิจกรรมประเภทนี้ควรมีขนาดกว้าง 2 คนเดิน ไม่ควรมีการพัฒนาใด ๆ นอกจากจุดหยุดพักบางจุดเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้จดบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับนกต่าง ๆ ที่ได้พบเห็น กลุ่มนักดูนกไม่ควรมีขนาดใหญ่มากนัก ทั้งนี้ไม่ควรเกิน 5 คน ต่อกลุ่ม ควรมีมัคคุเทศก์นำทางที่มีความรู้เกี่ยวกับนกและธรรมชาติของนกที่มีในพื้นที่สำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ไม่มีความชำนาญในกิจกรรมประเภทนี้มาก่อน ตลอดจนมีกัลล้องส่องดูนก และคู่มือดูนก (Bird Guides) เตรียมไว้ให้กลุ่มและเก็บเงินค่าธรรมเนียมในการยืมเพื่อใช้ในการกิจการด้านการอนุรักษ์นกและถิ่นที่อยู่อาศัยของนก

ประการสำคัญ การกำหนดเส้นทางเดินเท้าไม่ควรผ่านบริเวณทำรังหรือวางไข่ของนก ตลอดจนควรมีการควบคุมเข้มงวดไม่ให้มีการท่องเที่ยวในช่วงเวลาที่ไม่ควรรบกวนนก เช่น ฤดูวางไข่ ผสมพันธุ์ เป็นต้น

5. กิจกรรมศึกษา/เที่ยวถ้ำ (Cave Exploring / Visiting)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสในการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องของถ้ำ เช่น กระบวนการเกิดถ้ำ ลักษณะของหิน / แร่ และสัญญาณธรณี ประเภทของถ้ำ สิ่งมีชีวิต

ที่อาศัยอยู่ในถ้ำ การดูแลรักษาถ้ำ ฯลฯ นอกจากนั้นนักท่องเที่ยวยังได้รับความเพลิดเพลินและตื่นตา กับความงามแปลกเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของถ้ำอีกด้วย การเที่ยวถ้ำ โดยเฉพาะถ้ำที่มีแสงสว่างไม่เพียงพอและเป็นถ้ำที่ลึกและวุ่นวายจำเป็นต้องมีมัคคุเทศก์นำทางเพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว การจัดการถ้ำเพื่อรองรับการท่องเที่ยวควรจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ นักท่องเที่ยว และช่วยในการดูแลรักษาถ้ำ เช่น การทำทางเดินเท้ายกระดับในกรณีที่มีน้ำท่วมขัง เป็นต้น มีโปรแกรมสื่อความหมายให้คำแนะนำเรื่องการเที่ยวถ้ำ และให้ความรู้เกี่ยวกับถ้ำแก่นักท่องเที่ยวในบริเวณนอกถ้ำ การสำรวจถ้ำ จัดทำแผนโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เป็นหน้าที่ของหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ ซึ่งอาจประสานขอความร่วมมือจากนักวิชาการ หน่วยงานอื่น ๆ และภาคเอกชน นอกจากนั้นหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ยังมีหน้าที่ควบคุมดูแลให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามกฎระเบียบ รักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอีกด้วย

6. กิจกรรมศึกษาท้องฟ้าและดาราศาสตร์ (Sky Interpretation)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสในการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับ เรื่องของท้องฟ้าและดาราศาสตร์ ชนิดของดาวและกลุ่มดาว รูปร่าง ตำแหน่ง และวงโคจร ตลอดจน ประวัติและตำนานพื้นบ้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง พื้นที่ธรรมชาติที่จัดกิจกรรมประเภทนี้ได้ดี ได้แก่ บริเวณที่โล่ง และ / หรือบนที่สูง เช่น เกาะแก่ง ชายหาดที่โล่งทุ่งหญ้าที่อยู่บนเขาที่ไม่มีต้นไม้บดบัง ท้องฟ้า เป็นต้น ฤดูที่เหมาะสมต่อกิจกรรมประเภทนี้คือฤดูหนาว ท้องฟ้าไม่มีเมฆหมอกบดบัง กิจกรรมประเภทนี้จำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวตลอดจนมีอุปกรณ์ เช่น กล้องดูดาวและแผนที่ดาวประกอบด้วย

7. กิจกรรมล่องเรือศึกษาธรรมชาติ (Boat Sightseeing)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและเรียนรู้ธรรมชาติ จำเป็นจะต้องมี มัคคุเทศก์ในการให้ความรู้ ความเพลิดเพลิน การล่องเรือทำได้ทั้งในลำน้ำ ในแหล่งน้ำธรรมชาติ ทะเล หรืออ่างเก็บน้ำที่ยังคงมีสภาพธรรมชาติแวดล้อมอยู่ สิ่งที่ต้องระมัดระวังจากการกระทำกิจกรรมประเภทนี้ ได้แก่ น้ำมันปนเปื้อนลงในแหล่งน้ำ ชยะ เสียงรบกวนจากเครื่องยนต์ การรบกวนบริเวณวางไข่ / ผสมพันธุ์ของสัตว์น้ำ ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวที่จะต้องระมัดระวัง และช่วยกันดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนความรับผิดชอบต่อเจ้าหน้าที่ในการควบคุมการท่องเที่ยวไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจนกระทั่งสภาพธรรมชาติเสื่อมโทรมลง นอกจากนั้นการพัฒนาพื้นที่ที่จำเป็น เช่น จุดขึ้น - ลงเรือ จะต้องออกแบบให้ผสมผสานกลมกลืนกับสภาพธรรมชาติ

8. กิจกรรมพายเรือแคนู (Canoeing) / เรือคายัค (Kayak) / เรือใบ (Browbeating) / เรือใบ (Sailing)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและเรียนรู้ธรรมชาติ ทั้งยังให้นักท่องเที่ยวได้ใช้ความสามารถในการบังคับเรือและได้ออกกำลังกาย เป็นกิจกรรมที่ทำได้ทั้งในลำน้ำ ในแหล่งน้ำธรรมชาติ ทะเล หรืออ่างเก็บน้ำที่ยังคงมีสภาพธรรมชาติแวดล้อมอยู่ สิ่งที่ต้องระมัดระวังจากการกระทำกิจกรรมประเภทนี้ ได้แก่ จำนวนเรือต่อหน่วยพื้นที่ ชะยะ และการรบกวนบริเวณวางไข่ / ผสมพันธุ์ของสัตว์น้ำ ซึ่งเป็นหน้าที่ของนักท่องเที่ยวที่จะต้องระมัดระวังและช่วยกันดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนความเข้มงวดของเจ้าหน้าที่ในการควบคุมให้การท่องเที่ยวไม่เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจนกระทั่งสภาพธรรมชาติเสื่อมโทรมลง

9. กิจกรรมดำน้ำชมปะการังน้ำตื้น (Snorkel Skin Diving)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมที่ให้ความเพลิดเพลินและใกล้ชิดกับธรรมชาติใต้ทะเลที่มีสีสันสวยงาม นักท่องเที่ยวที่มีโอกาสที่จะได้เรียนรู้เกี่ยวกับพืชและสัตว์ใต้น้ำ โดยไม่ต้องใช้เครื่องช่วยหายใจมีเพียงหน้ากาก (Snorkel) บริเวณที่ควรจัดกิจกรรมประเภทนี้จะต้องเป็นน้ำตื้นที่มีความลึกไม่เกิน 0.9 เมตร เป็นแหล่งของปะการังหลายชนิดที่ยังอุดมสมบูรณ์และสวยงาม มีพืชและสัตว์ใต้น้ำประเภทอื่น ๆ ประกอบกระแสน้ำไม่รุนแรง และน้ำใสสะอาด ควรจัดให้มีการทำเส้นทางดำน้ำใต้ทะเล (Undersea Self - Guided Trail) และมีคู่มือศึกษาทรัพยากรใต้ทะเลให้แก่นักท่องเที่ยว สิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงในการจัดกิจกรรมประเภทนี้คือ เรือที่นำนักท่องเที่ยวไปดำน้ำอาจทำลายปะการังได้น้ำเมื่อน้ำลดหรือเมื่อทอดสมอเรือลงไป จึงควรหมายแนวเขตที่มีปะการัง ความลึกต่ำสุดและสูงสุดของน้ำ พร้อมทั้งควรจัดทุ่นจอดเรือให้เป็นระเบียบ นอกจากนั้นควรควบคุมไม่ให้เรือปล่อยน้ำมันเรือ และทิ้งขยะลงน้ำ นอกจากนั้นปะการังอาจถูกทำลายจากการประมง เช่น การระเบิดปลาและอวนลากได้ จึงควรมีการห้ามการประมงหรือระเบิดปลาในบริเวณแนวปะการัง กิจกรรมดำน้ำนี้อาจเสนอแนะให้มีกิจกรรมในการอนุรักษ์ / ฟื้นฟูทรัพยากรใต้ทะเลไปด้วยกันได้ เช่น ให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสช่วยดำน้ำเก็บขยะ และปลูกปะการัง เป็นต้น ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกมีส่วนร่วมในการช่วยรักษาทรัพยากรธรรมชาติใต้น้ำ และเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

10. กิจกรรมดำน้ำลึก (Scuba Diving)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมที่ให้ความเพลิดเพลินและใกล้ชิดกับธรรมชาติใต้ทะเลที่มีสีสันสวยงามเช่นเดียวกับกิจกรรมดำน้ำตื้น กิจกรรมดำน้ำลึกนี้นักดำน้ำต้องใช้เครื่องช่วยหายใจ บริเวณที่ควรจัดกิจกรรมดำน้ำเพื่อนันทนาการควรมีความลึกประมาณไม่เกิน 30 เมตร เป็นแหล่งของปะการังหลายชนิดที่ยังอุดมสมบูรณ์และสวยงาม โดยมีพืชและสัตว์ใต้ทะเลประเภทอื่น ๆ เป็น

ส่วนประกอบ กระแสน้ำไม่รุนแรงและน้ำใสสะอาด ควรจัดให้มีการทำเส้นทางดำน้ำใต้ทะเล (Undersea Self - Guided Trail) และมีคู่มือศึกษาทรัพยากรใต้ทะเลให้แก่นักท่องเที่ยว สิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงคือ การจัดกิจกรรมลักษณะเดียวกันกับกิจกรรมดำน้ำตื้น แต่ควรเอาใจใส่เกี่ยวกับความปลอดภัยมากกว่า

กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทชื่นชมธรรมชาติ (Appreciative Recreational Activities) และกิจกรรมท่องเที่ยวประเภทตื่นเต้นผจญภัย (Adventurous Recreational Activities) (กิจกรรมเสริม)

1. กิจกรรมชมทิวทัศน์ธรรมชาติในบรรยากาศที่สงบ (Relaxing)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชมและใกล้ชิดกับธรรมชาติ ซึ่งเป็นกิจกรรมเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่น ๆ ที่กล่าวแล้วข้างต้น การชมทิวทัศน์อาจทำได้ในลักษณะการเดินเล่นตามเส้นทางที่จัดไว้ให้ และ / หรือตามชายหาดต่าง ๆ หรือเป็นจุดอยู่กับที่ โดยนักท่องเที่ยวได้หยุดชมธรรมชาติ ณ จุดต่าง ๆ ทั้งนี้คุณค่าความงามของธรรมชาติและ ความสงบเป็นทรัพยากรนันทนาการที่สำคัญสำหรับกิจกรรมประเภทนี้ กล่าวกันว่าการได้ชื่นชมใกล้ชิดกับธรรมชาติเป็นโอกาสหนึ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ธรรมชาติ ณ จุดที่จัดให้มีการชมธรรมชาติ ควรมีป้ายสื่อความหมายเกี่ยวกับธรรมชาติที่อยู่รอบตัวของนักท่องเที่ยวเพื่อให้การท่องเที่ยวมีคุณค่ามากขึ้น

นอกจากนั้นการชมทิวทัศน์ธรรมชาติอาจกระทำในลักษณะของการนั่งรถยนต์ไปตามทางที่ผ่านธรรมชาติที่สวยงาม (Sight seeing) และมีจุดพักชมทิวทัศน์เป็นระยะตามความเหมาะสม ซึ่งควรจัดให้มี Wayside Exhibit ณ จุดพักต่าง ๆ สิ่งที่เป็นทรัพยากรนันทนาการที่สำคัญสำหรับกิจกรรมนี้คือ สภาพภูมิทัศน์ที่สวยงามแปลกตา ตลอดจนลำดับของสภาพภูมิทัศน์สองข้างทางที่มีความหลากหลาย (Sequences of Landscape) กิจกรรมประเภทนี้ควรเน้นคุณภาพของการท่องเที่ยวที่ให้ความเคารพกับความเป็นธรรมชาติ เช่น ไม่ก่อให้เกิดเสียงดังรบกวนความสงบ การรักษาความสะอาด ฯลฯ

2. กิจกรรมขี่จักรยานตามเส้นทางธรรมชาติ (Terrain / Mountain Biking)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยอุปกรณ์คือ จักรยานภูเขา (Mountain Biking) เส้นทางขี่จักรยานไม่ควรเป็นเส้นทางเดียวกับเส้นทางเดินเท้าเพื่อกิจกรรมเดินป่า หรือศึกษาธรรมชาติ หรือดูนก มีความลาดชันในระดับต่าง ๆ กันตลอดเส้นทาง ตั้งแต่ 0-20% หลักเกณฑ์ในการเลือกเส้นทางเป็นเช่นเดียวกับการพัฒนาเส้นทางเดินเท้าคือ ไม่ควรผ่านบริเวณที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ สืบต่อพันธุ์ของสัตว์ป่า สภาพภูมิประเทศควรมีลักษณะต่าง ๆ เพื่อความท้าทายและไม่น่าเบื่อ

ตลอดจนมีจุดสนใจและความงามตามธรรมชาติ การพัฒนาเส้นทางจักรยาน ควรเน้นให้เข้ากับสภาพธรรมชาติ ไม่มีการตัดต้นไม้ใหญ่ไม่จำเป็นต้องทำเส้นทางด้วยวัสดุก่อสร้าง อาจมีการทำร่องระบายน้ำหรือสะพานไม้อย่างง่ายในบริเวณที่ลุ่มและร่องน้ำ

หน่วยงานเจ้าของพื้นที่มีหน้าที่ในการดูแลเส้นทางจักรยานให้อยู่ในสภาพใช้ได้และดูแลรักษาความสะอาด ตลอดจนกวดขันให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามกฎระเบียบ เช่น จักรยานในเส้นทางที่จัดเตรียมให้รวมทั้งให้ความช่วยเหลือตามความจำเป็นเมื่อนักท่องเที่ยวต้องการ นักท่องเที่ยวมีหน้าที่เคารพกฎระเบียบของพื้นที่ รักษาความสะอาดด้วยการไม่ทิ้งขยะตามเส้นทาง ตลอดจนไม่ส่งเสียงอึกทักในระหว่างขี่จักรยาน

3.กิจกรรมปีน/ไต่เขา (Rock / Mountain Climbing)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมที่มุ่งตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในแง่การทำท่ายความยากลำบากที่ธรรมชาติสร้างไว้ บริเวณที่อนุญาตให้มีการไต่เขา หรือปีนเขาควรมีความปลอดภัยในระดับหนึ่ง และไม่ก่อให้เกิดความเสียหายกับธรรมชาติ ทั้งในและนอกขอบเขตที่จัดไว้ให้ในเส้นทางปีน/ไต่เขา

4.กิจกรรมพักแรมด้วยเต็นท์ (Tent Camping)

ลักษณะของกิจกรรม : การพักแรมแบบกางเต็นท์มีหลายรูปแบบ ตั้งแต่พักแรมแบบเต็นท์ที่มีการพัฒนาแล้วในเขตบริเวณต่าง ๆ จนกระทั่งพักแรมกลางป่าที่ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกใด ๆ อย่างไรก็ตามที่ดี กิจกรรมพักแรมด้วยเต็นท์มุ่งให้นักท่องเที่ยวได้อยู่กับธรรมชาติและสัมผัสธรรมชาติอย่างใกล้ชิด โดยไม่อาศัยสิ่งอำนวยความสะดวกในการอยู่อาศัยเกินความจำเป็นกิจกรรมที่กระทำร่วมกับกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ ส่อง / ดูนก ฯลฯ

หน่วยงานเจ้าของพื้นที่มีหน้าที่ดูแลให้บริการที่กางเต็นท์สะอาดเรียบร้อย ในกรณีที่กางเต็นท์ในเขตบริการ ควรจะเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น เช่น ลานกางเต็นท์ ถึงขยะ ห้องน้ำ ห้องสุขารวมบริเวณที่ชำระล้าง เช่น ที่ซักผ้า ล้างจาน บริเวณที่ประกอบอาหาร และลานแคมป์ไฟรวม ตลอดจนจัดกิจกรรมแคมป์ไฟให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติหรือพฤติกรรมที่เหมาะสมในการท่องเที่ยวพื้นที่ธรรมชาติ กิจกรรมพักแรมด้วยเต็นท์ควรเน้นให้นักท่องเที่ยวได้ใกล้ชิดธรรมชาติมากกว่ามาสนุกสนานด้วยการรวมกลุ่มกันร้องเพลง ดื่มของมีนเมา จนทำลายความสงบของพื้นที่บริเวณที่กางเต็นท์ของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มควรแยกห่างจากกันและมีความเป็นส่วนตัวพอสมควร

กิจกรรมพักแรมด้วยเต็นท์นี้เป็นการนำตัวเองใกล้ชิดธรรมชาติและแสวงหาความสงบที่เมืองให้ไม่ได้มากกว่าเป็นกิจกรรมที่กระทำเพื่อความสนุกสนานเฮฮา จนกระทั่งรบกวนความสงบของพื้นที่ ดังนั้น นักท่องเที่ยวจึงควรมีส่วนช่วยดูแลรักษาพื้นที่บริเวณกางเต็นท์ให้สะอาดและเรียบร้อยด้วยการ

ทั้งขยะให้ถูกที่ ไม่ควรใช้สิ่งทำให้เกิดขยะที่ย่อยสลายไม่ได้หรือย่อยสลายได้ยากหากจำเป็นต้องใช้ ก็ควรนำออกไปจากพื้นที่ด้วย

5. กิจกรรมเครื่องร่อนขนาดเล็ก (Hang Glider)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมที่อาศัยเครื่องร่อนที่ไม่ใช้เครื่องยนต์แต่อาศัยหลัก Aerodynamic เป็นตัวบังคับให้เครื่องร่อนบินชมธรรมชาติจากที่สูง สิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น คือ บริเวณส่งเครื่องร่อน ที่หน้าผา แต่กิจกรรมประเภทนี้ก่อให้เกิดมลภาวะทางสายตาได้ ถ้ามีมากเกินไป

6. กิจกรรมล่องแพยาง / แพไม้ไผ่ (White Water Rafting)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสธรรมชาติและได้รับความตื่นเต้นสนุกสนานเข้าใจจากความเร็วของกระแสน้ำ ความต่างระดับของลำน้ำ และสภาพภูมิทัศน์ของสองฝั่ง การล่องเรือยาง / แพ ควรมีไกด์ที่มีความสามารถในการล่องเรือ / แพ และความรู้ด้านธรรมชาติวิทยา จำนวนนักท่องเที่ยวต่อเรือยาง / แพ ประมาณ 4-6 คน ขึ้นกับขนาดของเรือ / แพ จำนวนแพต่อพื้นที่นั้น ใช้เกณฑ์เดียวกับกิจกรรมพายเรือแคนู ก่อนการประกอบกิจกรรมควรมีการแนะนำเกี่ยวกับลักษณะของกิจกรรม การปฏิบัติตน และอื่น ๆ เพื่อนักท่องเที่ยวจะได้รับความปลอดภัยและประสบการณ์ที่ดีจากการประกอบกิจกรรมอาจจัดให้มีกิจกรรมพักแรมริมฝั่งเสริมจากกิจกรรมล่องเรือ/แพกิจกรรมนี้จำเป็นต้องจัดให้มีจุดขึ้น-ลงเรือ/แพ

7. กิจกรรมพักผ่อนรับประทานอาหาร (Picnicking)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมพักผ่อนโดยการนำอาหารมารับประทานหรือซื้อจากร้านค้าใกล้เคียงในบริเวณที่จัดไว้ให้ เป็นกิจกรรมที่มักกระทำร่วมกับกิจกรรมประเภทอื่น ๆ เช่น การเที่ยวน้ำตก การเดินป่า เดินชมธรรมชาติ ฯลฯ ควรจัดให้มีสถานที่นั่งพักผ่อนรับประทานอาหารในพื้นที่กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีบรรยากาศสงบ และนักท่องเที่ยวได้ชื่นชมกับธรรมชาติ มากกว่าบรรยากาศที่ให้มีเครื่องดนตรีที่เสียงดัง หน่วยงานเจ้าของพื้นที่จำเป็นต้องจัดพื้นที่ไว้สำหรับกิจกรรมนี้ ประกอบด้วยชุดสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ โต๊ะ ม้านั่ง ถังขยะ ที่ล้างมือ ห้องสุขา และอาจมีเตาย่างอาหาร บริเวณที่จัดควรเป็นที่ร่ม มองเห็นน้ำและมีสภาพภูมิทัศน์สวยงามไม่เป็นแหล่งที่เปราะบางทางนิเวศ ควรจัดให้มีเส้นทางเดินเท้าที่ไม่ไกลจากที่จอดรถ นักท่องเที่ยวจำเป็นต้องรักษาความสะอาด ระวังขยะ ระวังไฟ และไม่ให้อาหารแก่สัตว์ป่า หรือทิ้งอาหารไว้โดยไม่มีผู้ดูแล หลังจากเสร็จสิ้นจากการรับประทานอาหาร ภาชนะเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จะทิ้งเป็นขยะควรเป็นสิ่งที่ย่อยสลายได้ง่าย หากเป็นบริเวณพื้นที่ธรรมชาติที่ไม่มีการกำจัดขยะควรนำขยะกลับไปด้วย

8. กิจกรรมเที่ยวน้ำตก (Waterfall Visits / Exploring)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมที่นิยมที่สุดสำหรับการเที่ยวป่า - เขา ที่มีน้ำตกเป็นองค์ประกอบสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว การเที่ยวน้ำตกอาจมีกิจกรรมหลายอย่างประกอบกัน เช่น เล่นน้ำตก เดินสำรวจน้ำตก นั่งรับประทานอาหาร หรือชมทิวทัศน์บริเวณน้ำตก ซึ่งควรจัดโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้เกี่ยวกับน้ำตก และสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่น่าสนใจควบคู่ไปด้วย ควรเน้นกิจกรรมที่ไม่ทำลายความสงบตามธรรมชาติและจัดเขตปลอดภัยอาหารและเครื่องดื่มบริเวณน้ำตกเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมของน้ำตก นักท่องเที่ยวควรช่วยกันดูแลรักษาไม่ส่งเสียงอีกที่กรบกวนผู้อื่นและปฏิบัติตนเพื่อความปลอดภัยของตนเองหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ควรดูแลเรื่องความสะดวก ดูแลให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามระเบียบ และรักษาความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว

9. กิจกรรมวินด์เซิร์ฟ (Wind Surfing)

ลักษณะของกิจกรรม : เป็นกิจกรรมทางน้ำที่ให้ความสนุกสนานตื่นเต้น ตลอดจนความพึงพอใจความสามารถของตนเองในการบังคับที่เล่นวินด์เซิร์ฟได้ บริเวณที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมนี้ ควรเป็นแหล่งน้ำที่กว้างโล่ง มีกระแสลมแต่ไม่ปั่นป่วน (Turbulence) รอบข้างมีสภาพภูมิทัศน์ที่สวยงาม

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเหล่านี้ สามารถพิจารณาส่งเสริมได้ในพื้นที่ท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีศักยภาพสูง อย่างไรก็ตามการส่งเสริมกิจกรรมใด จำเป็นต้องพิจารณาให้รอบคอบถึงความเป็นไปได้ในการรองรับของพื้นที่ และขีดจำกัดในการจัดการดูแลมิให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการกระทำกิจกรรมดังกล่าวตามมาเพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ธรรมชาติบรรลุเจตนารมณ์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเหมาะสมกับประเทศไทย รวมทั้งมีลักษณะที่สำคัญในการนำมาใช้ในการศึกษาเรื่องแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกสวยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา ได้เป็นอย่างดี

3. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

3.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีท่าทีในการอนุรักษ์ (Conservation) การอนุรักษ์มีความหมายในการร่วมกันป้องกันรักษาให้คงเดิม โดยจะเป็นการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทุกประเภท คือธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ที่มีรูปแบบ อนุรักษ์โดยองค์กรที่รับผิดชอบหรือโดยนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังมีวิธีการที่หลากหลาย การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มุ่งเน้นการจัดการและบริหารทรัพยากร ให้คงมีอยู่อย่างยั่งยืนตามนโยบายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจมากที่สุดในปัจจุบัน ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ จนถึงระดับนานาชาติ ทั้งนี้เพราะมีการนำทรัพยากรมาใช้

อย่างมากมาย จนทำให้เสียสมดุลของธรรมชาติ และส่งผลต่อการดำรงชีวิต และพัฒนาประเทศได้ อย่างต่อเนื่อง จึงกำหนดเป็นนโยบายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในช่วงของ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 เป็นต้นมา ซึ่งมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่ไปกับการฟื้นฟูและบูรณะให้ ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ รวมทั้งควบคุมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้สามารถ สนับสนุนการพัฒนาทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืน

2. เพื่อให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิด ความสมดุลทั้งในด้านระบบนิเวศวิทยาและสภาพแวดล้อม โดยใช้ความร่วมมือจากหลายฝ่าย เพื่อให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมมากขึ้นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และดูแล รักษาภาวะแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเอง ด้วยการสนับสนุนจากภาครัฐ นักวิชาการ องค์กรพัฒนา เอกชน และระดับการธุรกิจ

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นแนวความคิดที่เพิ่งปรากฏขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ และยังมีการใช้คำ ภาษาอังกฤษที่ให้ความหมายเช่นเดียวกัน ที่สำคัญได้แก่ Nature Tourism, Bio tourism, Green Tourism เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวดังกล่าวล้วนแต่เป็นการบ่งบอกถึง การท่องเที่ยวแบบ ยั่งยืน (sustainable tourism) ซึ่งจากการประชุม Globe 1990 ณ ประเทศแคนาดาได้ให้คำจำกัด ความของการท่องเที่ยว แบบยั่งยืนว่า "การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของ นักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของ อนุชนรุ่นหลังด้วย การท่องเที่ยวนี้มีความหมายรวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความ จำเป็น ทางเศรษฐกิจสังคม และความงามทางสุนทรีภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทาง วัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย" โดยมีลักษณะที่สำคัญคือ เป็นการท่องเที่ยวที่ดำเนินการภายใต้ ขีดจำกัดความสามารถของธรรมชาติ และต้องตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว อีกทั้งต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วนได้รับ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน และต้องชี้ นำภายใต้ ความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ และสิ่งแวดล้อม แห่งประเทศไทย, 2539) สำหรับความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้มี บุคคลหรือองค์กรต่าง ๆ ให้ความหมายและคำจำกัดความไว้มากมาย เป็นที่ยอมรับในระดับหนึ่งและ ได้รับการอ้างอิงถึงเสมอ ที่สำคัญมีดังนี้

1. Ceballos Lascurain (1991) อาจจะเป็นคนแรกที่ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์ว่า "เป็นการท่องเที่ยว รูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดย

ไม่ให้เกิดการรบกวนหรือทำความเสียหายแก่ธรรมชาติ แต่มีวัตถุประสงค์ เพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติ เหล่านั้น"

2. Elizabeth Boo (1991) ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า "การท่องเที่ยวแบบอิงธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่อ การอนุรักษ์ อันเนื่องมาจากการมีเงินทุนสำหรับการปกป้องดูแลรักษาพื้นที่ มีการสร้างงานให้กับชุมชนหรือท้องถิ่น พร้อมทั้งให้การศึกษและสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม"

3. The Ecotourism Society (1991) ได้ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า "การเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้ถึงวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ด้วยความระมัดระวัง ไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศและในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เกิดประโยชน์ต่อประชาชนท้องถิ่น"

4. Western (1993) ได้ ปรับปรุงคำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของ The Ecotourism Society ให้สั้นและกะทัดรัด แต่มีความหมายสมบูรณ์มากขึ้นคือ "การเดินทางท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติซึ่งมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนท้องถิ่นดีขึ้น"

5. The Commonwealth Department of Tourism (1994) ได้ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คือ การท่องเที่ยวธรรมชาติที่ครอบคลุมถึงสาระด้านการศึกษา การเข้าใจธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และการจัดการเพื่อรักษาระบบนิเวศให้ยั่งยืน คำว่า ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมยังครอบคลุมถึงขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นด้วย ส่วนคำว่ารักษาระบบนิเวศให้ยั่งยืนนั้นหมายถึง การบันลือประโยชน์ต่าง ๆ กลับสู่ชุมชนท้องถิ่นและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

6. เสรี เวชบุษกร (2538) ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า "การท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยว ที่เป็นธรรมชาติและต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งหมายรวมถึงวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่น ตลอดจนโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้วย"

จากการให้ความหมายและคำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยัง

แหล่งธรรมชาติ และแหล่งวัฒนธรรมอย่างมีความรับผิดชอบ โดยไม่ก่อให้เกิดการรบกวนหรือทำความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม แต่มีวัตถุประสงค์อย่างมุ่งมั่นเพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติ ดังนั้นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงมีความจำเป็นต่อการศึกษารื่องแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่องกับน้ำตกสอยดาวเป็นอย่างมากโดยเฉพาะการใช้แนวคิดนี้เป็นกรอบในการค้นหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่องกับน้ำตกสอยดาว

3.2 หลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (conservation tourism) มีหลักการที่สำคัญคือ

1. จะต้องมีการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หรือทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ให้คงสภาพเดิมไว้ให้มากที่สุด ไม่ถูกทำลายไป
2. กระตุ้นจิตสำนึกของคนในท้องถิ่นให้พยายามดูแลรักษาและปกป้องทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านั้น โดยไม่กระทำการใด ๆ ที่เป็นผลเสียต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว เพียงเพื่อหวังผลประโยชน์ส่วนตน
3. ให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว เพื่อตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่ตนเดินทางเข้าไปเยือน และให้ความร่วมมือแก่ชุมชนในท้องถิ่นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อันเป็นมรดกตกทอด ของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ให้คงสภาพที่ดีต่อไปนาน ๆ

วิสัยทัศน์และจุดมุ่งหมาย

สถานการณ์การพัฒนการท่องเที่ยวโดยรวมในอนาคต เป็นการคาดหวังเป้าหมายสูงสุดหรือผลของการพัฒนา ที่ต้องการให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนทั้งระบบ เพื่อให้สามารถตอบสนองกระแสความต้องการด้านอนุรักษ์ กระแสความต้องการของตลาด และกระแสของการพัฒนาคน โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนการท่องเที่ยว ตลอดจนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายขั้นตอน และวิธีการจัดการอย่างเป็นระบบ สามารถกำหนดผลสำเร็จของการจัดการ และโครงข่ายความเชื่อมโยงที่เหมาะสม และสอดคล้องกับการปรับสภาพความสมดุลของกระแสความต้องการของแต่ละด้านในทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการรักษาระบบนิเวศ

การจัดการในกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สามารถควบคุมขนาดการพัฒนการท่องเที่ยวที่เหมาะสม โดยเฉพาะองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญ ทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ตลาดการท่องเที่ยวและองค์การบริหารการจัดการ ซึ่งจะมีประสิทธิผลให้

ทรัพยากรธรรมชาติสามารถอำนวยความสะดวก ดำรงสถานภาพ บทบาทหน้าที่ และฟื้นตัวได้ตามสภาพธรรมชาติ นักท่องเที่ยว ผู้ที่เกี่ยวข้อง และประชาชนทั่วไป มีจิตสำนึกและมีความตระหนักในการอนุรักษ์ ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม และมีขีดความสามารถในการจัดการ เกิดความภูมิใจและยกระดับความเป็นอยู่ของชุมชน

จุดมุ่งหมายสูงสุด (Super Goal) ของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คือการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน คงสภาพสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคมที่ดี และประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้นจุดมุ่งหมายเฉพาะในระยะแรกของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงประกอบด้วย

1) ให้มีแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ ที่ได้รับการจัดการอย่างมีความรับผิดชอบในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และรักษาระบบนิเวศที่ยั่งยืน โดยคำนึงถึงขีดความสามารถที่รองรับได้ โดยมีการกำหนดพื้นที่ที่เหมาะสมในการใช้ประโยชน์ พื้นที่อนุรักษ์และพื้นที่นอกเขตอนุรักษ์เพื่อการท่องเที่ยว

2) ให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการสร้างจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ อันเป็นการสนับสนุนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมโดยรวม

3) ให้มีการจัดการที่ประสานความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตามบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน โดยมีเป้าหมายและทิศทางเดียวกัน และมีการศึกษาร่วมกันอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ต้องมีการจัดการอย่างมีส่วนร่วมที่เสมอภาคและเป็นธรรมของประชาชนท้องถิ่น ในกระบวนการท่องเที่ยวในด้านการจัดการ กำกับ ดูแล และประกอบกรท่องเที่ยวเชิงนิเวศในทิศทางที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์อย่างเหมาะสม เสริมสร้างชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ประชาชนสามารถรักษาวิถีชีวิตที่ดี ชีวิตและสังคมมีการเปลี่ยนแปลงด้วยการสมัครใจ

4) ให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก และบริการการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกลมกลืนกับทรัพยากร โดยคงรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมที่ดี มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ได้มาตรฐาน รักษาเอกลักษณ์ทางธรรมชาติและสังคมของพื้นที่ และมีบรรยากาศการท่องเที่ยวที่ให้ความมั่นใจและปลอดภัยในการท่องเที่ยว

5) ให้นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศชาวต่างประเทศที่มีคุณภาพ เดินทางเข้ามาสู่ประเทศไทยมากขึ้น นักท่องเที่ยวชาวไทยมีการเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในประเทศอย่างกว้างขวางมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนและประชาชนทั่วไป และมีการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ อย่างเหมาะสม

ข้อควรปฏิบัติในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

1. ก่อนการเดินทาง ควรศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ของสถานที่ที่จะไปท่องเที่ยว เช่นเส้นทาง วิธีการเดินทางเข้าถึง สภาพดินฟ้าอากาศ เพื่อที่จะได้เตรียมตัวให้เหมาะสม และเพื่อกันความผิดพลาด ควรจองที่พักและพาหนะไว้ล่วงหน้า
2. ศึกษาประวัติศาสตร์ ความเป็นมา จะช่วยให้ท่องเที่ยวได้อย่างสนุกสนานมากขึ้น และยังได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว เพิ่มขึ้นอีกด้วย ได้ความรู้และเข้าใจ วัฒนธรรมท้องถิ่น
3. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ควรมีจิตสำนึกต่อการรักษาสีงแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยปฏิบัติตาม กฎกติกา และข้อห้ามของสถานที่นั้น ช่วยกันรักษา และไม่นำสิ่งของใดๆ ออกจากสถานที่นั้น ๆ

จากลักษณะการท่องเที่ยวทั้ง 3 แบบถึงแม้ว่าการจัดกิจกรรมต่าง ๆ จะคล้ายคลึงกัน และหลักเกณฑ์การจัดการท่องเที่ยวจะคล้ายกันอีกด้วย แต่วัตถุประสงค์ของการจัดการท่องเที่ยวแต่ละแบบนั้นจะต่างกันคือ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน จะเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เป็นการจัดบริการทั้งในปัจจุบันและอนาคตเป็นการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามทางสุนทรียภาพ แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นในด้านสิ่งแวดล้อมอันเป็นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ทั้งพืช สัตว์ และมนุษย์ รวมถึงการจัดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อรักษาสีงแวดล้อม ส่วนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นจะเน้นการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ และแหล่งวัฒนธรรมอย่างมีความรับผิดชอบ โดยไม่ก่อให้เกิดการรบกวนหรือทำความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม แต่มีวัตถุประสงค์อย่างมุ่งมั่นเพื่อชื่นชม ศึกษา เรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติ

4. การจัดการท่องเที่ยวอย่างพอเพียง Sufficiency Tourism (กมล รัตนวิระกุล)

วัตถุประสงค์ของการจัดการท่องเที่ยวอย่างพอเพียง คือ

1. ด้านวัฒนธรรม - เป็นการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบทอดวัฒนธรรม
2. ด้านสิ่งแวดล้อม - รักษาสมดุลของธรรมชาติ และอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว
3. ด้านเศรษฐกิจ - สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนในท้องถิ่น ให้พอกิน พออยู่
4. ด้านสังคม - การมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น คุณภาพชีวิตดีขึ้น

การจัดการท่องเที่ยวอย่างพอเพียง Sufficiency tourism

การจัดการท่องเที่ยวอย่างพอเพียง ยังไม่มีนิยาม หรือ คำจำกัดความโดยเฉพาะ แต่ผู้เขียนอยากจะนำ แนวคิด เศรษฐกิจพอเพียง Sufficiency Economy ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาประยุกต์กับความหมาย คือ การทำงานด้านการท่องเที่ยวเพื่อให้มีรายได้พอกินพออยู่ ไม่ทำให้ใหญ่โตเป็นอุตสาหกรรมท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยวอย่างพอเพียง ยังสัมพันธ์ กับการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน Sustainable Tourism และการจัดการท่องเที่ยวชุมชน Community Based Tourism การจัดการท่องเที่ยวทั้ง 3 อย่างมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด เพราะการจัดการท่องเที่ยวอย่างพอเพียงนั้น ไม่ได้มุ่งหมายสร้างความร่ำรวย แต่เป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ที่สามารถอาศัยประโยชน์จากการที่มีนักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวในชุมชนนั้น ปัจจัยสำคัญ คือ การจัดการท่องเที่ยวอย่างพอเพียง ต้องเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยชุมชนเห็นด้วย เพื่อสร้างรายได้สำหรับเลี้ยงครอบครัว และเป็นประโยชน์ต่อชุมชน การจัดการท่องเที่ยวอย่างพอเพียงไม่ได้จำกัดเฉพาะในการสร้างรายได้ อย่างพอเพียง แต่ยังหมายถึง การท่องเที่ยวที่ไม่เติบโตมากจนไปทำลายสิ่งแวดล้อมหรือสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติ หรือ วิถีชีวิตของชุมชน การจัดการท่องเที่ยวอย่างชุมชน จึงเป็นธุรกิจระดับส่วนตัว ครอบครัว และอยู่ภายในชุมชน มุ่งเน้นการพัฒนาความรู้และทักษะของประชากรในพื้นที่ให้มีความรู้ความเข้าใจ ในการให้ความรู้ที่ถูกต้องและอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาเยือนในแต่ละท้องถิ่น การจัดการท่องเที่ยวอย่างพอเพียง คือ การประกอบอาชีพเสริมด้านการท่องเที่ยวจากอาชีพหลัก และทำให้ชุมชนสามารถประกอบอาชีพได้อย่างอิสระ เกิดความรักท้องถิ่น โดยไม่ต้องมุ่งไปขายแรงงานในจังหวัดใหญ่ การจัดการท่องเที่ยวอย่างพอเพียง ไม่ได้มีเป้าหมายในการสร้างบุคลากรออกไปทำงานในธุรกิจและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในสังคมเมือง การจัดการท่องเที่ยวอย่างพอเพียงเหมาะสำหรับทำเป็นอาชีพอิสระเพราะไม่ต้องลงทุนมากแต่ต้องเรียนรู้ให้มาก การจัดการท่องเที่ยวอย่างพอเพียง จึงเป็นลักษณะการประกอบการธุรกิจขนาดเล็ก small enterprise โดยสมาชิกในครอบครัว หรือ กลุ่มบุคคลร่วมกันทำ และ ธุรกิจระดับจิ๋ว micro enterprise โดยส่วนตัวหรือกลุ่มบุคคล 2 -3 คน อาชีพที่เหมาะสมกับ การจัดการท่องเที่ยวอย่างพอเพียง เช่น

1. การจัดที่พักแบบโฮมสเตย์ Home stay
2. การจัดที่พักแบบบ้านสวน Farmstay/Orchardlodge
3. ผู้ประกอบการนำเที่ยวท้องถิ่น Domestic Handling Agent
4. ผู้ผลิตสินค้าของที่ระลึกสำหรับการท่องเที่ยว Souvenirs for tourists
5. มัคคุเทศก์ท้องถิ่น Domestic Tourist Guide

โฮมสเตย์ หรือ การพักรวมกับเจ้าของบ้าน เป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทย ดังมีคำกล่าวที่ว่าแขกมาถึงเรือนชาน ก็ต้อนรับ ในอดีต การเดินทางไปเยี่ยมเยียนเพื่อนหรือญาติมิตรใน

ต่างจังหวัด ผู้เดินทางจะต้องดูว่า จังหวัดที่จะไปนั้นมีเพื่อนฝูงหรือญาติพี่น้องที่มีบ้านพัก และขอไปพักอาศัยด้วย เจ้าบ้านก็จะจัดห้องพักให้สำหรับแขกที่มาเยือน และดูแลเรื่องข้าวปลาอาหารโดยมิได้คิดค่าใช้จ่าย เป็นการแสดงความเป็นมิตรและเจ้าบ้านที่ดี ตามวิถีชีวิตของคนไทย การทำธุรกิจโฮมสเตย์ จึงไม่ได้ต้องการให้เจ้าของบ้านไปกู้เงินเพื่อมาลงทุนสร้างบ้านขึ้นเป็นพิเศษแต่วัตถุประสงค์คือการนำห้องพักที่มีเหลือใช้ในครอบครัวอาจจะเป็นเพราะลูกหลานแยกย้ายไปทำงาน ต่างถิ่นหรือมีครอบครัว การนำห้องพักมาให้บริการแก่ลูกค้า เป็นประโยชน์ในการสร้างรายได้ ดังนั้นหากจะมีการลงทุน ควรเป็นการลงทุนปรับปรุงเล็ก ๆ น้อย เพื่อให้ได้มาตรฐานด้านสุขอนามัย และความปลอดภัย มากกว่าความหรูหราเกินพอดี การรับลูกค้าเข้าพักต้องมีการคัดเลือกลูกค้าที่เหมาะสม เพราะการรับลูกค้าโดยไม่เลือก อาจจะเป็นการพาโจรเข้าบ้านก็ได้ การพักแบบ โฮมสเตย์ นั้นนอกจากผู้พักได้เรียนรู้การอยู่อาศัยแบบพื้นเมืองแล้ว เจ้าบ้านควรให้ผู้พักมีส่วนร่วมในกิจกรรมประจำวันตามวิถีชีวิตเพื่อเป็นการสร้างประสบการณ์และการเรียนรู้ในวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของท้องถิ่นนั้น ๆ

บ้านสวน บ้านไร่ เป็นการจัดที่พักอีกแบบหนึ่งที่สร้างประสบการณ์ใหม่สำหรับนักท่องเที่ยว เช่น การพักในไร่ถั่วลิสง สวนผลไม้ หรือ ฟาร์มปศุสัตว์ เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบสมบูรณ์ การจัดที่พักในบ้านสวน จะทำให้ผู้พักได้บรรยากาศที่แท้จริงของสวนผลไม้ ไร่ถั่วลิสง หรือ ฟาร์มปศุสัตว์ ซึ่งจะมีอาณาเขตกว้างใหญ่ และความเขียวสดของทุ่งหญ้าสำหรับเลี้ยงสัตว์ สถานที่เหล่านี้จะมีความงดงามของธรรมชาติ อากาศสดชื่น และความสวยงามของต้นไม้ประเภทต่าง ๆ การให้ผู้พักได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในสวน หรือ ไร่ เป็นการสร้างความสนุกสนานและส่งเสริมการเรียนรู้ทำให้การท่องเที่ยวมีความสนุกสนานยิ่งขึ้น

ผู้ประกอบการนำเที่ยวท้องถิ่น Domestic Handling Agent คือ การเริ่มอาชีพของผู้ประกอบการนำเที่ยวอิสระในท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว สามารถเริ่มทำได้ทั้งเป็นกลุ่มบุคคลหรือ ครอบครัวที่มีความรู้และความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือ แหล่งท่องเที่ยว มีความสามารถเฉพาะในการนำเที่ยว แบบดูนก เดินป่า ล่องแก่ง ดำน้ำ ปีนผา ฯลฯ ผู้ประกอบการอิสระเหล่านี้จะเป็นผู้กำหนดรายการนำเที่ยวแบบต่างๆ การคิดราคาค่าบริการ การจัดการอำนวยความสะดวก และทำหน้าที่มีคุณเทคนิคนำทางด้วยตนเอง สามารถทำเป็นอาชีพเสริมในวันสุดสัปดาห์ หรือ ช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว

ผู้ผลิตสินค้าของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว รายได้จากการจำหน่ายสินค้าของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยวคิดเป็นอัตราส่วนกว่าร้อยละ 25 ของค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย ดังนั้น หากชุมชนใดเป็นแหล่งท่องเที่ยวประชากรในชุมชนนั้นสามารถสร้างรายได้ด้วย

การจัดทำสินค้าของที่ระลึกประเภทหัตถกรรมเครื่องจักรสาน ผ้าทอ ผลิตภัณฑ์อาหาร ขนม เพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวได้

มัคคุเทศน์ท้องถิ่น อาชีพที่ไม่ต้องลงทุน แต่ต้องขยันหาความรู้ การเดินทางท่องเที่ยวจะไม่สมบูรณ์ หากขาดคนนำทางที่ดี หรือ คนที่จะให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในเรื่องวัฒนธรรมประเพณี หรือ ประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ที่มีประสบการณ์สูง สามารถหาเลี้ยงชีพได้อย่างอิสระและมีรายได้ดี

ประเภทของการจัดนำเที่ยว

1. การจัดการนำเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นการนำเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้ซาบซึ้งกับความงาม ความยิ่งใหญ่หรือความพิศวงของธรรมชาติ เช่น การชมนก การเดินป่า เป็นต้น

2. การจัดนำเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) เป็นการนำเที่ยวเชิงเกษตร อาทิ สวนผลไม้ ไร่ ออ่งุ่น ฟาร์มโคนม ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ การทำนาทุ่ง การเลี้ยงปลา เป็นต้น

3. การนำเที่ยวเพื่อการศึกษา (Educational Tourism) เป็นการนำเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการศึกษาเรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น การเยี่ยมชมศูนย์ทดลองด้านการเกษตรโครงการในพระราชดำริ หรือฝึกทักษะอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การเรียนภาษา หรือ การเรียนศิลปหัตถกรรม เป็นต้น

4. การจัดนำเที่ยวเชิงสุขภาพและกีฬา (Health and Sport Tourism) เป็นการนำเที่ยวที่มุ่งเสริมสร้างความสมบูรณ์ทางร่างกายและจิตใจของนักท่องเที่ยวด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเล่นกีฬา การบำรุ้งผิว การนวดตัว การฝึกสมาธิ การอาบน้ำแร่ การอบสมุนไพร เป็นต้น

5. การจัดนำเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม (Religious and Cultural Tourism) เป็นการนำเที่ยวที่มีจุดประสงค์ให้นักท่องเที่ยว ได้ทำบุญไหว้พระ ได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน จากการชมและสัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่น ศิลปะหรือ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

6. การจัดนำเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์และชีวิตวัฒนธรรมท้องถิ่น (Ethnic Tourism) การนำเที่ยวประเภทนี้มุ่งตอบสนองนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสชีวิตวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มคนที่มี วัฒนธรรมแตกต่างกันอย่างใกล้ชิด เช่น การไปท่องเที่ยวโดยอาศัยอยู่กับคนต่างวัฒนธรรมใน ช่วงเวลาหนึ่ง (Home stay)

การบริการที่การจัดการท่องเที่ยวอย่างพอเพียง

1. การบริการทัวร์วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น (Lifestyle and cultural tours) เป็นการ สร้างประสบการณ์ใหม่ และความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชน ประเพณีและวัฒนธรรมพื้นบ้านให้แก่

ลูกค้า โดยที่ลูกค้าสามารถพักอยู่ในหมู่บ้านแบบโฮมสเตย์ รับประทานอาหารพื้นบ้าน ได้ร่วมกิจกรรมกับชาวบ้าน หรือศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การได้ศึกษาการทำหัตถกรรมครัวเรือน เป็นต้น

2. การบริการทัวร์เชิงเกษตร (Farm or orchard Tours) เป็นการบริการสำหรับลูกค้าที่ต้องการเดินทางเพื่อศึกษาและเรียนรู้วิถีชีวิตเกษตรกร การทำไร่ ทำสวนผลไม้ การเลี้ยงสัตว์โดยผู้ประกอบการท่องเที่ยวท้องถิ่น Domestic Handling Agent หรือ เจ้าของสวนจัดให้มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเป็นผู้บรรยายให้ความรู้ และอำนวยความสะดวกระหว่างการเดินทางเยี่ยมชม และอาจจัดทำกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ ไว้ เช่น การรีดนมวัวในฟาร์มโคนม การทดลองเก็บองุ่นในไร่องุ่น หรือเก็บผลไม้ในสวนผลไม้ เพื่อสร้างประสบการณ์ใหม่ ความประทับใจและความเพลิดเพลินให้กับลูกค้านักท่องเที่ยวชาวไทย และต่างประเทศ

ปัจจัยที่ทำให้การจัดการท่องเที่ยวอย่างพอเพียงประสบความสำเร็จ

ความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวอย่างพอเพียง จะพึงพิงปัจจัยหลัก ดังนี้

1. คุณลักษณะของผู้ประกอบการ ซึ่งประกอบด้วย

1. 1 รักการท่องเที่ยวและการให้บริการเป็นชีวิตจิตใจ เพราะผู้ประกอบการที่รักการท่องเที่ยวจะเข้าใจถึงความต้องการของลูกค้าได้อย่างชัดเจน และสนองตอบกับความต้องการนั้นได้อย่างเต็มที่

1. 2 มีความรู้พื้นฐานด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความรู้ ภูมิปัญญา และภาษาท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง ทั้งรู้ถึงความแตกต่างทางขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละท้องถิ่น และสามารถสื่อสารถ่ายทอดได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งสภาพของแหล่งท่องเที่ยว ข้อมูลความรู้ของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ เพื่อช่วยสร้างสีสันและความสนุกสนานในการนำเที่ยวแต่ละครั้ง

1. 3 เป็นนักวางแผนที่ดี ทั้งในการเตรียมความพร้อมชุมชน รูปแบบการท่องเที่ยว การให้บริการและสิ่งอำนวยความสะดวก ปลอดภัยในการท่องเที่ยว โดยไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

1. 4 มีภาวะผู้นำ มีความสามารถในการสื่อความหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

1. 5 มีความซื่อสัตย์ และจริงใจในการให้บริการ

2. บุคลากรผู้ให้บริการ

การจัดการท่องเที่ยวอย่างพอเพียง จะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นกับคุณภาพของผู้ให้บริการ บุคลากรหรือผู้ให้บริการจึงมีความสำคัญมาก ต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการท่องเที่ยวท้องถิ่น เพราะเป็นธุรกิจครอบครัวขนาดเล็ก หรือเป็นการร่วมมือระหว่างคนในชุมชนร่วมกันทำกิจกรรมหรือให้บริการ

1. ให้ความสำคัญกับการสรรหาและการพัฒนาบุคลากรท้องถิ่นที่จะเข้าร่วมในการจัดการท่องเที่ยวอย่างพอเพียง โดยต้องชี้แจงให้เข้าใจถึงประโยชน์ที่จะได้รับการบริการนักท่องเที่ยว

2. ให้ผลตอบแทนหรือกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม

3. สร้างความภาคภูมิใจให้แก่ผู้ที่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร

บุคลากรกลุ่มหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการให้บริการ คือ มัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพราะมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเป็นผู้ให้ความรู้และบริการอำนวยความสะดวกระหว่างการเดินทางให้แก่ลูกค้า ลูกค้าจะประทับใจบริษัทหรือมีประสบการณ์ที่ดีต่อการท่องเที่ยวครั้งนั้นหรือไม่ ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับมัคคุเทศก์ การคัดเลือกและฝึกอบรมผู้ที่จะเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น จึงเป็นสิ่งที่ผู้ประกอบการนำเที่ยวท้องถิ่นต้องใส่ใจเป็นพิเศษ

3. ปัจจัยด้านการตลาด

ปัจจัยที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวอย่างพอเพียง อีกปัจจัยหนึ่ง คือ ด้านการตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการของนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการในด้านการท่องเที่ยวอย่างพอเพียงจำเป็นต้องคำนึงถึงหลัก 4 ประการ คือ

3.1 กำหนดกิจกรรมท่องเที่ยวที่ชัดเจน Focus on activities เช่น ท่องเที่ยวทางน้ำ เดินป่า ล่องแก่ง ดำน้ำ ตกปลา ดูนก ปีนผา เป็นต้น

3.2 กำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่ชัดเจน Target on specific group of clients เช่น กลุ่มนักท่องเที่ยวหนุ่มสาว กลุ่มท่องเที่ยวผจญภัย นักธรรมชาติวิทยา ฯลฯ

3.3 กำหนดสถานภาพด้านการตลาดที่ชัดเจน Market positioning หมายถึงการกำหนดลักษณะการให้บริการ สิ่งอำนวยความสะดวก และราคาให้ตรงกับความสามารถในการจ่ายของกลุ่มเป้าหมาย

3.4 กำหนดวิธีการและเครื่องมือสื่อสารการตลาดที่เหมาะสม Integrated Marketing Communication เช่น การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ การเสนอเป็นบทความ หรือ สารคดีการท่องเที่ยว การทำ website การเชิญตัวแทนสื่อมวลชน หรือบริษัทนำเที่ยวเข้ามาทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยว หรือ เส้นทางนำเที่ยวที่จัดขึ้น เป็นต้น

4. ดัชนีชี้วัดความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวอย่างพอเพียง

ตัวอย่างการชี้วัด

ผลกระทบ	ตัวชี้วัด
1. ด้านวัฒนธรรม	มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมเก่า ๆ ความภูมิใจในการเล่าเรื่องวัฒนธรรมตนเอง

	ไม่มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเพื่อ เอาใจนักท่องเที่ยวมีการถ่ายทอดความรู้ด้านวัฒนธรรมแก่คนรุ่นใหม่
2. ด้านสิ่งแวดล้อม	ชุมชนมีกิจกรรมด้านอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นรูปธรรม
3. ด้านเศรษฐกิจ	ชาวบ้านมีรายได้เสริมจากการประกอบอาชีพท่องเที่ยว เช่น การขายอาหารการขายเครื่องดื่ม บริการยานพาหนะสำหรับนักท่องเที่ยว ขายสินค้าที่ระลึกรายได้นั้นทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น
4. ด้านสังคม	เกิดผู้นำใหม่ ๆ ในชุมชน มีความภาคภูมิใจในตนเอง มีส่วนร่วมในการทำและได้รับประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวทั่วถึง

5. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน เราสามารถแยกการให้คำจำกัดความได้ ดังนี้ คือ

สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา ทั้งสิ่งที่มีชีวิต สิ่งไม่มีชีวิต เห็นได้ด้วยตาเปล่า และไม่สามารถเห็นได้ด้วยตาเปล่า รวมทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น หรืออาจจะกล่าวได้ว่า สิ่งแวดล้อมจะประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรที่มีมนุษย์สร้างขึ้นในช่วงเวลาหนึ่ง เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์นั่นเอง

- สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ได้แก่ บรรยากาศ น้ำ ดิน แร่ธาตุ และสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่บนโลก (พืชและสัตว์) ฯลฯ

- สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ สาธารณูปการต่าง ๆ เช่น ถนน เขื่อนกั้นน้ำ ฯลฯ หรือระบบของสถาบันสังคมมนุษย์ที่ดำเนินชีวิตอยู่ ฯลฯ

ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ (สิ่งแวดล้อม) ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น บรรยากาศ ดิน น้ำ ป่าไม้ พืชหญ้า สัตว์ป่า แร่ธาตุ พลังงาน และกำลังแรงงานมนุษย์ เป็นต้น

โดยคำนิยามแล้วจะเห็นได้ว่า ทรัพยากรธรรมชาติทุกประเภทนั้นจะเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม แต่สิ่งแวดล้อมทุกชนิดไม่เป็นทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมด ซึ่งอาจกล่าวสรุปได้ว่า การที่จะจำแนกสิ่งแวดล้อมใด ๆ เป็นทรัพยากรธรรมชาตินั้น มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ

- ประการแรก เกิดจากความต้องการของมนุษย์ที่จะนำสิ่งแวดล้อมมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับตนเอง

- ประการที่สอง การเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา ถ้ายังไม่นำมาใช้ก็เป็นสิ่งแวดล้อม แต่ถ้านำมาใช้ประโยชน์ได้ก็จะเป็นทรัพยากรธรรมชาติในช่วงเวลานั้น ๆ

- ประการที่สาม สภาพภูมิศาสตร์และความห่างไกลของสิ่งแวดล้อม ถ้าอยู่ไกลเกินไปคนอาจไม่นำมาใช้ ก็จะไม่สามารถแปรสภาพเป็นทรัพยากรธรรมชาติได้

นอกจากนี้ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มคละกันไปโดยอยู่ร่วมกันอย่างมีกฎ ระบบ ข้อบังคับทั้งที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติและทั้งที่มนุษย์กำหนดขึ้นมา การอยู่เป็นกลุ่มของสรรพสิ่งเหล่านี้ จะแสดงพฤติกรรมร่วมกันภายในขอบเขตและแสดงเอกลักษณ์ของกลุ่มออกมาอย่างชัดเจน กลุ่มของสรรพสิ่งเหล่านี้จะเรียกว่า ระบบนิเวศ หรือระบบสิ่งแวดล้อม นั่นเอง

การจัดการ (Management) หมายถึงการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งด้านการจัดหา การเก็บรักษา การซ่อมแซม การใช้อย่างประหยัด และการสงวนรักษา เพื่อให้กิจกรรมที่ดำเนินการนั้นสามารถให้ผลยั่งยืนต่อมวลมนุษยและธรรมชาติ โดยหลักการแล้ว "การจัดการ" จะต้องมีความรู้แนวทางดำเนินงาน ขบวนการ และขั้นตอน รวมทั้งจุดประสงค์ในการดำเนินงานที่ชัดเจนแน่นอน

จากคำจำกัดความข้างต้น การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึงการดำเนินงานต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการจัดหา การเก็บรักษา การซ่อมแซม การใช้อย่างประหยัด และการสงวนรักษา เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นสามารถเอื้ออำนวยประโยชน์แก่มวลมนุษยได้ใช้ตลอดไปอย่างไม่ขาดแคลนหรือมีปัญหาใด ๆ หรืออาจจะหมายถึงกระบวนการจัดการ แผนงานหรือกิจกรรมในการจัดสรรและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อสนองความต้องการในระดับต่างๆ ของมนุษย์และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาคือเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ - สังคมและคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักการอนุรักษ์ด้วยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด ประหยัด และก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้

แต่ถ้าเราจะกำหนดว่าสิ่งแวดล้อมที่เรากล่าวกันทั่ว ๆ ไปนั้น เป็นเรื่องของปัญหาภาวะมลพิษอันเนื่องมาจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติหรือจากผลของความก้าวหน้าของการพัฒนาแล้ว เราก็สามารถให้คำจำกัดความแยกแยะระหว่างการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการจัดการสิ่งแวดล้อมได้ดังนี้ คือ

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึงการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพต่อสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและให้ประโยชน์ต่อมนุษย์ ทั้งในด้านการจัดหา การเก็บรักษา การซ่อมแซม การใช้อย่างประหยัด รวมทั้งการสงวนเพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาตินั้นสามารถให้ผลได้อย่างยาวนาน

การจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อทำให้สิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรามีผลดีต่อคุณภาพชีวิต นั่นก็คือจะต้องดำเนินการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาภาวะมลพิษที่จะมีผลต่อการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ปลอดภัย นั่นเอง

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะต้องยึดหลักการทางอนุรักษ์วิทยาเพื่อประกอบการดำเนินงานในการจัดการดังนี้ คือ

1) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะต้องเป็นไปอย่างสมเหตุสมผล ใช้อย่างฉลาดหรือใช้ตามความจำเป็น ไม่ใช้อย่างฟุ่มเฟือยและไม่เกิดการสูญเปล่า หรือเกิดการสูญเปล่า น้อยที่สุด

2) การประหยัดของทรัพยากรและของที่กำลังสูญพันธุ์

3) การปรับปรุง ซ่อมแซมสิ่งที่เสื่อมโทรมให้คืนสภาพก่อนนำไปใช้ เพื่อให้ระบบสิ่งแวดล้อมดีขึ้น

แนวความคิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีแนวความคิดหลักในการดำเนินงาน ดังนี้คือ

1. มุ่งหวังให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ประกอบกันอยู่ในระบบธรรมชาติ มีศักยภาพที่สามารถให้ผลผลิตได้อย่างยั่งยืนถาวรและมั่นคง คือ มุ่งหวังให้เกิดความเพิ่มพูนภายในระบบที่จะนำมาใช้ได้ โดยไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ

2. ต้องมีการจัดองค์ประกอบภายในระบบธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมหรือระบบนิเวศให้มีชนิด ปริมาณ และสัดส่วนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแต่ละชนิดเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานตามธรรมชาติ เพื่อให้อยู่ในภาวะสมดุลของธรรมชาติ

3. ต้องยึดหลักการของอนุรักษ์วิทยาเป็นพื้นฐาน โดยจะต้องมีการรักษา สงวน ปรับปรุง ซ่อมแซม และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ในทุกสภาพทั้งในสภาพที่ดีตามธรรมชาติ ในสภาพที่กำลังมีการใช้และในสภาพที่ทรุดโทรม

4. กำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในการควบคุมและกำจัดของเสียมิให้เกิดขึ้นภายในระบบธรรมชาติ รวมไปถึงการนำของเสียนั้น ๆ กลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างต่อเนื่อง

5. ต้องกำหนดแนวทางในการจัดการเพื่อให้คุณภาพชีวิตของมนุษย์ดีขึ้น โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมในแต่ละสถานที่และแต่ละสถานการณ์

แนวทางการจัดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากแนวคิดดังกล่าว เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น มีหลายชนิดและแต่ละชนิดก็มีคุณสมบัติและเอกลักษณ์ที่เฉพาะตัว ดังนั้น เพื่อให้การจัดการสามารถบรรลุเป้าหมายของแนวคิด จึงควรกำหนดหลักการจัดการหรือแนวทางการจัดการให้สอดคล้องกับชนิด คุณสมบัติ และเอกลักษณ์เฉพาะอย่างของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ ดังนี้

ทรัพยากรหมุนเวียน หรือทรัพยากรที่ใช้ไม่หมดสิ้น เป็นทรัพยากรที่มีอยู่ในธรรมชาติอย่างมากมาย อาทิเช่น แสงอาทิตย์ อากาศ และน้ำในวัฏจักร ทรัพยากรประเภทนี้มีความจำเป็นต่อร่างกายมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอย่างอื่น ถ้าขาดแคลนหรือมีสิ่งเจือปน ทั้งที่เป็นพิษและไม่เป็นพิษ ก็จะมีผลต่อการเจริญเติบโตและศักยภาพในการผลิตของทรัพยากรธรรมชาตินั้น

การจัดการจะต้องควบคุมการกระทำที่จะมีผลเสียหรือเกิดสิ่งเจือปนต่อทรัพยากรธรรมชาติ ต้องควบคุมและป้องกันมิให้เกิดปัญหามลพิษจากขบวนการผลิตทั้งการเกษตร อุตสาหกรรม ที่จะมีผลต่อทรัพยากรประเภทนี้ รวมทั้งการให้การศึกษาแก่ประชาชน ทั้งผลดี – ผลเสีย ของการปนเปื้อน วิธีการควบคุมและป้องกัน รวมทั้งต้องมีกฎหมายควบคุมการกระทำที่จะมีผลต่อทรัพยากรธรรมชาติประเภทนี้ด้วย

ทรัพยากรทดแทนได้ เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วสามารถฟื้นคืนสภาพได้ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งได้แก่ ป่าไม้ มนุษย์ สัตว์ป่า พืช ดิน และน้ำ ทรัพยากรประเภทนี้มักจะมีมากและจำเป็นอย่างยิ่งต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ มนุษย์ต้องการใช้ทรัพยากรนี้ ตลอดเวลาเพื่อปัจจัยสี่ การเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติชนิดนี้ หรือการนำมาใช้ประโยชน์ควรนำมาใช้เฉพาะส่วนที่เพิ่มพูนเท่านั้น หรืออีกนัยหนึ่งแนวคิดนี้ถือว่าฐานของทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่เปรียบเสมือนต้นทุนที่จะได้รับผลกำไรหรือดอกเบี๋ยรายปี โดยส่วนกำไรหรือดอกเบี๋ยนี้ก็คือ ส่วนที่เราสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้นั่นเอง

การจัดการจะต้องจัดให้ระบบธรรมชาติมีองค์ประกอบภายในที่มีชนิด และปริมาณที่ได้สัดส่วนกัน การใช้ต้องใช้เฉพาะส่วนที่เพิ่มพูนและต้องควบคุมและป้องกันให้สต็อกหรือฐานของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ มีศักยภาพ หรือความสามารถในการให้ผลิตผลหรือส่วนเพิ่มพูนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งในการใช้หรือการผลิตของทรัพยากรธรรมชาตินั้นจะต้องใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและยึดหลักทางการอนุรักษ์อีกด้วย

ทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไป เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วจะหมดไป ไม่สามารถเกิดขึ้นมาทดแทนได้ หรือถ้าจะเกิดขึ้นมาทดแทนได้ก็ต้องใช้เวลานานมาก และมักเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งได้แก่ น้ำมันปิโตรเลียม ก๊าซธรรมชาติ และสินแร่

การจัดการทรัพยากรประเภทนี้ จะต้องเน้นการประหยัดและพยายามไม่ให้เกิดการสูญเสีย ต้องใช้ตามความจำเป็นหรือถ้าสามารถใช้วัสดุอื่นแทนได้ก็ควรนำมาใช้แทน รวมทั้งต้องนำส่วนที่เสียแล้วกลับมาใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่าต่อไป

กล่าวโดยสรุปจากการทบทวนวรรณกรรมในประเด็น การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การจัดการท่องเที่ยวอย่างพอเพียง การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ผ่านมานั้นผู้วิจัยจะได้ใช้แนวคิดเหล่านี้มาเป็นประโยชน์กับการศึกษาเพื่อตอบ

คำถามโดยเฉพาะแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาว ตำบล ละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาว ตำบล ละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้ใช้ความพยายามในการค้นหางานวิจัยที่จะ นำมาใช้ประโยชน์เพื่อเป็นกรอบการวิจัยและสามารถสรุปได้ตามลำดับต่อไปนี้

การศึกษาของนันทรัตน์ นามบุรี (2546 บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยและพัฒนาคุณภาพมาตรฐาน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบยั่งยืนในท้องถิ่น: กรณีศึกษา อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว อ.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี การวิจัยครั้งนี้ มีแนวคิดที่จะพัฒนาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในท้องถิ่น โดยการ วิจัยและพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของอุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว ต.ทรายขาว อ.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี โดยมุ่งศึกษา ระบบการบริหารจัดการ การพัฒนามาตรฐาน คุณภาพด้านการจัดจำหน่ายอาหารต่อนักท่องเที่ยว ด้านการบริการของมัคคุเทศก์ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เข้ากระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ส่วนใหญ่จะเป็นการระดมความคิดเห็นแบบมีส่วนร่วมและใช้วิธีการ สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องหลายกลุ่ม ผลการวิจัยเป็นดังนี้

บทบาทของชุมชนบ้านทรายขาวที่มีต่อการท่องเที่ยวที่พบว่ามีส่วนสำคัญ ชุมชนจะรวมกลุ่ม กันเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวในเชิงเศรษฐกิจคือการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ และชุมชนบางกลุ่มจะมี บทบาทต่อการบริหารจัดการ เช่น กลุ่มมัคคุเทศก์ กลุ่มสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล สำหรับ สภาพอดีตของอุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาวนั้น ข้อดีพบว่า แหล่งน้ำสะอาด ไม่มีมลพิษ มีผัก ผลไม้อุดมสมบูรณ์ สัตว์ป่าชุกชุม ป่าไม้มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งพักผ่อนของนักท่องเที่ยวและ เป็นที่สักการะบูชาของนักท่องเที่ยวและชุมชนบ้านทรายขาว ส่วนข้อเสียในอดีตนั้นพบว่าการ คมนาคมไม่สะดวก นักท่องเที่ยวไม่มั่นใจในความปลอดภัยและการสาธารณสุขไม่สะดวก สำหรับ สภาพปัจจุบัน ข้อดีนั้นพบว่า มีการจัดระบบให้กับนักท่องเที่ยว การคมนาคมสะดวก มีเจ้าหน้าที่ อำนวยความสะดวก มีกลุ่มมัคคุเทศก์ของชุมชนเพื่อบริการนักท่องเที่ยว มีการประชาสัมพันธ์มากขึ้น การสาธารณสุขสะดวก สำหรับความคาดหวังในอนาคต ชุมชนตั้งความหวังว่าอุทยานแห่งชาติ น้ำตกทรายขาว จะเป็นที่พักผ่อนของนักท่องเที่ยวมากขึ้น มีห้องประชุมขนาดใหญ่ มีกระเช้าลอยฟ้าจาก ลานจอดรถถึงจุดชมวิว มีการจัดการเกี่ยวกับจัดจำหน่ายอาหารที่ดี เมื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาของ ลานจอดรถบริเวณน้ำตกพบว่า มีลานจอดรถไม่เพียงพอ ลานจอดรถที่ก่อสร้างเพิ่มเติมใช้การไม่ได้ และมีความไม่ปลอดภัยจากการถูกโจรกรรม สำหรับสภาพปัญหาของการบริการจัดจำหน่ายอาหาร

ต่อนักท่องเที่ยวที่นั่น พบว่า อาหารไม่สะอาด ทำเลที่ตั้งของร้านออกแบบไม่เหมาะสม อากาศถ่ายเทไม่สะดวก ไม่มีการบำบัดน้ำเสีย ผู้ขายแต่งกายไม่สุภาพ และร้านอาหารมีจำนวนน้อย เมื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขพบว่า ควรจัดอบรมให้กับผู้ขายเรื่องการปรุงอาหาร การแต่งกาย และควรมีมาตรการที่ชัดเจนสำหรับร้านค้าที่ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ควรมีกรรมการตรวจสอบมาตรฐานด้านต่าง ๆ ในการจัดจำหน่ายสินค้าและนอกจากนี้การจัดให้มีการประกวดเกี่ยวกับด้านความสะอาด ด้านการปรุงอาหาร ด้านการแต่งกายและด้านการจัดตกแต่งร้าน สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของมัคคุเทศก์ที่ได้นั้นพบว่าควรเป็นคนตรงต่อเวลา มีคุณธรรม มีความอดทน มีความรักต่องานที่ทำ มีบุคลิกภาพดีและมีความรู้ และเมื่อร่วมกันสร้างเกณฑ์มาตรฐานของมัคคุเทศก์ที่นั่นพบว่าควรคำนึงถึงเรื่องการตรงต่อเวลา มีความซื่อสัตย์ มีความเสียสละ มีความรู้ มีระเบียบวินัยและแต่งกายสุภาพ และเมื่อมีการประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ของกลุ่มมัคคุเทศก์พบว่า การปฏิบัติหน้าที่ของกลุ่มมัคคุเทศก์ ซึ่งอยู่ในระดับดีประกอบด้วยเรื่องความซื่อสัตย์ ความเสียสละ มีระเบียบวินัย รู้กฎระเบียบของสถานที่ท่องเที่ยว และมีการถ่ายทอดความรู้ให้กับนักท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจน สำหรับการปฏิบัติหน้าที่ของกลุ่มมัคคุเทศก์ที่ควรปรับปรุงได้แก่ เรื่องการแต่งกาย และการขาดความรู้เกี่ยวกับภาษาอังกฤษเพื่อนำนักท่องเที่ยวต่างชาติ

งานวิจัยอีกเรื่องหนึ่งที่ผู้วิจัยสามารถนำมาเป็นกรอบการวิจัยได้ คืองานวิจัยของปฐพี อาคมานนท์ มอนซอน และคณะ(2535, บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัย เรื่อง การท่องเที่ยวเดินป่า :ผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมและประชาชนในท้องถิ่น พบว่า มีผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบ ในด้านบวกได้แก่ เป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวสัมผัสธรรมชาติ สร้างจิตสำนึกของความรักและหวงแหนในสภาพแวดล้อม ช่วยลดปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าของกลุ่มผู้มีอิทธิพลประชาชนมีอาชีพร่อน เป็นการเสริมรายได้ เกิดการกระจายรายได้ของประชาชนในท้องถิ่น ประชาชนมีอาชีพและรายได้เพิ่มขึ้น มีความตระหนักถึงคุณค่าของธรรมชาติ และวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนมากขึ้น เป็นต้น ส่วนในทางลบ ได้แก่ เกิดความเสื่อมโทรมของเส้นทางเดินป่า เป็นการทำลายพืชพรรณต่าง ๆ ระบบธุรกิจแทรกเข้าไปในวัฒนธรรม ค่าครองชีพสูงขึ้น เกิดมิจฉาชีพ วัฒนธรรมบางส่วนถูกทำลาย เป็นต้น

งานวิจัยเรื่อง ศึกษาแนวทางการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ตลาดน้ำตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ของ ประดับ เรียงประยูร (2541) ได้กำหนดเกณฑ์ในการประเมินศักยภาพตลาดน้ำตลิ่งชันด้วยวิธีตรวจสอบรายการ (checklist) ประกอบด้วยปัจจัยด้านต่าง ๆ ได้แก่ ปัจจัยด้านคุณค่าทางวัฒนธรรม ปัจจัยด้านภูมิทัศน์ ปัจจัยด้านบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก ปัจจัยด้านขีดจำกัดในการรองรับการท่องเที่ยวและความอ่อนไหวต่อผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

งานวิจัยเรื่องการศึกษาเพื่อหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนของดวงใจ หล่อธนวนินัย; และโยชิโร อิวะสะ (2545) เป็นการศึกษาเพื่อหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวจากเงื่อนไขทางกายภาพและทางสังคมเพื่อพิจารณาว่าจะพัฒนาไปแนวทางใดจึงจะเหมาะสมและควรจัดระบบอย่างไรที่ก่อให้เกิดการกระจายรายได้แก่ชุมชน ผลที่ศึกษา แม่ฮ่องสอนยังขาดสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ขาดประสิทธิภาพการรองรับหรือธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้อง ขาดความรู้และไม่รู้คุณค่าของทรัพยากร ขาดความเข้าใจในการใช้ทรัพยากร ขาดการวางแผนแม่บทเพื่อกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาแบบองค์รวม สมควรจะต้องแก้ปัญหาที่กล่าวมาโดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานของภาครัฐกับเอกชน

งานวิจัยเรื่องศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวประเภทเกาะ กรณีศึกษา เกาะลิเป๊ะ จังหวัดสตูลของรัชฎา ศุขแสงสันต์ (2543) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวประเภทเกาะ กรณีศึกษา เกาะลิเป๊ะ จังหวัดสตูลพบว่า เกาะลิเป๊ะมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงระบบนิเวศในระดับปานกลาง และกลุ่มประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยมากต่อข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเกาะลิเป๊ะ ในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดการสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามลำดับ

งานวิจัยเรื่อง ศักยภาพและแนวทางในการพัฒนาชุมชนไทรย่ำ หมู่บ้านน้ำบ่อขาวให้เป็นแหล่งเที่ยวทางวัฒนธรรมของกริช สะอึงทอง (2545) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศักยภาพและแนวทางในการพัฒนาชุมชนไทรย่ำ หมู่บ้านน้ำบ่อขาว ผลของการวิจัยพบว่า ชุมชนแห่งนี้ศักยภาพเพียงพอในการพัฒนาให้เป็นแหล่งเที่ยวทางวัฒนธรรม เนื่องจากมีองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวครบทั้ง 3 ด้าน คือ สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว แต่ยังมีจุดอ่อนในด้านของสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นสูง ซึ่งได้แก่ โทรศัพท์สาธารณะ ห้องสุขา ที่พักแรม ร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม ร้านจำหน่ายของที่ระลึก นอกจากนี้ผู้ศึกษาเพิ่มเติมในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ความพร้อมของชุมชน และภาวะผู้นำ พบว่าด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือในการร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนเป็นอย่างดี ด้านความพร้อมของชุมชน ประชาชนในพื้นที่มีความคิดเห็นที่จะพัฒนาชุมชน ให้ความพร้อมมากกว่าในปัจจุบัน ในด้านภาวะผู้นำ ประชาชนในชุมชนให้ความเคารพและเชื่อฟังผู้นำในชุมชนเป็นอย่างดี

นอกจากนี้งานวิจัยของทศภรณ์ นาคเขียว (2545) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาโป่งเดือด อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลการศึกษาพบว่า จากการวิเคราะห์ข้อมูลได้กลยุทธ์และแนวทางการพัฒนาโป่งเดือดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังนี้ 1) การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อม 2) การให้การศึกษาสรางจิตสำนึกและการสื่อความหมายธรรมชาติ 3) การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น 4) การส่งเสริมการตลาดและบริการนำเที่ยว 5) การบริหารจัดการ และ 6) การประชาสัมพันธ์สิ่งที่ต้องดำเนินการเร่งด่วนคือ การจัดทำแนวทางการบริหารจัดการ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวที่จะมาใช้บริการเป็นจำนวนมากขึ้น เนื่องจากสิ่งอำนวยความสะดวกที่กำลังจะดำเนินการก่อสร้างแล้วเสร็จ เช่น บ้านพักและห้องอาบน้ำแร่พร้อมทั้งการอบรมให้ความรู้ สร้างความเข้าใจแก่เจ้าหน้าที่และบุคคลที่เกี่ยวข้องในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้พื้นที่บริเวณโป่งเดือดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีการพัฒนาแบบยั่งยืนต่อไป

จากการประมวลผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้นเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มุ่งไปสู่ความยั่งยืนในอนาคต สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยยึดหลักองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบด้านพื้นที่ องค์ประกอบด้านการจัดการองค์ประกอบด้านกิจกรรมและองค์ประกอบด้านองค์กร โดยใช้แบบตรวจสอบทรัพยากรทางการท่องเที่ยว (Resource audit) และรายการตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเป็นตัวสำรวจความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวต่อการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอีกแห่งหนึ่ง

2.3 สรุป

ที่กล่าวมาทั้งหมดเกี่ยวกับการทบทวนวรรณกรรมในประเด็น การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การจัดการท่องเที่ยวอย่างพอเพียง และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนี้ผู้วิจัยจะได้นำมาใช้เป็นกรอบวิจัยเพื่อตอบคำถามทั้งสองข้อ โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอควาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา เป็นความพยายามที่จะค้นหาข้อมูลเพื่อตอบปัญหาสองประการคือ บริเวณน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา มีลักษณะของที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างไร มีอะไรเป็นจุดเด่นและจุดด้อยอย่างไร และ จะมีแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว บริเวณน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา ในด้านที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านการท่องเที่ยวอย่างไรบ้าง โดยมีวิธีการได้มาซึ่งข้อมูลเพื่อตอบคำถามทั้งสองข้อด้วยวิธีการเดียวกันคือการค้นคว้าข้อมูลเอกสารและการศึกษาภาคสนาม ในการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารนั้นผู้วิจัยจะสำรวจเอกสารเพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่ จากห้องสมุดมหาวิทยาลัย อินเตอร์เน็ต องค์การบริหารส่วนตำบลละอาย

ส่วนการเข้าถึงข้อมูลภาคสนามได้กำหนดไว้ 3 วิธีการ คือการสังเกต การสำรวจและการสัมภาษณ์เชิงลึก

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยเลือกกลุ่มคนในการสัมภาษณ์ ได้แก่ผู้นำชุมชน ทั้งที่เป็นผู้นำทางการ (ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล) และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ คือผู้ที่ชาวบ้านให้การนับถือ อีกทั้งจะสัมภาษณ์ประชาชนชาวบ้าน หมายถึงกลุ่มบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ นอกจากนี้จะสัมภาษณ์บุคคลที่มีอายุไล่ในชุมชน โดยจะได้สัมภาษณ์ผู้ที่มีอายุมาก ๆ ที่อยู่ในชุมชน เพื่อค้นหาความรู้เกี่ยวกับเรื่องทรัพยากรการท่องเที่ยวในอดีต มาจนถึงปัจจุบัน ว่ามีความเปลี่ยนแปลงไปบ้างหรือไม่ อย่างไร รวมถึงการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวบริเวณน้ำตกสอยดาว เพื่อค้นหาสาเหตุที่เลือกมาเที่ยวที่นี่ อีกทั้งยังความต้องการในอนาคตที่ต้องการเห็นแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาว การสัมภาษณ์เชิงลึกนั้นผู้วิจัยจะนำมาเป็นข้อมูลในการตอบคำถามทั้งสองข้อดังกล่าวแล้วข้างต้น

สำหรับจำนวนผู้ที่จะสัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยตั้งเป้าหมายไว้จำนวน 20 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือในการสังเกตผู้วิจัยจะใช้แบบสังเกตซึ่งจะได้ร่วมกันกำหนดเป็นประเด็นที่ต้องการเข้าไปดู และกล้องถ่ายภาพในการบันทึกภาพสิ่งที่ได้เข้าไปสังเกต

เครื่องมือในการสำรวจผู้วิจัยใช้กล้องถ่ายภาพเพื่อบันทึกภาพตามที่ได้เห็นและเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัย โดยให้ความสำคัญกับการสำรวจที่จะตอบคำถามวิจัย คือ ที่พัก เส้นทางคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านการท่องเที่ยว

เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยได้ร่วมกันกำหนดคำถามและประเด็นในการสัมภาษณ์ขึ้น เรียกว่าแบบสัมภาษณ์ เพราะในการศึกษาภาคสนามจริง ๆ จำเป็นต้องใช้ประเด็นเหล่านี้ไปถามผู้ให้ข้อมูล แต่อย่างไรก็ตามในการสัมภาษณ์นั้นผู้วิจัยจำเป็นต้องปล่อยให้การพูดคุยเป็นไปโดยธรรมชาติมากที่สุดเพื่อการเข้าถึงข้อมูลที่เป็นจริงดังนั้นการใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยร่วมกันกำหนดขึ้นมาจะอยู่ที่สถานการณ์เป็นสำคัญด้วย นอกจากจะใช้แบบสัมภาษณ์แล้วผู้วิจัยจะใช้เครื่องบันทึกเสียงของผู้สัมภาษณ์ด้วย

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยจะลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลโดยอาศัยคนในพื้นที่ โดยเฉพาะคนที่หัวหน้าโครงการวิจัย (นางสาวหทัยทิพย์ จิตจำ) ซึ่งเป็นคนที่อาศัยอยู่บริเวณทางขึ้นน้ำตกสอยดาวเป็นเบื้องต้นเพื่อนำไปสู่ผู้ให้ข้อมูลในด้านต่าง ๆ

3.3.1 การสังเกต โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่าง ๆ ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไรบ้าง เป็นการค้นหาพฤติกรรมเพื่อให้รู้ว่าชาวบ้าน นักท่องเที่ยวที่เข้าไปท่องเที่ยวบริเวณน้ำตกสอยดาวได้ทำอะไรโดยการเฝ้าดูพฤติกรรมต่าง ๆ ผู้วิจัยจะใช้การสังเกตทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ (Formal and Informal Observation) การสังเกตแบบไม่เป็นทางการเป็นการสังเกตที่มีโครงสร้างน้อย ให้อิสระกับผู้สังเกตอย่างเต็มที่ จะบันทึกข้อมูลอะไรและอย่างไรก็ได้ แต่จะต้องสังเคราะห์ก่อน สรุปและจัดระเบียบข้อมูลที่ได้ ส่วนการสังเกตแบบเป็นทางการนั้น เน้นการสังเกตที่มีระเบียบกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้เป็นโครงสร้างแน่นอนว่าจะสังเกตอะไรบ้าง และจะต้องบันทึกผลสังเกตอย่างไร ในการสังเกตที่เป็นรูปธรรมนั้นผู้วิจัยจะได้เข้าไปดูวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าบริเวณน้ำตกสอยดาว เช่น การหาของป่า ทั้งที่เป็นรังผึ้ง ผลไม้และพืชผักในป่า นอกจากจะสังเกตจากวิถีชีวิตของชาวบ้าน

เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการสังเกตแล้วจะทำการบันทึกและถ่ายภาพเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาประกอบกับวิธีการศึกษาในรูปแบบอื่น ๆ ต่อไป

3.3.2 การสำรวจ จะสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่างๆ ทั้งในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมาและบริเวณใกล้เคียง โดยการเดินป่าสำรวจพื้นที่และทำการถ่ายภาพเอาไว้เพื่อใช้เป็นหลักฐานร่วมกับการสังเกตและการสัมภาษณ์

3.3.3 การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา จากชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่นักท่องเที่ยวที่เข้าไปในพื้นที่หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่ เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานและแนวทางการพัฒนาน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา

การรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เป็นวิธีการสื่อสารสองทาง คือมีการสนทนาระหว่างผู้มีข้อมูลกับนักวิจัย เป็นการถาม - ตอบกันโดยตรง หากมีข้อสงสัย หรือเข้าใจไม่ชัดเจนก็ทำความเข้าใจจนชัดเจนในทันที เป็นการสร้างความมั่นใจให้ทั้งผู้ตอบและผู้วิจัย ในการสัมภาษณ์นั้นผู้วิจัยได้สร้างกรอบของคำถามไว้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการสัมภาษณ์ แต่ทั้งนี้จะต้องดูสถานการณ์ของการสัมภาษณ์ว่าเป็นไปในลักษณะใด ถ้าผู้ตอบแสดงความคิดเห็นได้อย่างต่อเนื่องผู้วิจัยก็จะปล่อยให้การถาม - ตอบ เป็นไปอย่างธรรมชาติ และให้คำถามสั้นไหลไปได้ตามสถานการณ์

ตัวอย่างแนวคำถามและบทสัมภาษณ์ เพื่อตอบคำถามวิจัย

1. ถ้านักท่องเที่ยวจะเดินทางมาท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา จะพักที่ไหนได้บ้าง
2. โรงแรมในตลาดจันดีที่มีขนาดใหญ่มีกี่โรงแรมและโรงแรมขนาดเล็กมีกี่โรงแรม
3. นักท่องเที่ยวสามารถมาพักแรมร่วมกับชาวบ้านแบบโฮมสเตย์ได้หรือไม่
4. บริเวณน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา มีสถานที่พักสำหรับกลางคืนหรือไม่
5. ในการกางเต็นท์และนอนเปลนักท่องเที่ยวต้องขออนุญาตจากใครได้บ้าง
6. ถ้านักท่องเที่ยวต้องการพักที่ชนาของชาวบ้านบริเวณน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา มีค่าใช้จ่ายหรือไม่ถ้ามีเท่าไร
7. เส้นทางในการเดินทางไปบริเวณน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา มีกี่เส้นทาง
8. นอกจากการเดินทางด้วยเท้าแล้วยังสามารถเดินทางด้วยวิธีใดได้อีกบ้าง

9. รถที่ใช้ในการเดินทางไปยังน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีลักษณะแบบใดบ้าง

10. ชาวบ้านบริเวณน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบอาชีพหลักอะไรบ้าง

11. อาชีพเสริมของชาวบ้านบริเวณน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีอะไรบ้าง

12. ในแต่ละฤดูกาลชาวบ้านมีอาชีพเสริมอะไรบ้าง

13. กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถทำได้มีกิจกรรมอะไรบ้าง

14. ถ้านักท่องเที่ยวมาเที่ยวที่น้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีผู้นำทางไปยังบริเวณน้ำตกสอยดาวหรือไม่ ถ้ามีคือใคร

15. สิ่งอำนวยความสะดวกที่สามารถบริการแก่นักท่องเที่ยวมีอะไรบ้าง

ฯลฯ

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการสำรวจ การสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึกซึ่งรวบรวมและพิจารณาว่าข้อมูลเหล่านั้นมีความเป็นจริงและน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกนั้นผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์จนกระทั่งข้อมูลที่ได้มีความคล้อยคลึงกันมากที่สุดจนเชื่อได้ว่ามีความน่าเชื่อถือแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลเหล่านั้นประกอบกับการทบทวนวรรณกรรมในบทที่สองที่เป็นกรอบสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ มาทำการประมวลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยการเขียนเชิงพรรณนาตามประเด็นที่ได้ตั้งไว้เพื่อให้สามารถตอบคำถามทั้งสองข้ออย่างเป็นเหตุเป็นผลตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ

บทที่ 4 ผลการศึกษา และการอภิปรายผล

การศึกษาแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา เป็นความพยายามในการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นในด้านที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่น้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา และการหาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาวให้เป็นไปตามศักยภาพและเพื่อความยั่งยืนตามแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีพื้นที่ศึกษาบริเวณน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมาซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณบ้านโคกยาง ตำบลละอาย ในส่วนที่เป็นเทือกเขานครราชสีมา (ฝั่งตรงข้ามเป็นชุมชนศิรวัง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ) การศึกษามีวิธีการดังนี้ คือ การสังเกตโดยการเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่าง ๆ ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไรบ้าง การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมาและบริเวณใกล้เคียง ใช้วิธีการสัมภาษณ์โดยการสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ทั้งในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา จากชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ นักท่องเที่ยวที่เข้าไปในพื้นที่ หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่โดยเฉพาะองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานและแนวทางการพัฒนาน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา ในการศึกษาดังกล่าวนี้สามารถนำเสนอผลงานวิจัยได้ดังนี้

4.1 ผลการศึกษา

คำถามข้อที่ 1 บริเวณน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา มีลักษณะของที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างไร มีอะไรเป็นจุดเด่นและจุดด้อยอย่างไร

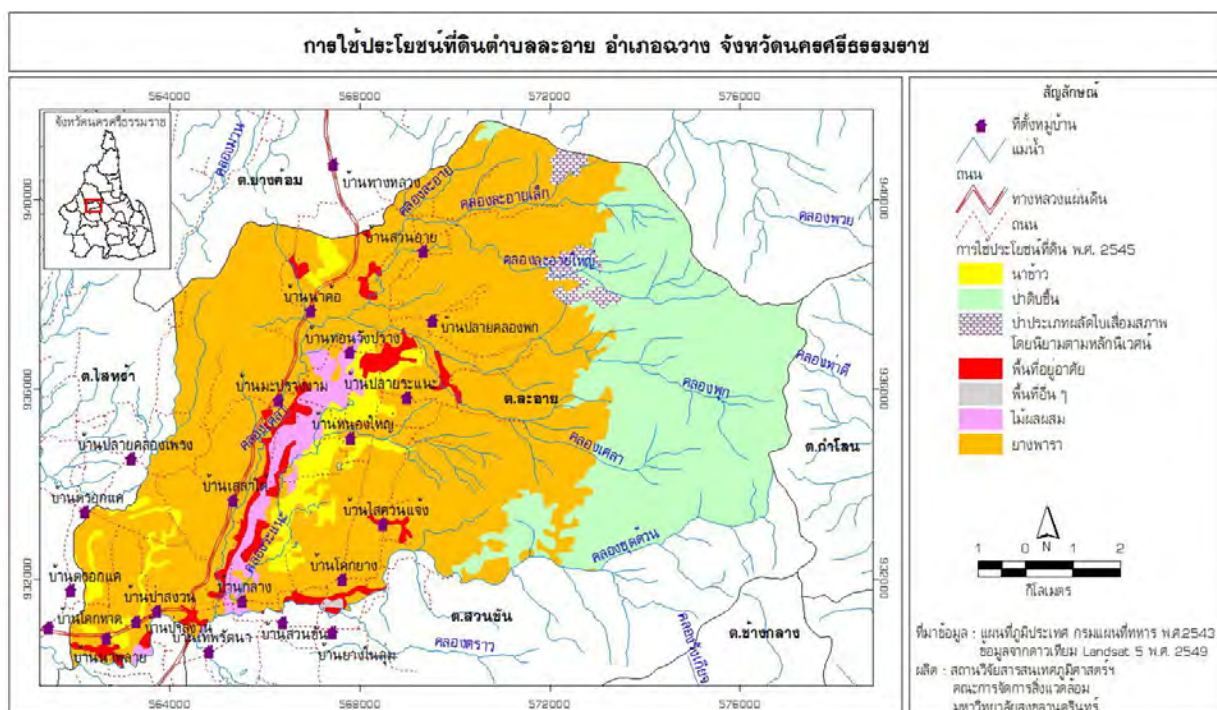
ผลการศึกษาสำหรับตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 1 ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก การลงพื้นที่เพื่อสังเกต สำรวจ และการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยการสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา จาก

ชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ นักท่องเที่ยวที่เข้าไปในพื้นที่หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่ เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานและแนวทางการพัฒนาน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผลการศึกษาที่ได้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 โดยได้ผลการศึกษาเป็นดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานของน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา

ในอดีตประมาณ 100 ปีที่ผ่านมาตำบลละอาย เป็นหัวเมืองหนึ่งในสมัยมณฑลเทศาภิบาล (ทศวรรษ 2440) ขึ้นอยู่กับอำเภอลำพูน ซึ่งปัจจุบันเป็นตำบลหนึ่งอยู่กับอำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสมัยนั้นมีนายเอียด ณ นคร เป็นนายอำเภอ และต่อมาได้แยกออกมาเป็น ตำบลในอำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา “ละอาย” ตามที่เล่ากัน หมายถึง หมอกและละอองน้ำ ที่ครอบคลุมพื้นที่บริเวณที่ติดภูเขา สภาพทั่วไปของตำบลละอาย เป็นพื้นที่ราบเชิงเขา มีอุทยานแห่งชาติเขาหลวงเป็นแนวเขตตลอดทางทิศตะวันออก ความสูงตั้งแต่ 100 - 1600 เมตรจากระดับน้ำทะเล มีเนื้อที่ 55,112 ไร่ อาณาเขตของตำบลละอาย ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลยางค้อม อำเภอพิปูน จังหวัดนครราชสีมา ทิศใต้ ติดกับ ตำบลสวนขัน กิ่งอำเภอช้างกลาง จังหวัดนครราชสีมา ทิศตะวันออก ติดกับ ภูเขาหลวง ส่วนที่เป็นชุมชนคือวัง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครราชสีมา ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลนาแวและตำบลไสหั่ว อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา จำนวนประชากรในเขตตำบลละอาย 11,518 คน และจำนวนหลังคาเรือน 2,450 หลังคาเรือน การประกอบอาชีพที่สำคัญแบ่งตามที่มาของรายได้ คือ อาชีพหลัก ชาวบ้านมีอาชีพทำสวนยางพารา อาชีพเสริมชาวบ้านทำสวนผลไม้ (แบบผสม) เลี้ยงสัตว์ การหาของป่า สำหรับหมู่บ้านที่อยู่ใกล้บริเวณน้ำตกสอยดาว ได้แก่ บ้านโคกยาง บ้านไสควนแจ่ง บ้านเหนือคลอง

น้ำตกสอยดาว ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ อยู่ที่เขาหลวง เทือกเขานครราชสีมา เป็นแหล่งต้นน้ำของคลองคูด้วนซึ่งเป็นลำคลองที่ไหลลงสู่แม่น้ำตาปีที่ปากน้ำ อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา

ภาพที่ 1 ภาพแสดงที่ตั้งและการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ตำบลละอาย อำเภอนางัว จังหวัดนครศรีธรรมราช

ที่มา : สถาบันวิจัยสารสนเทศภูมิศาสตร์ คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สำหรับข้อมูลเบื้องต้นในด้านที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่น้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอนางัว จังหวัดนครศรีธรรมราช ตามที่ผู้วิจัยได้ศึกษาสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานด้านที่พัก

บริเวณพื้นที่น้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอนางัว จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นแหล่งน้ำตกที่มีพืชพรรณที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีสัตว์มากมายหลายชนิด และบวกกับความหลากหลายทางชีวภาพ เหมาะแก่การศึกษาธรรมชาติ เดินเที่ยวป่า พักผ่อนหย่อนใจ น้ำตกสอยดาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชาวบ้าน นักท่องเที่ยว เดินทางขึ้นไปท่องเที่ยวอยู่เป็นประจำเสมอจึงทำให้บริเวณพื้นที่ของน้ำตกสอยดาวในบริเวณนี้ได้มีการพัฒนาสร้างที่พักให้แก่ผู้มาเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ ที่พักก็จะมีหลากหลายรูปแบบให้นักท่องเที่ยวได้เลือกตามความชอบ หรือตามความสะดวกสบาย เช่น การกางเต็นท์นอนเปล นอนขนาน นอนโรงแรม หรือนอนพักแบบโฮมสเตย์ของชาวบ้าน ที่มีชาวบ้านเป็นผู้จัดการเอง

- โรงแรมในตลาดจันดี (เป็นแหล่งชุมชนชาวจีนตั้งอยู่ห่างจากน้ำตกประมาณ 13 กิโลเมตร) จะมีโรงแรมเล็ก ๆ เตรียมไว้ให้นักท่องเที่ยวเข้าพักผ่อน เพื่อเตรียมตัวเดินทางในวันรุ่งขึ้น (สัมภาษณ์นายสวัสดิ์ และนางดาวัน จิตจำ, วันที่ 9 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552.)

- ขน้า จะเป็นที่พักบริเวณทางเดินไปยังน้ำตกสอยดาว ตำบลละฮาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จะตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาหุหนานไทร ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนจากการนั่งรถมอเตอร์ไซด์ เป็นการเดินเท้าไปยังน้ำตกสอยดาว ลักษณะของขน้าจะเป็นขน้าที่ทำด้วยไม้และไม้ไผ่ มุงด้วยกระเบื้องและมุงด้วยจาก มีบันไดประมาณ 3 – 5 ชั้น มีการเลี้ยงปลาในบริเวณขน้า มีห้องน้ำเล็ก ๆ ซึ่งขน้าบริเวณทางเดินไปยังน้ำตกสอยดาวนั้นมีเจ้าของ ชื่อ นายวิเลิศ กระจ่างจบ บริเวณขน้านี้จะมีนักท่องเที่ยวมาพักบ้างโดยจะไม่มีค่าใช้จ่ายในการพักเพียงแต่ต้องช่วยกันดูแลความสะอาดเท่านั้น (สำรวจการลงพื้นที่วันที่ 11 มีนาคม 2552 โดยทีมวิจัย)

ภาพที่ 2 ภาพแสดงลักษณะของขน้า

- เติ้นท์ เติ้นท์เป็นการกางเต็นท์นอนกลางป่าเมื่อขึ้นไปถึงบริเวณน้ำตกแล้ว ซึ่งส่วนใหญ่จะกางบริเวณน้ำตกสอยดาว หนาน 2 ที่ชื่อว่าป่าเหมอ (สำรวจการลงพื้นที่วันที่ 11 มีนาคม 2552 โดยทีมวิจัย)

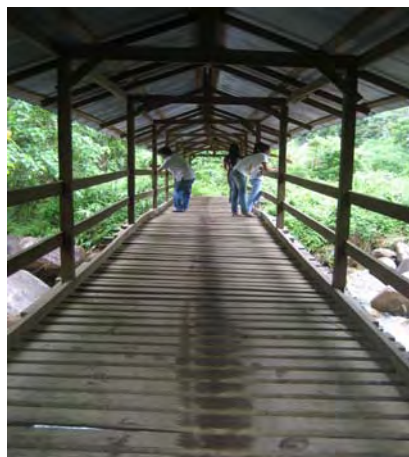
- เปล เปลเป็นการนำเปลไปผูกกับต้นไม้สองต้น ซึ่งสิ่งที่ได้กล่าวมาในข้างต้นทั้งหมดนั้นล้วนแล้วแต่เป็นข้อมูลเกี่ยวกับที่พักพื้นฐานทั้งสิ้น (สำรวจการลงพื้นที่วันที่ 11 มีนาคม 2552 โดยทีมวิจัย)

จากที่นำเสนอมานี้แสดงให้เห็นว่าข้อมูลด้านที่พักของแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาวยังมีลักษณะที่เป็นธรรมชาติและนักท่องเที่ยวจำเป็นต้องเตรียมอุปกรณ์อำนวยความสะดวกมาด้วย

ส่วนการเดินทางเข้าสู่น้ำตกสอยดาวจะเริ่มนับตั้งแต่บริเวณแยกเข้าสู่อำเภอดงหลวง ในการเดินทางไปเที่ยวน้ำตกสอยดาวจะมีการเดินทางหลายแบบ การเดินทางด้วยเท้า หรือการเดินทางโดยการนั่งรถมอเตอร์ครอส (รถมอเตอร์ไซด์วิบาก) ในการเดินทางขึ้นน้ำตกสอยดาว ที่ตำบลละอาย อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราชชั้นแรกเราก็จะนั่งรถมอเตอร์ครอสไปครึ่งทางก่อน การนั่งรถมอเตอร์ครอสนั้นจะผ่านสถานที่ทำการหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ชล 8 และฝ่ายกักเก็บน้ำชี้อฝ่ายคลองขุดด้วน โดยถนนที่ใช้ขับขึ้นไปนั้นจะเป็นถนนแบบลูกรังและมีลูกหินลูกใหญ่ ๆ บ้างเล็กน้อย บนถนนสายนี้บริเวณรอบ ๆ ถนนที่เราขับขึ้นไปนั้นมีต้นไม้และป่าไม้ที่เต็มไปด้วยความอุดมสมบูรณ์และสัตว์ป่าหลาย ๆ ชนิด เมื่อกำลังนั่งรถมอเตอร์ครอสนี้เราก็จะขึ้นรถผ่านสะพานไม้ที่ชาวบ้านร่วมกันสร้างขึ้นหลายปีแล้วเป็นสะพานไม้ที่ประกอบด้วยหลังคาสังกะสีสะพานนี้มีชื่อเรียกว่า สะพานพ่อท่านคล้าย บริเวณใต้สะพานจะเป็นสายน้ำที่ไหลมาจากน้ำตกบริเวณน้ำตกจะมีก้อนหินก้อนเล็ก ๆ และก้อนใหญ่ ๆ อยู่ปะปนกัน น้ำตกนี้ใสสะอาดสามารถมองเห็นตัวปลาชาวบ้านบางส่วนก็มาดำน้ำดูปลากันที่บริเวณใต้สะพานไม้แห่งนี้ เมื่อเรานั่งรถผ่านสะพานไม้แล้วเราก็จะนั่งรถมอเตอร์ครอสไปอีก 300 เมตร ก็จะขับรถขึ้นไปบริเวณเชิงเขาก็คือจะผ่านทางลงไปยังน้ำตกหนานโจรเพราะมันจะเป็นถนนสายเล็ก ๆ และจะเป็นทางค่อนข้างชันต้องเกาะกมย้านเกาะวัลย์ลงไปเพราะถนนสายนี้เป็นที่ที่ชาวบ้านนำเอาปูนซีเมนต์มาช่วยกันก่อสร้างถนนแห่งนี้เพื่อที่จะขับรถไปเที่ยวยังน้ำตกสอยดาวในบริเวณเชิงเขาเหล่านี้ก็จะมีสวนยางพาราของชาวบ้านเมื่อนั่งรถไปอีก 300 เมตร ก็จะมีทางแยกไปยังห้วยปรึก เพราะเป็นสถานที่ประกอบอาชีพการกรีดยางของชาวบ้านเป็นจำนวนมาก ถนนสายนี้ก็จะถนนที่ชาวบ้านร่วมกันก่อสร้างเพื่อให้เป็นที่ขับรถไปกรีดยางตอนเช้าและใช้ถนนเล็ก ๆ สายนี้เพื่อไปเที่ยวชมน้ำตกสอยดาวและกินนอนพักแรมที่บริเวณน้ำตกสอยดาวแห่งนี้เมื่อขับรถมอเตอร์ครอสเลียบบริเวณเชิงเขาไปเรื่อย ๆ อีกประมาณ 500 เมตร ก็จะพบกับบริเวณน้ำตกห้วยยูงและขับไปอีกประมาณ 1 กิโลเมตร จะถึงสถานที่ที่ชาวบ้านสร้างขนาดเล็ก ๆ เอาไว้เพื่อเป็นสถานที่พักแรมเมื่อเวลาชาวบ้านจะไปกรีดยางตอนใกล้รุ่งและบริเวณนี้ก็จะเรียกว่าหนานไทร ชาวบ้านจะได้ไม่ต้องเดินทางมาจากบ้าน เพราะมันไกลจากสวนยางจึงได้สร้างขนาดเล็กเอาไว้สำรองเมื่อเวลาเราเดินทางไปถึงบริเวณหน้าของชาวบ้านเราก็จะจอดรถมอเตอร์ครอสไว้ในบริเวณหน้า (เพราะเส้นทางต่อจากนี้ไม่มีเส้นทางถนนอีก) (สัมภาษณ์ นางดวงเดือน เพ็ชรพวงค์ และ นายสุริยา เพ็ชรพวงค์, วันที่ 27 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2552,) เมื่อสุดเส้นทางรถมอเตอร์ครอสซึ่งนับจากจุดเริ่มต้นประมาณ 3 กิโลเมตร นักท่องเที่ยวต้องเดินทางด้วยเท้าเพื่อที่จะขึ้นไปเที่ยวและดูความงดงามของบริเวณน้ำตกสอยดาว ในขณะที่เดินทางในป่านั้นก็จะมองเห็นน้ำตกหลาย ๆ สายที่ไหลมารวมกันและเดินทางไปอีก 300 เมตร ก็จะมีน้ำตกห้วยปลา ในบริเวณรอบ ๆ ที่เดินทางผ่านในป่านั้นขณะเดินป่านั้นก็จะเห็นพืชพรรณทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยต้นไม้ขนาดใหญ่และมีสัตว์ป่าหลาย ๆ ชนิดปะปนอยู่ด้วย ในการเดินเท้าขึ้นเรา

สามารถเดินได้ 2 แบบคือเดินบริเวณเชิงเขาที่เต็มไปด้วยพืชพรรณธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และมีต้นไม้ต้นใหญ่ ๆ หลาย ๆ ชนิดหรือเราจะเดินทางแบบการเดินเลียบไปบริเวณทางน้ำตกถ้าเราเดินทางบริเวณในป่าเราก็จะเห็นต้นไม้หลาย ๆ ชนิดที่เราไม่รู้จักชื่อและยังเห็นกล้วยไม้ป่าหลาย ๆ ชนิดที่งอกบนต้นไม้ใหญ่และย้อยลงมาข้างล่างเราก็สามารถถ่ายภาพต้นไม้และกล้วยไม้ป่าเหล่านี้ได้นอกจากนั้นก็ยังมียุงและสัตว์ป่าหลาย ๆ ชนิดอีกมากมายและถ้าเราเดินทางเลียบบริเวณน้ำตกไปก็จะเป็นปลาน้ำจืดที่อาศัยอยู่ในบริเวณน้ำตก และถ่ายรูปกล้วยไม้ป่าที่เราพบเห็นนั้นมีชื่อเรียกว่า กล้วยไม้พันธุ์สายน้ำผึ้ง มัจฉา แพร่งสีฟัน เป็นต้น นี่เป็นชื่อสายพันธุ์ของกล้วยไม้ป่าที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ นอกจากนี้เมื่อเดินทางต่อไปจะผ่านบริเวณด้านหน้าผาของน้ำตกนี้มีชื่อว่า ผาหน้าวังเกียจซึ่งอยู่ห่างจากน้ำตกห้วยปลาประมาณ 300 เมตร ก็จะมีผิงหลวง (ป่า) อาศัยอยู่บริเวณของหน้าผาของน้ำตกจำนวนมากเมื่อชาวบ้านเห็นก็จะทำเครื่องหมายจองไว้ว่าผิงวังไหนมีคนจองแล้วเมื่อชาวบ้านคนอื่นเห็นเขาก็จะไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวและหลังจากนั้นชาวบ้านก็จะทำการตีผิงหรือจับเอาน้ำหวานของผิงนำมาบริโภค จากนั้นก็จะเดินทางมายังจุดหยุดพักเหนื่อยเรียกว่า วังอ้ายเขียวเป็นลำน้ำที่เป็นจุดแยกไปยังน้ำตกสอยดาว ในการเดินป่าเพื่อไปเที่ยวน้ำตกสอยดาวแห่งนี้ใช้เวลาเดินทางประมาณ 4 - 5 ชั่วโมง จากจุดที่เริ่มต้นเดินทางด้วยเท้า ในการเดินป่านี้นักเดินป่าจะถึงบริเวณน้ำตกสอยดาวในช่วงที่เราเดินป่าถ้าเราหิวน้ำเราก็สามารถใช้น้ำตกดื่มได้เพราะน้ำตกแห่งนี้ใสและสะอาด ในขณะที่นักท่องเที่ยวเดินทางนั้นก็ผ่านน้ำตกหลาย ๆ สายที่แยกมาจากน้ำตกสอยดาวนี้ชาวบ้านจะเรียกเป็นหอนานมีทั้งหมด 5 ชั้น คือ หอนานคร้า สอยดาวหอนาน 1 สอยดาวหอนาน 2 และสอยดาวหอนาน 3 ทางฝั่งซ้ายและฝั่งขวา ลักษณะของแต่ละหอนานนี้เป็นลำธารหินแกรนิตไหลผ่านชะง่อนผาหินสวยงามในแต่ละหอนานนั้นก็มีความสวยงามและมีธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และมีพืชพรรณที่หลากหลาย ๆ ชนิด (สัมภาษณ์นายไพสิทธิ์ ฤทธิ์วงศ์ และนายสนธยา กระจำจบ, วันที่ 9 เดือนมีนาคม พ.ศ.2552.)

ภาพที่ 4 ภาพแสดงเส้นทางเข้าสู่ น้ำตกสอยดาว

3. สิ่งดึงดูดใจ

น้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นน้ำตกที่มีบริเวณกว้างมาก มีพืชพรรณธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีสัตว์ป่านานาชนิด ด้วยเหตุที่บริเวณน้ำตกมีความอุดมสมบูรณ์ดังกล่าวจึงทำให้ต้องมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านในบริเวณนั้นที่ต้องพึ่งพิงธรรมชาติในการดำรงชีวิต ซึ่งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางธรรมชาติในบริเวณน้ำตกสอยดาว และวิถีชีวิตของชาวบ้านในบริเวณนี้จึงเป็นที่น่าสนใจแก่ผู้ที่พบเห็นเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้บริเวณน้ำตกสอยดาวจึงมีสิ่งดึงดูดใจที่สามารถแยกได้เป็น 2 ประเด็น คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวและวิถีชีวิตชาวบ้าน

ทรัพยากรการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญที่สุดและเป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาได้แก่ น้ำตกสอยดาว เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช บริเวณคลองคุดด้วน ความสูงประมาณ 100 เมตร มีทั้งหมด 5 ชั้น ตั้งอยู่ในป่าดงดิบ ห่างจากที่ทำการหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ขล 8 ประมาณ 5 กิโลเมตร มีพืชพรรณหายาก และสัตว์ป่าสมบูรณ์ ซึ่งน้ำตกสอยดาวนี้ประกอบด้วยน้ำตกสาขาต่าง ๆ ดังนี้

- น้ำตกหนานคร้า เป็นน้ำตกเล็ก ๆ และเป็นน้ำตกที่มีความสวยงาม บริเวณน้ำตกมีดอกไม้ป่าสีชมพูกับสีขาวสลับกันทั่วทั้งน้ำตก ดอกไม้มีชื่อว่า ดอกเทียนเขา

- น้ำตกสอยดาวหนาน 1 เป็นน้ำตกสูง ด้านล่างมีวังน้ำ ซึ่งน้ำตกสอยดาวหนาน 1 นี้ที่บริเวณหน้าผาของน้ำตกจะเป็นหินว่าสามารถขึ้นไปยืนได้ในช่วงฤดูแล้ง

- น้ำตกสอยดาวหนาน 2 เป็นน้ำตกที่สูงมากเช่นกันและจะมีความชันกว่าหนาน 1 ด้านบนของน้ำตกสอยดาวหนาน 2 จะเป็นจุดพักผ่อนเพราะเป็นที่ราบมีชื่อเรียกว่า ป่าเหมอ ซึ่งการ

พักแรมตรงนี้จะใช้น้ำในน้ำตกสอยดาวหนาน 2 ในการอุปโภคบริโภค พอช่วงกลางคืนจะได้ยินเสียงสัตว์ป่าร้องดังก้อง และเสียงจิ้งจกจิ้งเหลนร้องผสมผสานกับเสียงสัตว์ป่า

- น้ำตกสอยดาวหนาน 3 เป็นน้ำตกที่สูงมากกว่าน้ำตกสอยดาวหนาน 1 และน้ำตกสอยดาวหนาน 2 เป็นน้ำตกที่มาจากลำคลองที่ชื่อว่าห้วยระเบิด เป็นน้ำตกที่มีฝูงผีเสื้อหลากสีสวยงามมากในฤดูแล้งและจะแบ่งเป็น 2 ฝั่ง คือ ฝั่งซ้ายและฝั่งขวา โดยมีพื้นที่ปากกันระหว่างกัน โดยทางฝั่งซ้ายจะเป็นน้ำตกที่มีลานหินขนาดใหญ่สามารถขึ้นไปนั่งเล่นได้ และจะมีน้ำพุออกมาจากกลางหน้าผาด้านข้างของน้ำตก บริเวณนี้จะมีกล้วยไม้ป่าขึ้นตามหน้าผาของน้ำตกมากมาย ส่วนน้ำตกสอยดาวหนาน 3 ทางฝั่งขวา จะเป็นน้ำตกที่มีขนาดเล็กกว่าทางฝั่งซ้ายแต่มีระดับความสูงที่ใกล้เคียงกัน

นอกจากทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นน้ำตกแล้ว สิ่งที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งคือพืชพรรณบริเวณน้ำตกสอยดาว ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์เป็นอย่างมาก มีสัตว์ป่าหลากหลายชนิด มีแมลงหลากสีสัน ความสวยงามของกล้วยไม้ป่านานาชนิดทั้งที่เป็นไม้ดอกและไม้ใบ

ธรรมชาติตามเส้นทางที่ไปน้ำตกสอยดาว เป็นสิ่งดึงดูดใจแก่ผู้ที่พบเห็นได้ตลอดเส้นทางในการเดินทางไปยังน้ำตกสอยดาวก็เริ่มจากจุดเส้นทางที่เปลี่ยนจากรถยนต์เป็น รถมอเตอร์ครอส บริเวณนี้ก็เป็นสถานที่พักของหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ และจะมีฝายเก็บน้ำเล็ก ๆ ที่ส่งน้ำไปยังหมู่บ้านในตำบลละอายเพื่อใช้ในการเกษตรในฤดูร้อน

จากนั้นก็เดินทางเลียบลำน้ำเหินหินก้อนใหญ่เป็นจำนวนมากมีวัง¹สำหรับเล่นน้ำหลายแห่ง เช่น วังควาย วังค่างควาย วังยาว และจะพบเห็นสัตว์หลายชนิดที่บริเวณริมน้ำและในลำคลอง เช่น นาค ตะพาบน้ำ ปลา กบเข่า นกกาน้ำชนิด ฯลฯ แล้วจะผ่านสะพานไม้มีหลังคาเพื่อข้ามลำคลอง ตรงจุดนี้สามารถหยุดชมความสวยงามของลำคลองและการดำหาปลาของชาวบ้าน ผ่านไประยะก็ถึงจุดของน้ำตกหนานโจนซึ่งน้ำตกหนานโจน ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช บริเวณคลองคุดด้วน เป็นน้ำตกขนาดกลาง ความสูงประมาณ 10 เมตร มีทั้งหมด 5 ชั้น คือ หนานโจน ลักษณะเป็นลำธารหินแกรนิตไหลผ่านชะง่อนผาหินสวยงาม ต่อจากนั้นก็เป็หนานเตย หนานไทร ห้วยยูง และห้วยปลา ก็มีลักษณะเป็นลำธารหินแกรนิตไหลผ่านชะง่อนผาหินสวยงามเช่นกัน ซึ่งบริเวณห้วยปลานี้ก็จะเป็นที่สิ้นสุดในการเดินทางด้วยรถมอเตอร์ครอส สถานที่นี้จะมีที่พักเป็น軒ของเจ้าของสวนยางพารา ต่อจากนี้ก็ต้องเดินเท้าต่อไป ก็จะผ่านหน้าผาที่มีชื่อว่าผานางเกียจ ซึ่งหน้าผานี้ในช่วงฤดูร้อนจะมีผึ้งมาทำรังมากมายบางปีเป็น 50 รัง²

¹วังเป็นแหล่งน้ำส่วนที่เป็นค้ำ เป็นโค้ง มีความลึกมากกว่าบริเวณอื่น ๆ นอกจากสามารถเล่นน้ำได้แล้วชาวบ้านจะหาปลาในวัง โดยวิธีการดำปลา

²บริเวณที่มีผึ้งมาทำรังมาก ๆ ในแต่ละปี เช่นหน้าผา หรือต้นไม้ขนาดใหญ่ชาวบ้านเรียกว่า “ยวนผึ้ง”

เมื่อมาถึงบริเวณลำคลองที่ชื่อว่า หวังอ้ายเขียว ก็จะเป็นจุดที่พักเหนื่อย ซึ่งบริเวณนี้จะร่มรื่น และมีต้นไม้ใหญ่จำนวนมาก มีนกและสัตว์ป่า รวมทั้งแมลงแปลกตาหลากหลายชนิด มีรังผึ้งธรรมชาติตามกิ่งไม้ของต้นไม้ใหญ่ ๆ

ระหว่างการเดินทางก็จะได้เห็นกล้วยไม้ป่านานาชนิดที่มีความสวยงามมากและมี ดอกที่หลากหลายสี เช่น ต้นมัจฉา ต้นแปรงสีฟัน ต้นหางกระรอก ต้นรองเท้านารี ต้นเก้ากิว ต้นสายน้ำผึ้ง ต้นหางสิงห์ ต้นเอื้องคำ ต้นเพ็ชหึง ฯลฯ (สำรวจการลงพื้นที่วันที่ 10 พฤษภาคม 2552 โดย ทีมวิจัย)

วิถีชีวิตของชาวบ้าน

ความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้และความหลากหลายทางชีวภาพ จึงทำให้ต้องเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ต้องพึ่งพิงธรรมชาติบริเวณนั้น ตั้งแต่บรรพบุรุษจนมาสู่ลูกหลานในปัจจุบันถึงแม้ การดำเนินชีวิตจะเปลี่ยนแปลงไปบ้างในเรื่องของความสะดวก แต่วิถีชีวิตของชาวบ้านส่วนใหญ่ยัง ดำเนินไปในรูปแบบเดิม คือการพึ่งพิงธรรมชาติหรือการหาประโยชน์จากธรรมชาตินั่นเองเพราะ ความอยู่รอดจะกล่าวได้ว่าเป็นการประกอบอาชีพหลักและอาชีพเสริมในช่วงเวลาว่างหรือแต่ละ ฤดูกาล ก็ต้องพึ่งพิงธรรมชาติในบริเวณน้ำตกสอยดาวทั้งสิ้น วิถีชีวิตของชาวบ้านบริเวณน้ำตกสอย ดาวที่ยังมีอยู่ในปัจจุบัน คือ

อาชีพหลัก คือ การกรีดยางบนภูเขาเป็นการขึ้นไปกรีดยางที่ปลูกไว้บนภูเขาที่ได้รับการตกทอดมาจากบรรพบุรุษซึ่งต้นยางพาราแต่ละต้นนี้จะมีขนาดใหญ่มากเพราะเป็นต้นยางพาราที่มีมาหลายชั่วอายุคนและไม่สามารถโค่นปลูกใหม่ได้เหตุก็เพราะเป็นเขตพื้นที่ป่าที่มีการอนุรักษ์ จึงจำเป็นต้องกรีดยางแล้วซ้าอีกเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านและมีการปลูกสร้างที่พักไว้เพื่อพักเวลาไปกรีดยางเปรียบเหมือนบ้านหลังที่ 2 ของชาวบ้านนั่นเองโดยจะทำด้วยไม้และไม้ไผ่ (สัมภาษณ์นาย วิเลศ กระจำจวบ และ นางหนูริม กระจำจวบ, วันที่ 10 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552)

อาชีพเสริม ของชาวบ้านส่วนใหญ่จะเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาล เช่น

- การหาผึ้งและการจับผึ้ง จะทำในช่วงฤดูแล้ง คือการที่ชาวบ้านหาตัวผึ้งที่มากินน้ำบริเวณ น้ำตกสอยดาวแล้วตามตัวผึ้งไปจนพบรังถ้าเห็นว่าผึ้งมีน้ำผึ้งเยอะแล้วหรือชาวบ้านเรียกว่าผึ้งแก่แล้ว ก็จะทำการจับผึ้งหรือตีผึ้งเอาน้ำหวานของมัน แต่ถ้าผึ้งยังไม่มีน้ำหรือผึ้งยังอ่อนก็จะจับจองไว้โดยที่ ชาวบ้านเรียกว่าการปักกำไว้แล้วรอจนผึ้งมีน้ำผึ้งเยอะก่อนแล้วค่อยมาจับ ซึ่งในการจับผึ้งชาวบ้าน นิยมป็นไปเอาน้ำผึ้งบนต้นไม้ใหญ่โดยการเอาไม้ไผ่เล็ก ๆ ที่เหลามาแล้วอย่างดีตอกลงบนต้นไม้แล้ว ป็นขึ้นไปเอาน้ำผึ้งเรียกว่าการทอยต้นผึ้งแต่ถ้าเป็นผึ้งที่ทำรังอยู่ตามหน้าผาก็จะทำการไต่ตัวลงมา เอามาจากด้านบนของหน้าผา (สัมภาษณ์นายสมภพ กระจำจวบ และ นายวีระพงศ์ กระจำจวบ, วันที่ 9 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552)

- การจับกบเขา หรือชาวบ้านเรียกว่าการหากบ จะทำกันในช่วงฤดูฝนโดยกบจะมาอาศัยอยู่ในบริเวณน้ำตกสอยดาวถ้าในช่วงฤดูฝนกบจะมีขนาดตัวใหญ่แต่ถ้าในฤดูแล้งกบจะมีขนาดตัวเล็ก ๆ ชาวบ้านจึงไม่นิยมจับกบในฤดูแล้ง ซึ่งการจับกบเขานี้จะนำไปประกอบอาหารและนำไปขาย (สัมภาษณ์นายจักรพงษ์ กระจ่างจบ, วันที่ 9 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552)

- การเก็บประ คือการเก็บลูกของต้นประจะเก็บในช่วงฤดูแล้งโดยจะเก็บมาขายหรือเอามาคองไว้ขายและไว้รับประทานกันเอง ลักษณะการเก็บก็จะเอาผ้าถุงหรือผ้าขาวม้ามาคาดไว้ที่เอว เรียกว่าการทำพอกเพื่อที่จะใส่ลูกประที่เก็บได้เมื่อเต็มพอกแล้วก็จะนำไปใส่ถุงที่เตรียมไว้จากนั้นก็เก็บมาใส่พอกอีกทำเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะเก็บได้จนพอกในแต่ละวัน (สัมภาษณ์นางวารี กระจ่างจบ , นายวันชนะ กระจ่างจบ, วันที่ 9 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552และ นางบุญมี เพชรสงคราม, วันที่ 10 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552,)

- การหาปลาด้วยการดำน้ำแล้วยิงด้วยศรยิงปลาและการวางกั้วซึ่งการหาปลาส่วนใหญ่จะนำไปรับประทานเองจะขายส่วนน้อย (สัมภาษณ์นายปรัชญา ไกรปราบ วันที่ 10 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2552, และนายอารยะ ไกรปราบ, วันที่ 27 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2552)

- การคมนาคมที่ชาวบ้านใช้ในการเดินทางไปยังน้ำตกสอยดาวเปลี่ยนแปลงจากเดิมไม่มากนักเพียงแค่ทำถนนหนทางให้สะดวกขึ้นโดยการร่วมมือร่วมใจช่วยกันทำ ทั้งการทำถนนและสะพานข้ามลำคลองและชาวบ้านจะใช้รถมอเตอร์ไซด์ที่มีรูปแบบทั้งที่สั่งซื้ออะไหล่มาจากประเทศญี่ปุ่นมาประกอบเองและดัดแปลงมาจากรถจักรยานยนต์ธรรมดา แต่ยังมีรถดำเนินชีวิตแบบเก่าอยู่ก็คือการใช้ม้าเป็นพาหนะในการบรรทุกสิ่งของ เช่น การบรรทุกแผ่นยางพาราลงมาขาย เป็นต้น (สัมภาษณ์นายสมภาพ นิราภัย, ตำแหน่ง สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลละอาย หมู่ที่ 11 ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา)

- การพักผ่อนหย่อนใจของชาวบ้านในช่วงเวลาว่างหรือเทศกาลต่าง ๆ โดยเฉพาะช่วงวันสงกรานต์ ก็จะชวนลูกหลานญาติพี่น้องไปเที่ยวในบริเวณน้ำตก ไปเล่นน้ำ ทำอาหารพื้นบ้าน รับประทานร่วมกัน เช่น การหลามข้าว การทำแกงด้วยกระบอกไม้ไผ่ การหาไข่มดแดงมาประกอบอาหาร เป็นต้น (สัมภาษณ์นายอดุล จงจิตร, ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 11 ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา, วันที่9 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552,)

จะเห็นได้ว่าความอุดมสมบูรณ์และความสวยงามของธรรมชาติบริเวณน้ำตกสอยดาวและความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านนี้เป็นสิ่งที่ดึงดูดความสนใจแก่ผู้ที่พบเห็นได้เป็นอย่างมากเห็นได้ว่าสิ่งดึงดูดใจทั้งที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวและวิถีชีวิตของชาวบ้านนับเป็นสิ่งที่เด่นอย่างมาของแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาว

ภาพที่ 5 ภาพน้ำตกสอยดาวช่วงฤดูแล้ง

4. สิ่งอำนวยความสะดวก

บริเวณที่ตั้งของน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบเชิงเขา ซึ่งจะถูกปกคลุมไปด้วยต้นไม้ และต้นหญ้านานาพันธุ์ ซึ่งปัจจัยทั้งหลายเหล่านี้ทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ และยังเป็นต้นกำเนิดของต้นน้ำและ สายธาร ไหลจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ ทำให้ประชาชนในหมู่บ้านมีแหล่งน้ำใช้มากเพียงพอ ไม่ว่าจะใช้ในด้านอุปโภค บริโภคหรือใช้ในการเกษตร (สำรวจและลงพื้นที่วันที่ 13 พฤศจิกายน 2552 โดยทีมวิจัย)

ถ้าจะเดินทางไปเที่ยวน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช สิ่งที่สามารถอำนวยความสะดวกในการเดินทางได้ก็ คือ

1. **รถมอเตอร์โครส** สำหรับรถมอเตอร์โครส ใช้ในการเดินทางขึ้นที่สูง เช่น ภูเขา เป็นต้น ลักษณะของรถมอเตอร์โครส เป็นรถมอเตอร์ไซค์ธรรมดาเหมือนทั่ว ๆ ไป แต่ชาวบ้านได้นำไปดัดแปลงปรับเปลี่ยนสภาพใหม่ เพื่อให้เหมาะแก่การใช้งานในแต่ละด้าน และที่ได้กล่าวมาในข้างต้นแล้วว่าบริเวณที่ตั้งของน้ำตกสอยดาว มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบเชิงเขา และเป็นภูเขาที่สูงที่สุดในภาคใต้ นั่นก็คือ เทือกเขานครศรีธรรมราช หรือชื่อเรียกที่รู้จักกันของคนทั่ว ๆ ไป นั่นก็คือ เขาหลวง เทือกหลวง เป็นต้น กำเนิดของน้ำตกสอยดาว จากตัวของน้ำตกแตกสาขาย่อยออกมาเป็นหานต่าง ๆ เช่น หานโจน หานเตย หานไทร และหานยูง เป็นต้น

รถมอเตอร์ไซด์ที่ใช้ในการเป็นยานพาหนะในการเดินทางไปยังน้ำตกมีด้วยกัน 2 ลักษณะ คือ รถมอเตอร์ไซด์ที่สั่งซื้ออะไหล่มาจากประเทศญี่ปุ่นแล้วนำมาประกอบเองในประเทศไทยซึ่งส่วนใหญ่จะใช้กันมากในหมู่บ้านคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งชาวบ้านในบริเวณน้ำตกสอยดาว อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ก็จะสั่งซื้อมาจากหมู่บ้านคีรีวง อำเภอ ลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช แล้วนำมาเป็นยานพาหนะในการใช้เดินทางอีกต่อหนึ่ง

ลักษณะที่สองเป็นรถมอเตอร์ไซด์ดัดแปลง ก็คือ การนำรถมอเตอร์ไซด์ธรรมดามาดัดแปลง โดยการยกตัวรถให้สูงขึ้น เพิ่มขนาดของล้อรถใหญ่ขึ้นก็สามารถใช้เป็นยานพาหนะในการเดินทางไปยังบริเวณน้ำตกสอยดาวได้แล้ว (สัมภาษณ์นายชัยศร อองอาจ วันที่ 9 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552.)

ภาพที่ 6 ภาพรถที่จะนำนักท่องเที่ยวไปยังน้ำตกสอยดาว (ได้ครึ่งทาง)

2. **เครื่องปั่นไฟ** เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกของเครื่องไฟฟ้าซึ่งจะมีอยู่ใน軒นาที่พัก บริเวณหุหนานไทร

3. **แผงโซลาร์เซลล์** จะมีน้อยส่วนใหญ่มักจะมีบริเวณเชิงเขา ถ้าเข้าไปข้างในป่าจะไม่มีเพราะมีแสงอาทิตย์ส่องลงมาน้อย เนื่องจากมีต้นไม้หนาแน่น

4. **ห้องสุขา** จะมีอยู่ที่軒นาที่พัก ลักษณะของห้องสุขาจะเป็นสุขาเล็ก ๆ อยู่แยกออกจากตัว軒นา

5. **แหล่งน้ำ** ใช้ในการอุปโภคบริโภคได้ตลอดทั้งสายเพราะเป็นแหล่งน้ำที่สะอาด ซึ่งแหล่งน้ำจากหุหนานต่าง ๆ ได้แตกสาขาย่อยออกไปอีก กลายมาเป็นห้วย หรือ คลอง ซึ่งจะมีชื่อเรียกตามทางที่ไหลผ่าน เช่น ถ้าไหลผ่านหมู่บ้านเหนือคลอง จะเรียกว่า“คลองคุดด้วน” ซึ่งคลองคุดด้วนเปรียบได้เสมือนกับสายเลือดใหญ่ของหมู่บ้าน มาตั้งแต่อดีต จนมาถึงปัจจุบัน

ในประเด็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่จะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาวนั้นเห็นได้ว่ายังไม่ได้มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากนัก โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวที่เน้นทางธุรกิจแล้วมีความแตกต่างกันมาก แต่สิ่งเหล่านี้มิได้ถือเป็นจุดด้อยแต่อย่างใดหากมุมมองเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพียงแต่อาจเสริมสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นจริง ๆ เท่านั้นก็จะทำให้การท่องเที่ยวในบริเวณแหล่งน้ำตกสอยดาวได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวมากขึ้น (สำรวจและลงพื้นที่วันที่ 13 พฤศจิกายน 2552 โดยทีมวิจัย)

5. กิจกรรมต่าง ๆ

1. กิจกรรมการเดินป่า

เขาหลวงในเทือกเขานครศรีธรรมราช เป็นเทือกเขาขนาดใหญ่ มีภูเขาสลับซับซ้อนแต่กิจกรรมอย่างหนึ่งที่สามารถสำรวจเทือกเขาเหล่านี้ได้ก็คือการเดินป่า การเดินป่าบริเวณเขาหลวงนี้สามารถเดินจากหน้าเขามายังหลังเขาได้ ก็คือสามารถเดินทางจากหมู่บ้านคีรีวง ตำบลกำโลนอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยจะผ่านสถานที่ที่น่าสนใจมากมาย หนึ่งในสถานที่ที่น่าสนใจนั้นก็คือ น้ำตก การเดินป่า เป็นกิจกรรมที่จัดอยู่ในกิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพราะการเดินป่านอกจากนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับธรรมชาติอย่างแท้จริงแล้ว นักท่องเที่ยวยังได้ศึกษาเกี่ยวกับระบบนิเวศนั้น ๆ อีกด้วย นอกจากนักท่องเที่ยวแล้ว นักเรียน นักศึกษา หรือบุคคลทั่วไป ที่มีความสนใจในเรื่องของธรรมชาติ หรือระบบนิเวศก็สามารถเข้าไปสัมผัสหรือเรียนรู้ได้เป็นการปลูกฝังจิตสำนึกให้เกิดการรักธรรมชาติมากขึ้น และนอกจากนี้การเดินป่าก็เป็นกิจกรรมการออกกำลังกายอีกรูปแบบหนึ่งที่สามารถให้ความเพลิดเพลินกับนักท่องเที่ยวได้อย่างไม่รู้สึกลำบากเหนื่อย ซึ่งในการเดินป่าไปยัง น้ำตกสอยดาวต้องใช้เวลาในการเดินที่เหมาะสมคือ 3 วัน 2 คืน โดยเริ่มออกเดินทางตอนเช้าเส้นทางที่เดินผ่านจะเป็นป่าดิบชื้น มีพืชพันธุ์มากมายให้ชมนานาชนิด เช่น หลุมพอ ตะเคียน จำปา พะยอม ตาเสือ พญาไม้ เสม็ดเขา มหาสดำ และกล้วยไม้ชนิดต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนไม้พื้นล่างก็จะประกอบไปด้วย เฟิร์น พืชตระกูล ขิง ข่า หวาย และเถาวัลย์หลายชนิด เป็นเส้นทางที่จะพบเห็นความสวยงามน่าชื่นชมและพักค้างแรมระหว่างทาง 1 คืน วันรุ่งขึ้นจะเดินถึงน้ำตกสอยดาวซึ่งบริเวณน้ำตกสอยดาวจะมีจุดชมทิวทัศน์ที่มองเห็นน้ำตกสอยดาวจากมุมสูงและจะพักค้างแรมบริเวณน้ำตกสอยดาว 1 คืน และลงจากน้ำตกสอยดาวในวันถัดไป ระหว่างทางจะพบกับผาหน้ารังเกียจ ถ้ำอีเกะ³ (สัมภาษณ์นายชัยศร อองอาจ, วันที่ 9 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552)

³อีเกะเป็นสัตว์ป่าชนิดหนึ่งคล้ายเม่น อยู่รวมกันเป็นกลุ่มในถ้ำ เนื้ออีเกะรับประทานได้ทำให้มีการล่าและนำมาทำเป็นอาหาร อีเกะจึงลดลงอย่างมาก

การเตรียมตัวในการเดินป่าไปยังน้ำตกสอยดาว

1. ต้องเตรียมสภาพร่างกาย คือผู้จะเดินป่าควรมีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ และจิตใจที่พร้อมจะฝ่าฟันอุปสรรคที่อาจพบตลอดการเดินทาง

2. การเตรียมของใช้ ควรเลือกแต่ของใช้ที่จำเป็นที่มีขนาดเบาและกะทัดรัด เพื่อความสะดวกและคล่องตัวในการเดินทาง ส่วนการแต่งกายควรเป็นชุดที่ใส่สบาย คล่องตัว และใช้โทนสีที่กลมกลืนกับธรรมชาติ เช่น สีเขียว หรือ น้ำตาล ซึ่งของใช้ที่จำเป็นสำหรับการเดินป่ามีหลายอย่าง ได้แก่

- เสื้อผ้า ควรเป็นเสื้อแขนยาวและกางเกงขายาวที่แห้งง่ายและสวมใส่สบาย เพื่อป้องกันแมลง หนามและแสงแดด เนื้อผ้าควรเป็นชนิดที่ซับน้ำได้ดี เพื่อจะได้ดูดซับเหงื่อช่วยระบายความร้อน เสื้อผ้าควรเตรียมไว้ประมาณ 3 ชุด ชุดหนึ่งใส่ช่วงกลางวัน ชุดหนึ่งสำหรับใส่นอน และชุดสุดท้ายสำหรับใส่เดินทางกลับ เสื้อกันหนาวหรือเสื้อกันฝนก็ควรเตรียมไปด้วยตามฤดูกาลและสภาพอากาศของพื้นที่นั้น นอกจากนั้นควรมีเสื้อแจ๊คเก็ตอีก 1 ตัว และถุงเท้า เพราะในเวลากลางคืนในป่าจะมีอากาศเย็น

- รองเท้า เป็นสิ่งสำคัญที่สุดอีกอย่างหนึ่ง ควรเป็นรองเท้าเดินป่าหุ้มส้นที่แข็งแรงและสวมใส่พอดี ไม่ควรมีพื้นแข็งหรืออ่อนจนเกินไป และมีขนาดพอเหมาะไม่ใหญ่หรือเล็กเกินไป และไม่มีน้ำหนักมากเกินไป และควรสวมถุงเท้าเพื่อป้องกันรองเท้ากัด

- หมวก เพื่อใช้บังแดดและป้องกันหนามเกี่ยวศีรษะขณะเดินลอดกิ่งไม้ นับว่ามีประโยชน์มากในการเดินป่า หมวกที่เลือกใช้จะเป็นหมวกปีกหรือหมวกเก็บก็ได้

- เป้สัมภาระ ควรมีขนาดเหมาะสมกับลำตัวของเจ้าของและจำนวนสัมภาระโดยปกติเป้เมื่อใส่สัมภาระแล้วไม่ควรมีน้ำหนักเกินร้อยละ 20 ของน้ำหนักตัว หากเป้มีน้ำหนักมาก ควรใช้สายคาดเอวเพื่อถ่ายเทน้ำหนักส่วนหนึ่งจากที่ปามาให้ลำตัว ซึ่งบริเวณส่วนเอวช่วยรับน้ำหนักด้วย

- เต็นท์พักแรม ใช้ขนาดและจำนวนที่เหมาะสมกับจำนวนคน เปลสนามก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่ง เพราะเบาและกะทัดรัด แต่ที่ขาดไม่ได้คือ ผ้าพลาสติกสำหรับกางบังเหนือเต็นท์ หรือเปลสนามเพื่อกันน้ำค้างและน้ำฝน

- อุปกรณ์จำเป็นอื่น ๆ อุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น ยาประจำตัว ถุงนอน ไฟฉาย มีด อเนกประสงค์ กระติกน้ำ ชุดเครื่องครัวสนาม ถุงขยะ ไฟแช็ค เชือกร่มยาว 2 - 3 เมตร จำนวน 2 - 3 เส้น สมุดบันทึก ฯลฯ

- เสบียง ควรเตรียมให้เกินไว้ประมาณ 2 มื้อ เพื่อเกิดเหตุให้ต้องอยู่ในป่านานกว่ากำหนด และควรเผื่อเสบียงสำหรับเจ้าหน้าที่ของอุทยานแห่งชาติ หรือคนนำทางที่ช่วยนำทางไว้บ้างอย่างน้อยก็เป็นน้ำใจที่แบ่งปันให้แกกัน

ข้อพึงปฏิบัติในการเดินป่าควรเดินเรื่อย ๆ ไม่ต้องรีบ และเดินด้วยความเร็วสม่ำเสมอ ควรเดินเรียงเดี่ยว ให้มองเห็นคนที่เดินอยู่ข้างหน้าเสมอ หากเดินนำไปจนมองไม่เห็นผู้ที่เดินตามหลัง ควรหยุดรอให้คนข้างหลังตามมาจนอยู่ในระยะที่มองเห็นกันได้ จึงค่อยเดินต่อ ในขณะที่เดินจะไม่ส่งเสียงดัง นอกจากเปลืองพลังงานแล้ว ยังลดทอนโอกาสพบสัตว์ป่าตามเส้นทาง ควรพัก 5 – 10 นาที ทุกการเดิน 1 – 2 ชั่วโมง แต่อย่าพักบ่อยเกินไป เพราะจะทำให้เหนื่อยยิ่งขึ้นไปอีก นอกจากนี้ไม่ควรเดินออกนอกเส้นทาง และไม่ควรเดินป่าตามลำพัง ทั้งระหว่างเดินสู่จุดหมายและเมื่อถึงจุดหมายแล้ว เพราะอาจจะทำให้เกิดการหลงป่า อีกทั้งเมื่อพบแหล่งน้ำที่สามารถดื่มได้ ควรเติมน้ำให้เต็มกระติกเสมอ

2. กิจกรรมถ่ายรูปธรรมชาติ บันทึกเทปวิดีโอ เทปเสียงธรรมชาติ

เนื่องจากบริเวณน้ำตกสอยดาวมีสภาพธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ และหลากหลายทางชีวภาพทำให้มีพืชพันธุ์มากมายให้ชมนานาชนิดเหมาะแก่การถ่ายรูปและการบันทึกเทปวิดีโอธรรมชาติ และสิ่งที่น่าสนใจอันเป็นรายละเอียดอยู่ในธรรมชาติ เช่น ดอกไม้ป่า พืชหายาก สิ่งที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งเมื่อเที่ยวน้ำตกสอยดาวคือการบันทึกเสียงน้ำตก น้ำไหล เสียงนก แมลง และสัตว์ป่าต่าง ๆ (สัมภาษณ์นายสมภาพ นิราภัย, ตำแหน่ง สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลละอาย หมู่ที่ 11 ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา)

3. กิจกรรมพักแรมด้วยเต็นท์ (Tent Camping)

หากเรานึกถึงน้ำตกสอยดาว ย่อมหนีไม่พ้นที่จะต้องตั้งเต็นท์อยู่กลางป่าแน่นอนว่าการที่จะเข้าไปถึงได้ ย่อมเป็นการเดินเท้าผ่านป่าเข้าไป ซึ่งไม่ใช่เรื่องง่ายแต่ก็ไม่ยากเกินนักสำหรับผู้ที่มีใจรักการเที่ยวน้ำตกที่ดีที่สุดต้องมาเที่ยวน้ำผ่น ซึ่งเป็นฤดูที่น้ำตกสวยที่สุด ป่าสมบูรณ์ที่สุดแน่นอนว่าอันตรายที่สุดด้วย กิจกรรมพักแรมด้วยเต็นท์นับเป็นกิจกรรมที่สัมพันธ์กับการเดินป่า และถือเป็นกิจกรรมสำคัญอย่างหนึ่งในการท่องเที่ยวบริเวณแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาว

ข้อควรระวังในการตั้งเต็นท์

1. อย่าตั้งเต็นท์บริเวณเนินเขา หรือไหล่เขา เพราะอาจถูกน้ำป่าพัดลงมาจากเขาได้
2. อย่าตั้งเต็นท์บริเวณที่มีหญารก น้ำขังเฉาะแฉะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากมีใบไม้เน่าทับถมกัน เพราะนอกจากจะเป็นที่อยู่อาศัยของแมลง และสัตว์เลื้อยคลานมีพิษแล้ว ยังทำให้เกิดกลิ่นที่เหม็นอบอวลอีกด้วย
3. อย่าตั้งเต็นท์ใกล้แหล่งน้ำที่มีลักษณะเป็นน้ำนิ่ง โดยเฉพาะบริเวณปลักโคลนของสัตว์ป่าต่าง ๆ เพราะเป็นแหล่งชุมนุมของยุงก้นปล่องซึ่งเป็นพาหะนำเชื้อมาเลเรีย

4. หากตั้งเต็นท์ใกล้แหล่งน้ำ ควรที่จะตั้งแคมป์บนตลิ่งที่สูงกว่าระดับน้ำ ในระดับที่ปลอดภัย เพื่อป้องกัน ในกรณีที่มีน้ำหลากมาอย่างรวดเร็ว อันจะเป็นอันตรายถึงชีวิต

5. อย่าตั้งเต็นท์ในที่โล่งจนเกินไป เนื่องจากในฤดูฝน มักจะมีลมค่อนข้างแรงและอาจมีพายุ อีกด้วย มันอาจจะหอบเราไปได้ทั้งเต็นท์ หากมีความจำเป็น ต้องตั้งแคมป์ในบริเวณนี้จริง ๆ ควรกาง เต็นท์ให้มั่นคง แข็งแรง มากกว่าเดิม

6. อย่าตั้งเต็นท์ใต้ต้นไม้สูง เพราะหากเกิดฟ้าผ่าหรือลมพายุ ต้นไม้อาจจะหักโค่นลงมาได้

7. อย่าตั้งเต็นท์ใต้ต้นไม้ที่ขึ้น อยู่โดดเดี่ยวหรือต้นไม้แห้งตายซาก เพราะต้นไม้ ที่ขึ้นอยู่โดด เดี่ยว จะเป็นสื่อให้ฟ้าผ่าได้ง่าย ส่วนต้นไม้แห้ง อาจถูกลมพัด จนทำให้กิ่งไม้แห้ง หักลงมา โดนเรา เป็นอันตรายได้

8. อย่าตั้งเต็นท์ใกล้ถ้ำ หากจำเป็นก็ต้องตรวจสอบร่องรอยอย่างละเอียดว่า เป็นแหล่งหลบพัก อาศัย ของสัตว์ป่า ที่หนีฝนเข้าไปในถ้ำหรือไม่

9. ควรขุดร่องน้ำรอบ ๆ เต็นท์ เพื่อป้องกันไม่ให้น้ำจากฝนไหลผ่านใต้เต็นท์ ซึ่งจะทำให้เกิด ความชื้นภายในเต็นท์จนทำให้สัมภาระและตัวเราเปียกได้

10. หากเลือกได้ควรเลือกพักภายใต้โชดหิน เพราะสามารถป้องกันกิ่งไม้ที่จะตกหล่นหรือ ต้นไม้ที่โค่น ลมพายุที่พัดแรง และสายฝนได้เป็นอย่างดี (สัมภาษณ์นายอดุล จงจิตร ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 11 ตำบลละอาย อำเภอนางรอง จังหวัดนครราชสีมา, วันที่ 9 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2552.)

4. กิจกรรมชีจรรย์านเสื่อภูเขา

เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นบริเวณน้ำตกชั้นด้านล่าง ๆ ของน้ำตกสอยดาว บริเวณน้ำตกหนานโจน ห้วยยูง หนานไทร บางครั้งเป็นการจัดแข่งขันจรรย์านเสื่อภูเขา และกีชีจรรย์านเสื่อภูเขาเพื่อออก กำลังกาย เทียวชมสถานที่ต่าง ๆ บริเวณด้านล่างของน้ำตกสอยดาว ซึ่งการเดินทางโดยจรรย์าน เป็นการเดินทางที่ไม่ทำร้ายสิ่งแวดล้อม ไม่มีมลภาวะ ควันพิษและสิ่งตกค้างอื่น ๆ ทั้งยังไม่ส่งเสียงดัง ไม่มีร่องรอยแม้ร่องลึกของล้อรถ สัมผัสกับธรรมชาติได้อย่างใกล้ชิดด้วยมุมมองที่กว้างไกล หยุดได้ ง่ายทุกจังหวะการเคลื่อนไหว สัมผัสธรรมชาติได้หมดทั้งไอดินกลิ่นหญ้า ส่งผลให้ผู้เดินทางมี ความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับธรรมชาติ มีความรักในความสวยงามกับธรรมชาติและสถานที่ไป โดยอัตโนมัติ นับเป็นกิจกรรม ท่องเที่ยวประเภทอนุรักษ์ธรรมชาติที่ดีอีกวิธีการหนึ่ง และเป็นกิจกรรม สำคัญที่มีอยู่บริเวณแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาว

5. กิจกรรมพักผ่อนรับประทานอาหาร (Picnicking)

กิจกรรมพักผ่อนรับประทานอาหารเป็นกิจกรรมที่ส่วนใหญ่จะมีการรวมตัวของสมาชิกในครอบครัวหลายคนมาพักผ่อน โดยตั้งแคมป์บริเวณริมน้ำ จากนั้นก็จะหาปลา โดยการดำน้ำ ยิงปลาด้วยศรยิงปลาหรือวางกีด ถ้าช่วงกลางวันก็จะจับมาประกอบอาหารในการประกอบอาหารก็จะมีธรรมดา ก็คือการหุงข้าวด้วยกระบอกไม้ไผ่ และจะแกงด้วยกระบอกไม้ไผ่ด้วย เช่น การแกงเลียง ไข่ต้มแดง เป็นต้น ซึ่งการประกอบอาหารที่ต้องเลือกทำเล ใกล้ลำน้ำก็เพราะว่าสะดวกในเรื่องการใช้น้ำและการดับไฟ (สัมภาษณ์นายสมภาพ นิราภัย, ตำแหน่งสมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบลละอาย หมู่ที่ 11 ตำบลละอาย อำเภอนางรอง จังหวัดนครราชสีมา,)

6. กิจกรรมส่อง/ดูนก (Bird Watching)

การดูนกนับเป็นกิจกรรมศึกษาธรรมชาติอีกรูปแบบหนึ่ง ที่กำลังได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในการท่องเที่ยวพักผ่อนตากสอยดาว เพราะไม่เพียงช่วยให้ได้รับความเพลิดเพลินจากการชมความงาม ความน่ารักของนกเพียงอย่างเดียว แต่ยังได้รับอากาศบริสุทธิ์และได้ออกกำลังกาย ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ทำกิจกรรมมีสุขภาพแข็งแรง และการดูนกยังนำไปสู่การรู้จักและเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของนกต่อสิ่งแวดล้อม อันจะช่วยให้เกิดความตระหนักถึง คุณค่าและหันมาร่วมกันอนุรักษ์นกและธรรมชาติไว้ การดูนกเป็นกิจกรรมที่ไม่ยุ่งยาก เพียงแค่มีอุปกรณ์บางอย่างก็สามารถออกไปเพลิดเพลินกับนกในธรรมชาติได้แล้ว สำหรับอุปกรณ์ดูนกที่สำคัญ คือ กล้องส่องทางไกล เป็นอุปกรณ์จำเป็นที่ช่วยขยายภาพของนกที่อยู่ในระยะไกลให้เห็นได้ชัดเจน คู่มือดูนก เป็นหนังสือที่ให้ข้อมูลและภาพประกอบของนกแต่ละชนิด ช่วยให้จำแนกนกที่พบได้ถูกต้อง สมุดบันทึก สำหรับเก็บรายละเอียดเกี่ยวกับนกและธรรมชาติที่พบเห็น เพื่อนำมาศึกษาทบทวนในภายหลัง

การเตรียมตัวที่ดีจะช่วยให้พบเห็นนกได้ง่ายขึ้น เมื่อออกไปดูนกควรเลือกใส่เสื้อผ้าที่มีสีสันทนกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม เช่น สีเขียว เทา หรือน้ำตาล ซึ่งจะไม่ทำให้นกตื่นกลัวหรือสังเกตเห็นได้ง่าย ทำให้มีโอกาสเข้าใกล้กันได้มากขึ้น เสื้อผ้าควรมีแขนยาวเพื่อป้องกันแสงแดดและหนามขีดข่วน รองเท้าควรเป็นชนิดที่กระชับใส่สบาย อย่าลืมสวมถุงเท้าเพื่อป้องกันการเสียดสีจากการเดิน ถ้าไปดูนกบนเขาสูงควรเตรียมเสื้อกันหนาวไปด้วย ถ้าเป็นหน้าฝน เสื้อกันฝนก็เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ การดูควรเริ่มต้นตั้งแต่เช้าตรู่ทันทีที่นกออกหากิน ช่วงนี้นกค่อนข้างกระฉับกระเฉง ไม่ค่อยหลบซ่อนทำให้พบเห็นนกได้ไม่ยาก จนกระทั่งสายเมื่ออากาศร้อนขึ้น นกจึงหลบพักผ่อนตามต้นไม้ ช่วงเวลานี้จะพบนกได้ยาก พอถึงยามบ่ายคล้อยแดดร่มลมตกนกจึงออกหากินอีกครั้ง เป็นอีกช่วงเวลาหนึ่งที่เหมาะสำหรับการดูนก

การดูนกในป่าควรไปเป็นกลุ่มเล็ก ๆ เพียง 2 – 3 คน จะช่วยให้มีโอกาสเห็นนกมากกว่าการไปเป็นกลุ่มใหญ่ เมื่อพบเห็นนกแล้วต้องทำตัวให้เงียบที่สุด งดการส่งเสียงโดยไม่จำเป็น และหลีกเลี่ยงการยืนในตำแหน่งที่เป็นจุดเด่น ซึ่งอาจใช้วิธีซุ่มดูนกหลังที่กำบัง เช่น ต้นไม้ (สัมภาษณ์นายสุริยา เพ็ชรพวงค์ ,วันที่ 27 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2552, และนายสนธยา กระจำจบวันที่ 9 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552)

7. กิจกรรมเล่นน้ำตก ชมวิวน้ำตก สำนวนน้ำตก

ในการเที่ยวชมน้ำตกสวยดาว นอกจากนักท่องเที่ยวจะนิยมเดินทางไปเที่ยวป่าเพื่อชมความงามของผืนป่าแล้ว กิจกรรมอีกประเภทหนึ่งที่มีความนิยมกันมากที่สุด ได้แก่ การเล่นน้ำตก แต่การเล่นในช่วงฤดูฝนจะไม่นิยมเล่นเพราะช่วงฤดูฝนเป็นช่วงที่มีความเสี่ยงสูงต่อการเกิดน้ำป่าไหลหลากและดินโคลนถล่ม หากจะเล่นน้ำตกต้องเพิ่มความระมัดระวังอันตรายในการเล่นน้ำตกช่วงฤดูฝนเป็นพิเศษ วิธีเล่นน้ำตกอย่างปลอดภัยควรปฏิบัติ ดังนี้

- ไม่ลงเล่นน้ำในเขตหวงห้ามอย่างเด็ดขาด เพราะอาจได้รับอันตรายจากน้ำวนหรือกระแสน้ำที่ไหลเชี่ยวกราก

- ไม่ปีนป่ายขึ้นไปตามหน้าผา น้ำตกหรือบริเวณที่เปียกชื้น

- ไม่เล่นหยอกล้อบริเวณพื้นที่อันตราย เช่น แอ่งน้ำวน น้ำลึกหรือที่ลาดชันก่อนถึงผาน้ำตก เพราะอาจพลัดตกจนได้รับบาดเจ็บ

- ไม่สวมเสื้อผ้าที่เปียกน้ำหรืออยู่ในน้ำที่ยืนนานเกินไป เพราะอาจเป็นตะคริวจมน้ำเสียชีวิต

- ไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เพราะหากพลัดตกลงน้ำจะไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้อย่างปลอดภัย อีกทั้งขวดหรือแก้วน้ำที่แตก จะเป็นอันตรายต่อนักท่องเที่ยวรายอื่นด้วย

- หมั่นสังเกตลักษณะของสายน้ำในน้ำตก หากพบว่าระดับน้ำสูงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว น้ำเปลี่ยนสี และมีเสียงดังผิดปกติ ให้รีบขึ้นจากน้ำและไปยังพื้นที่ปลอดภัยทันที เพราะอาจเกิดน้ำป่าไหลหลากขึ้นได้ (สัมภาษณ์นายสวัสดิ์ จิตจำ,, วันที่ 9 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552)

สรุปได้ว่า จากการที่ได้ศึกษาแหล่งท่องเที่ยวชมน้ำตกสวยดาว ตำบลละอาย อำเภอนางิ้ว จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อสำรวจข้อมูลเบื้องต้นตามคำถามข้อที่หนึ่งของการวิจัย ทั้งในด้านที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่าง ๆ ได้ผลการศึกษาที่สรุปได้ดังนี้ ข้อมูลพื้นฐานด้านที่พักก็จะมีรูปแบบให้นักท่องเที่ยวได้เลือกตามความชอบ หรือตามความสะดวกสบาย ได้แก่ การกางเต็นท์ นอนเปล นอนขนา นอนโรงแรม หรือนอนพักแบบโฮมสเตย์ของ

ชาวบ้าน ที่มีชาวบ้านเป็นผู้จัดการเอง ข้อมูลพื้นฐานด้านคมนาคม สามารถเดินทางสู่ตำบลละอายได้ โดยใช้เส้นทางหลวง 4015 จากอำเภอเมืองนครศรีธรรมราชใช้เวลา 1 ชั่วโมง ระยะทาง 60 กิโลเมตร และจากจังหวัดกระบี่ใช้เวลา 2 ชั่วโมง ระยะทาง 110 กิโลเมตร ในการเดินทางไปเที่ยวน้ำตกสอยดาวแห่งนี้จะมีการเดินทางหลายแบบควบคู่กันคือ ขั้นแรกเป็นการเดินทางโดยการนั่งรถมอเตอร์โครส (รถมอเตอร์ไซด์วิบาก) โดยถนนที่ใช้ขับขึ้นไปนั้นจะเป็นถนนแบบลูกรังและมีลูกหินลูกใหญ่ ๆ บ้างเล็กน้อย บนถนนสายนี้บริเวณรอบ ๆ ถนนที่เราขับขึ้นไปนั้นมีต้นไม้และป่าไม้ที่เต็มไปด้วยความอุดมสมบูรณ์และสัตว์ป่าหลาย ๆ ชนิด และถนนที่ชาวบ้านนำเอาปูนซีเมนต์มาช่วยกันก่อสร้างถนนแห่งนี้ เพื่อที่จะขับรถไปยังน้ำตกสอยดาว การเดินทางโดยรถวิบากนี้จะต้องเดินทางผ่านสวนยางพาราของชาวบ้าน และเมื่อไปถึงสุดเขตสวนยางพาราแล้วจะเป็นการเดินทางด้วยเท้า ในการเดินเท้านี้เราสามารถเดินได้ 2 แบบคือเดินบริเวณเชิงเขาหรือเราจะเดินทางแบบการเดินเลียบไปบริเวณทางน้ำตก สิ่งดึงดูดใจ ก็จะมีด้วยกัน 2 ประการใหญ่ ๆ ประการแรก คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยว เช่น ตัวน้ำตกสอยดาว และธรรมชาติตามเส้นทางที่ไปน้ำตกสอยดาว ประการที่สอง คือ วิถีชีวิตของชาวบ้าน ก็จะมีเกี่ยวกับการประกอบอาชีพทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม อาชีพหลัก เช่น การกรีดยางบนภูเขา เป็นต้น ส่วนอาชีพเสริมก็เช่น การหาผึ้ง การจับกบเขา การเก็บประ การหาปลา การพักผ่อนในช่วงเทศกาล วิธีการเดินทางของชาวบ้านไปยังน้ำตก สิ่งอำนวยความสะดวก มีดังนี้ รถมอเตอร์โครสที่ใช้ในการเดินทาง ซึ่งจะมีอยู่ 2 แบบ คือ รถมอเตอร์โครสที่สั่งซื้ออะไหล่มาจากประเทศญี่ปุ่นแล้วนำมาประกอบเองในประเทศไทย และรถมอเตอร์โครสดัดแปลง ที่ชาวบ้านดัดแปลงกันเอง เครื่องปั่นไฟเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกของเครื่องไฟฟ้าซึ่งจะมีอยู่ในขนาที่พักบริเวณหุบนาไทร แผงโซลาร์เซลล์ สุขา จะมีอยู่ที่ขนาที่พักซึ่งเป็นจุดที่เปลี่ยนจากการนั่งรถมอเตอร์โครสเป็นการเดินเท้า และแหล่งน้ำ ที่ใช้ในการอุปโภคบริโภคก็จะใช้ได้ตลอดทั้งสายเพราะเป็นแหล่งน้ำที่สะอาด ซึ่งแหล่งน้ำจากหุบนาต่าง ๆ ได้แตกสาขาย่อยออกไปที่มาจากน้ำตกสอยดาว กิจกรรมต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะมีอยู่ด้วยกัน 7 กิจกรรม คือ กิจกรรมการเดินป่า กิจกรรมถ่ายรูปธรรมชาติ บันทึกเทปวิดีโอ เทปเสียงธรรมชาติ กิจกรรมพักแรมด้วยเต็นท์ (Tent Camping) กิจกรรมขี่จักรยานเสือภูเขา กิจกรรมพักผ่อนรับประทานอาหาร(Picnicking) กิจกรรมส่อง/ดูนก (Bird Watching) กิจกรรมเล่นน้ำตก ชมวิวน้ำตกสำรวจน้ำตก เป็นต้น อย่างไรก็ตามในกิจกรรมต่าง ๆ ในการท่องเที่ยวที่น้ำตกสอยดาวนั้นมักจะทำควบคู่กันไป

ประเด็นสำคัญที่ควรสรุปให้เห็นภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่น้ำตกสอยดาวอีกประการหนึ่งคือ ลักษณะของจุดเด่นจุดด้อยของแหล่งท่องเที่ยวซึ่งสามารถสรุปได้จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นว่า จุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวที่น้ำตกสอยดาวได้แก่ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความเป็นธรรมชาติอย่างมาก และวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ทำมาหากินอย่างกลมกลืนกับทรัพยากรที่อยู่ในบริเวณนั้น ด้วยเหตุนี้

ทรัพยากรการท่องเที่ยวและวิถีชีวิตของชาวบ้านจึงน่าจะเป็นประเด็นสำคัญที่จะส่งเสริมให้มีการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อไปในอนาคต

สำหรับจุดด้อยของแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาวนั้นได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกที่อยู่ในพื้นที่ ซึ่งเป็นสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ห้องน้ำ แต่หากจะมองอีกมุมหนึ่งจุดด้อยของแหล่งท่องเที่ยวก็อาจกลายเป็นจุดเด่นขึ้นมาได้จากการมองคนละมุมกัน

คำถามข้อที่ 2 จะมีแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว บริเวณน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา ในด้านที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านการท่องเที่ยวอย่างไรบ้าง

ผลการศึกษาสำหรับตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 2 ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก การสัมภาษณ์เชิงลึกโดยการสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว บริเวณน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา ในด้านที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่าง ๆ จากชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ นักท่องเที่ยวที่เข้าไปในพื้นที่ หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่ เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผลการศึกษาที่ได้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ซึ่งได้ผลการศึกษาเป็นดังนี้

1. การพัฒนาระบบการเรียนรู้ของคนในพื้นที่

กระบวนการเรียนรู้เป็นระบบความรู้ของชุมชนเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ในระดับต่าง ๆ ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม อันเป็นปรากฏการณ์ที่แสดงออกมาในวิถีชีวิตด้านต่าง ๆ เช่น การทำนา การหาอาหาร การเพาะพันธุ์พืช การจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติ ระบบความรู้ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากที่จะเป็นฐานในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานมานานส่วนใหญ่จะพัฒนาชุดความรู้ของตัวเองขึ้นมาเพื่อการทำมาหากิน และปัจจัยสี่ที่จะช่วยให้ชีวิตมีความเป็นอยู่ที่ดีสุขสบายตามควร หากชุมชนสามารถเรียนรู้ ปรับตัว รับความรู้ใหม่ ๆ จากภายนอกมาต่อยอดกับความรู้เดิมที่มีอยู่ได้มาก ชุมชนนั้นจะมีความเข้มแข็งมาก ส่วนชุมชนที่อ่อนแอมักเป็นชุมชนที่ไม่สามารถนำความรู้เดิมมายกระดับและปรับใช้เพื่อแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้ ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวได้เช่นกัน

กระบวนการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นจากการเรียนรู้เอาจากภายนอก เช่น คนในชุมชนที่วิ่งที่ประสบความสำเร็จในการจัดการชุมชนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม การรวมกลุ่มทำให้ชาวบ้านได้มาพบปะพูดคุยและทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนรวมถึงกิจกรรมทางด้าน

การท่องเที่ยว การพบปะพูดคุยดังกล่าว ทำให้เกิดการถ่ายทอดความรู้และแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน นอกจากนั้นยังเป็นการตรวจสอบความรู้ที่ตนเองมีอยู่แล้วไปด้วย นอกจากนี้การรวมกลุ่มยังเป็นองค์กรที่หน่วยงานภายนอกให้ความสนใจและยินดีที่จะสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่ม และกลุ่มยังเป็นบ่อเกิดของรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ในหลายลักษณะ ทั้งการถกเถียงแลกเปลี่ยนจากเวทีในระดับต่าง ๆ การไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ มีเจ้าหน้าที่มาอบรมในเรื่องต่าง ๆ

รูปแบบของกระบวนการเรียนรู้อีกลักษณะหนึ่งที่ศึกษาพบ คือ การเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ และการทดลอง ซึ่งชาวบ้านเป็นผู้ทดลองทำและเรียนรู้ไปด้วย จนก่อให้เกิดความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น โดยอาศัยประสบการณ์ที่ตนเองเคยดำเนินการผ่านมา บางครั้งต้องอาศัยการปรับประยุกต์ความรู้ใหม่ ๆ ให้เข้ากับชุดประสบการณ์เดิมที่ตนเคยปฏิบัติมา ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานในระบบนิเวศและฐานทรัพยากรแบบใด มักจะสร้างความรู้ขั้นแรกจากการลองผิดลองถูก และสรุปบทเรียนจากปัญหาที่พบในการดำรงชีพบนฐานทรัพยากรนั้น ๆ ด้วยตัวเอง การจัดการเรื่องการท่องเที่ยวเป็นชุดความรู้ใหม่ที่เกิดจากการลงมือทำจริง ลองผิดลองถูก และสรุปเป็นบทเรียน

ในกรณีของการเริ่มต้นพัฒนากระบวนการเรียนรู้เรื่องการท่องเที่ยวในตำบลละอาย องค์การบริหารส่วนตำบลละอายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีแนวทางที่จะพัฒนาทรัพยากรบุคคลในด้านการท่องเที่ยว โดยจัดให้มีการประชุมอบรมชาวบ้านในชุมชน โดยมีผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีความรู้ในเรื่องการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ เช่น การคมนาคม, ที่พัก, สิ่งอำนวยความสะดวก, สิ่งดึงดูดใจ และกิจกรรม เพื่อพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้เกิดองค์ความรู้และเป็นผู้ที่มีศักยภาพในการพัฒนา อาจมีการสนับสนุนให้เป็นกลุ่มองค์กรชาวบ้าน ไปศึกษาดูงานในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น หมู่บ้านศรีวัง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช และองค์การบริหารส่วนตำบลละอาย ควรได้ร่วมมือกับทางโรงเรียนบริเวณใกล้เคียงกับแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาว รวมถึงการจัดให้มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาว เพื่อให้มีคณาจารย์ที่ผ่านการอบรมมาแล้ว ได้ให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว น้ำตกสอยดาว และให้มีคณาจารย์ได้มีรายได้ระหว่างเรียน และทางโรงเรียนควรจัดสร้างหลักสูตรท้องถิ่น เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาว ให้แก่นักเรียน โดยมีการจัดตั้งเป็นชุมนุมการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาว เพื่อได้เรียนรู้ และควรจัดทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชุมชนรวมถึงการถ่ายทอดความรู้จากผู้มีประสบการณ์ในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นไปสู่เยาวชน มีการถ่ายทอดจากผู้มีประสบการณ์และความรู้เฉพาะด้านไปสู่บุคลากรในชุมชน และจัดให้มีการทำฐานข้อมูลองค์ความรู้ในชุมชน

2. การรักษาทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและการสร้างเอกลักษณ์

การรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวกระทำโดยการสร้างจิตสำนึกให้กับผู้คนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวการมีส่วนร่วมเพื่ออนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวและจัดระบบการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการท่องเที่ยว เช่น การปลูกป่าฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ จัดเส้นทางการศึกษาทรัพยากรธรรมชาติ จัดกิจกรรมด้านความสะอาดและให้มีเจ้าหน้าที่เฝ้าระวังดูแลอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

วัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของชาวบ้านบริเวณน้ำตกสอยดาวเป็นวิถีชีวิตที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษสู่ชนรุ่นหลัง เช่น การหาของป่า การล่าสัตว์ การหาปลา การจับกบ การตีผึ้ง เป็นต้น ซึ่งวิถีชีวิตเหล่านี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้วิธีการของการได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการนั้นเปลี่ยนไป เช่น เมื่อก่อน ใช้วิธีการตกปลา แต่ปัจจุบัน ใช้วิธีการระเบิดปลาแทน เป็นต้น

ซึ่งในการรักษาทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยว และการรักษาวัฒนธรรมให้ยั่งยืนและมีจุดเด่นเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวก็คือการสร้างเอกลักษณ์ให้กับธรรมชาติและวัฒนธรรมโดยยึดหลักในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลพื้นฐาน เช่น การคมนาคม ที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งดึงดูดใจ และกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

2.1 การคมนาคม เนื่องจากการคมนาคมที่เดินทางมาจากตัวเมืองของจังหวัดนครศรีธรรมราชเดินทางโดยรถยนต์ซึ่งสะดวกสบายแล้ว แต่เมื่อมาถึงที่ทำการอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ขล. 8 จะต้องเดินทางโดยรถมอเตอร์ไซด์ และเมื่อไปถึงหน้าที่พักก็ต้องเดินเท้าต่อไปจนถึงน้ำตก ซึ่งการคมนาคมทั้งการใช้รถมอเตอร์ไซด์และการเดินเท้านี้เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของการคมนาคมแล้ว เพราะทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติที่แท้จริงได้เห็นวิถีชีวิตของชาวบ้านทั้งสองข้างทาง จึงไม่จำเป็นที่จะต้องพัฒนาทางด้านการคมนาคมมากนักถนนหนทางก็ไม่ต้องจัดสร้างขึ้นใหม่เพราะถ้าสร้างถนนขึ้นมาใหม่ก็อาจจะทำลายทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ ซึ่งการคมนาคมโดยการเดินเท้าไปยังน้ำตกนี้ก็ถือเป็นเอกลักษณ์ที่ดีในการไปท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาวได้เหมือนกัน

2.2 ที่พัก ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เป็นตัวกำหนดให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจไปเที่ยว ณ ที่นั้น ๆ การสร้างเอกลักษณ์หรือจุดเด่นให้ที่พักของสถานที่ท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยวสนใจก็คงจะไม่พื้นที่พักแบบโฮมสเตย์ แต่ที่พักแบบโฮมสเตย์ที่ดีและเป็นจุดเด่นได้นั้นคือ เจ้าของโฮมสเตย์จะต้องได้รับการอบรมให้ความรู้และฝึกทักษะการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวอย่างมืออาชีพและมีความพร้อมด้านข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช รวมทั้งมีจิตวิทยาในการบริการให้กับนักท่องเที่ยว โดยชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้ริเริ่มและดำเนินการเองโดย

มีหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือสนับสนุนและให้คำแนะนำ โดยทางชุมชนท้องถิ่นอาจมีการสร้างข้อตกลงร่วมกันเพื่อเป็นระเบียบหรือแนวปฏิบัติ ไม่มีการแย่งนักท่องเที่ยวหรือตัดราคา และที่สำคัญมีการจัดเวรยามตรวจตราความเรียบร้อยเพื่อความปลอดภัยเท่านี้ก็เพียงพอสำหรับบริการนักท่องเที่ยวได้แล้ว

ที่พักที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นที่สุดของแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาว คือ ขน้า ซึ่งที่พักแบบขน้านี้จะให้นักท่องเที่ยวที่มาพักได้สัมผัสกับวิถีชีวิตแบบชาวบ้านอย่างแท้จริง ว่าชาวบ้านเขาอยู่กันอย่างไร แต่ขน้านั้นควรจะมีให้มากกว่านี้เพื่อเพียงพอแก่นักท่องเที่ยวที่มาพัก

2.3 สิ่งอำนวยความสะดวก ในการท่องเที่ยวที่น้ำตกซึ่งอยู่ในป่าที่บั้น สิ่งอำนวยความสะดวกคงจะมีไม่มากนัก แต่เอกลักษณ์ของสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีอยู่บริเวณน้ำตกสอยดาวนั้นที่เห็นได้ชัดเจนคือ เครื่องปั่นไฟ แต่ยังมีไม่เพียงพอจึงควรจัดให้มีให้เพียงพอกับขน้าทุกหลังเพื่อความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว แต่ถ้ามองในทางกลับกัน ตะเกียงหรือคบเพลิงที่ให้แสงสว่างในยามค่ำคืนนั้น อาจเป็นเอกลักษณ์ของสิ่งอำนวยความสะดวกที่ดีกว่าเครื่องปั่นไฟเพราะนอกจากจะประหยัดแล้วยังทำให้รู้สึกถึงความเป็นอยู่ของวิถีชีวิตชาวบ้านได้เป็นอย่างดี

2.4 สิ่งดึงดูดใจ จากการสำรวจสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวที่น้ำตกสอยดาว ตำบลละฮาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราชนั้นที่เห็นได้ชัดก็คือทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นตัวน้ำตกที่มีความสวยงามหรือทรัพยากรธรรมชาติรอบ ๆ น้ำตก ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ยังมีความสมบูรณ์อยู่มากโดยเฉพาะพืชพรรณที่ยังมีอยู่มากและที่กำลังจะสูญหายไป เช่น หมือด กายาน แดงเขา ก่อเขา บุญนาคนา จำปูนช้าง บัวแดงใบใหญ่ บัวแดงใบมน ไม้ยาง ตะเคียนทอง ไข่เขียว ตะเคียนทราย สยาขาว กระบากดำ กระบากขาว พันจำ หลุมพอ เฌียนเฌียน อบเชย เทพธำโร จำปาป่า ก่อต่าง ๆ แดงคาน แดงเขา ยมป่า เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกุหลาบพันปี กุหลาบป่าหรือกุหลาบเขาหลวง เต่าร้าง บิโกเนีย หรือ ก้ามกุ้งหลายชนิด มหาสดำ เป็นต้น ยังมีพืชในวงศ์กล้วยไม้ที่บริเวณน้ำตกสอยดาวที่มีอยู่มากมาย บางชนิดเป็นกล้วยไม้เฉพาะถิ่นที่พบเพียงแห่งเดียวในโลก เช่น รองเท้านารี หางสิง เอื้องคำ สายน้ำผึ้ง แปรงสีพัน วานเพชหึง สิงโตอาจารย์เต็ม เอื้องสายเสริตสั้น เอื้องแดงหิน เป็นต้น ในส่วนของสัตว์ป่า ที่ชาวบ้านยังพบเห็น ก็เช่น สมเสร็จ เลียงผา ลิงกัง เม่นหางพวง เสือลายเมฆ เก้ง กวาง เสือปลา เสือดำ เสือโคร่ง หมีหมา ค่างดำ ค่างแว่นถิ่นใต้ สัตว์จำพวกนก เช่น นกอินทรีดำ ไก่ฟ้าหน้าเขียว ไก่ป่า นกหัวว่า นกเงือกหัวหงอก นกเงือกปากดำ นกกก และ นกโพระดกหลากสี ฯลฯ นอกจากนี้ ยังพบสัตว์เลื้อยคลาน และสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกที่หายากหลายชนิด เช่น งูลายสายมลายู งูหลามปากเป็ด งูสามเหลี่ยมหัวหางแดง กบเขานิดต่างเป็นต้น ในบริเวณแหล่งต้นน้ำลำธารของน้ำตกสอยดาว จะพบสัตว์น้ำในปริมาณน้อย เนื่องจากมีกระแสน้ำไหล

แรงในฤดูฝน และสัตว์น้ำ ที่พบได้แก่ ปลาทองแดง ปลาแอะ ปลาน้ำนาง ปลาชีวน้ำตก ปลาหมูแคะ ปลากบหิน ปูน้ำตก เป็นต้น

นอกจากทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงามและยังคงความสมบูรณ์ของความเป็นธรรมชาติดังที่กล่าวมาข้างต้น ยังมีสิ่งดึงดูดใจอีกอย่างหนึ่งซึ่งเป็นจุดสนใจแก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี คือวิถีชีวิตของชาวบ้านในบริเวณน้ำตกที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานในการประกอบอาชีพ ทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม เช่น การจับกบ การจับปลา การตีผึ้งถึงแม้ว่าปัจจุบันนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปบ้างแล้วกับวิธีการในการประกอบอาชีพเสริมเหล่านั้นแต่ก็ยังมีอยู่บางอย่างที่ไม่เปลี่ยนแปลงคือการตีผึ้งของชาวบ้านที่ยังใช้วิธีแบบเดิมอยู่ซึ่งวิถีชีวิตของชาวบ้านนี้ควรจะได้รับ การสืบทอดไปเรื่อย ๆ เพื่อไม่ให้สูญสลายไปในอนาคต ดังนั้นควรเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชม หรือเข้ามีส่วนร่วมเวลาที่ชาวบ้านประกอบอาชีพเสริม เช่น เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ดูวิธีการจับกบ การจับปลา การตีผึ้งของชาวบ้าน เป็นต้น เพื่อเป็นการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวและเพื่อรักษาไว้ซึ่งวิถีชีวิตของชาวบ้านให้ยั่งยืนตลอดไป

2.5 กิจกรรมด้านการท่องเที่ยว กิจกรรมที่สามารถพัฒนาให้เป็นเอกลักษณ์ในการมาเที่ยวน้ำตกสอยดาวตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา คือการเดินป่าที่เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของการท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาว เพราะนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับธรรมชาติอย่างแท้จริงและยังได้ ศึกษาเกี่ยวกับระบบนิเวศนั้น ๆ อีกด้วย นอกจากนี้นักท่องเที่ยวแล้วนักเรียน นักศึกษา หรือบุคคลทั่วไป ที่มีความสนใจใน เรื่องของธรรมชาติ หรือระบบนิเวศ ก็สามารถเข้าไปสัมผัสหรือเรียนรู้ได้ เป็นการปลูกฝังจิตสำนึก ให้เกิดการรักธรรมชาติมากขึ้น และนอกจากนี้การเดินป่าก็เป็นกิจกรรมการออกกำลังกาย อีกรูปแบบหนึ่ง ที่สามารถ ให้ความเพลิดเพลิน กับนักท่องเที่ยวได้อย่างไม่รู้สึกลำบากเหนื่อย นอกจากนี้ อาจมีการจัดกิจกรรมเพื่อดึงดูดความสนใจและการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวไปในตัว เช่น จัดให้มีการแข่งขันจักรยานเสือภูเขาบ่อยขึ้นอย่างน้อยปีละ 2 ครั้งจนเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ถาวร เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในตำบลละอาย ในช่วงฤดูการท่องเที่ยว เป็นการกระจายรายได้ให้ประชาชนมีรายได้จากการบริการนักท่องเที่ยว การส่งเสริมให้เยาวชนและประชาชนรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ โดยการเล่นกีฬาออกกำลังกาย รวมทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้นักกีฬาวัยรุ่นเสือภูเขาเพิ่มประสบการณ์ตลอดจนการพัฒนาทักษะ และการจัดการแข่งขันจักรยานเสือภูเขายังทำให้นักท่องเที่ยวให้ความสนใจน้ำตกสอยดาวมากขึ้น ด้วย แต่อย่างไรก็ตามในการจัดกิจกรรมใหม่ลักษณะนี้ชุมชนจำเป็นต้องมีกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมและเข้ามามีส่วนร่วมเพราะหากไม่เป็นอย่างนี้กิจกรรมที่จัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวก็อาจไม่ประสบผลสำเร็จ

3. การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก

ควรมีการกำหนดแนวทางการดำเนินงานด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกโดยการจัดให้มีป้ายบอกเส้นทาง ป้ายบอกชื่อน้ำตก และป้ายชื่อพันธุ์ไม้ ตามเส้นทางเป็นระยะ ๆ ให้มีที่พักริมทาง ที่พักนักท่องเที่ยว มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง เช่น มีการบริการรถมอเตอร์ไซด์ เป็นต้น มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกพร้อมใช้ได้อย่างเหมาะสมและตลอดเวลา เช่น มีการให้เช่าเต็นท์ เพลนอน อุปกรณ์ในการประกอบอาหาร จัดให้มีการจัดทำทะเบียนสมาชิกพร้อมในการให้บริการ รวมถึงจัดศูนย์บริการข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนรวมถึงการจัดให้มีการประกาศกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ จัดทำเอกสารคู่มือ กำหนดมาตรการความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว เช่น การห้ามดื่มสุราและของมึนเมา รวมถึงการจัดให้มีการประเมินมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยวด้วยการทำแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ของนักท่องเที่ยว

4. การสร้างเครือข่าย

4.1 การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวระหว่างพื้นที่ ชุมชนควรสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวระหว่างพื้นที่ เพราะน้ำตกสอยดาวยังไม่ใช่ที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวในวงกว้างจึงทำให้ชุมชนบริเวณน้ำตกสอยดาวสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวระหว่างพื้นที่ที่เป็นที่รู้จักแล้วอย่างกว้างขวางเช่น ชุมชนคีรีวง ซึ่งเป็นการสร้างเครือข่ายระหว่างพื้นที่ทรัพยากรป่ากับทรัพยากรป่า เพราะชุมชนคีรีวงตั้งอยู่บริเวณเทือกเขาหลวงเหมือนกันแต่อยู่คนละด้านของเทือกเขา เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวที่ชุมชนคีรีวงก็สามารถเดินทางมาถึงน้ำตกสอยดาวได้เหมือนกันเพราะเหตุนี้จึงอาจทำน้ำตกสอยดาวเป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวได้มากขึ้น และการสร้างเครือข่ายระหว่างพื้นที่ป่ากับการท่องเที่ยวทางทะเลโดยเฉพาะบริเวณอำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีการขยายตัวเรื่องการท่องเที่ยวออกไปอย่างกว้างขวาง การสร้างเครือข่ายอาจทำได้โดยการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของผู้นำชุมชน เป็นต้น

ซึ่งแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาวมีทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นสิ่งดึงดูดใจแก่ผู้ที่พบเห็น และเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยว เครือข่ายจะต้องมีการพัฒนาสร้างอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวให้แหล่งท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาวเพื่อใช้ทรัพยากรของชุมชนที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ เช่นการทำผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น ผลิตภัณฑ์น้ำผึ้งรวงและของที่ระลึกเช่น ภาพถ่าย ไปสการ์ด เป็นต้น เพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว ดังเช่นที่ชุมชนคีรีวงสามารถพัฒนาสินค้าของตัวเองจนเป็นเอกลักษณ์และเป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวอย่างกว้างขวาง

4.2 การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอก ดังที่กล่าวข้างต้นว่าน้ำตกสอยดาวยังไม่ใช่ที่รู้จักของคนในวงกว้างจึงจำเป็นต้องสร้างเครือข่ายนอกจากสร้างเครือข่ายระหว่างพื้นที่แล้ว

ยังจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอก เช่น สร้างเครือข่ายกับสถาบันการศึกษาเพื่อการสนับสนุนเรื่ององค์ความรู้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย บริษัทการท่องเที่ยว เพื่อให้มีผู้อุปถัมภ์ และเป็นผู้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด เสนอแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ

การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวสามารถทำได้หลายระดับและจะเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งการสร้างเครือข่ายในระดับพื้นที่นี้สามารถทำได้ โดยชาวบ้านและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมท่องเที่ยวในระดับจังหวัด ภูมิภาค และระดับประเทศ

5. การดึงดูดชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว

ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว และหาแนวทางในการวางแผนการท่องเที่ยว ซึ่งจะสามารถดำเนินการได้นั้นจำเป็นต้องให้ชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เข้ามามีส่วนร่วม ทั้งร่วมคิด ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผล เช่น สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเปิดโอกาสให้ชุมชนเสนอรูปแบบในการจัดนิทรรศการงานประจำปีของชุมชนบริเวณน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา โดยการนำผลผลิตที่ชาวบ้านได้มาจากบริเวณน้ำตกสอยดาว ที่ขึ้นชื่อโดยเฉพาะน้ำผึ้งรวงมาจัดวางจำหน่าย ก็จะทำให้คนในชุมชนเกิดความรัก ห่วงแหน ทรัพยากรการท่องเที่ยว เกิดการพัฒนาทรัพยากรบุคคล และมีการจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสม แนวทางเช่นนี้จะเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เป็นลักษณะของการบูรณาการซึ่งจะนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของ แหล่งท่องเที่ยว บริเวณน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา ในด้านที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่าง ๆ ทีมวิจัยได้ข้อสรุปว่าควรมีแนวทางที่จะพัฒนาดังนี้ การพัฒนาระบบการเรียนรู้ของคนในท้องถิ่น การรักษาทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและการสร้างเอกลักษณ์ ซึ่งในการรักษาทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยว และการรักษาวัฒนธรรมให้ยั่งยืนและมีจุดเด่นเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวก็คือการสร้างเอกลักษณ์ให้กับธรรมชาติและวัฒนธรรมโดยยึดหลักในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานเช่น การคมนาคม ที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งดึงดูดใจ กิจกรรมต่าง ๆ แล้ว นอกจากนี้ยังมีการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก การสร้างเครือข่ายทั้งในการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวระหว่างพื้นที่ การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอก และการมีส่วนร่วมของชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่จะสร้างประโยชน์แก่คนในพื้นที่โดยไม่ติดอยู่กับการพัฒนาระยะหลัก ทั้งนี้เพราะแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาวยังคงความบริสุทธิ์อยู่อย่างมาก นั้น

เพราะข้อจำกัดเรื่องการเข้าถึง เมื่อเป็นเช่นนี้การสร้างแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก

4.2 สรุปภาพรวมการตอบคำถามการวิจัยทั้งหมด

จากการศึกษาคำถามข้อที่ 1 เรื่องข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยว บริเวณน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา ในด้านที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่าง ๆ ได้ผลการศึกษาที่สรุปได้ดังนี้ ข้อมูลพื้นฐานด้านที่พักก็จะมีรูปแบบให้นักท่องเที่ยวได้เลือกตามความชอบ หรือตามความสะดวกสบาย ได้แก่ การกางเต็นท์ นอนเปล นอนขนา นอนโรงแรม หรือนอนพักแบบโฮมสเตย์ของชาวบ้าน ที่มีชาวบ้านเป็นผู้จัดการเอง ข้อมูลพื้นฐานด้านคมนาคม สามารถเดินทางสู่ตำบลละอายได้โดยใช้เส้นทางหลวง 4015 จากอำเภอเมือง นครราชสีมาใช้เวลา 1 ชั่วโมง ระยะทาง 60 กิโลเมตร และจากจังหวัดกระบี่ใช้เวลา 2 ชั่วโมง ระยะทาง 110 กิโลเมตร ในการเดินทางไปเที่ยว น้ำตกสอยดาวแห่งนี้จะมีการเดินทางหลายแบบ ควบคู่กันคือ ขั้นแรกเป็นการเดินทางโดยการนั่งรถมอเตอร์โครส (รถมอเตอร์ไซด์วิบาก) โดยถนนที่ใช้ ขับขึ้นไปนั้นจะเป็นถนนแบบลูกรังและมีลูกหินลูกใหญ่ ๆ บ้างเล็กน้อย บนถนนสายนี้บริเวณรอบ ๆ ถนนที่ขับขึ้นไปนั้นมีต้นไม้และป่าไม้ที่เต็มไปด้วยความอุดมสมบูรณ์และสัตว์ป่าหลาย ๆ ชนิด และถนนที่ชาวบ้านนำเอาปูนซีเมนต์มาช่วยกันก่อสร้างถนนแห่งนี้เพื่อที่จะขับรถไปยังน้ำตกสอยดาว การเดินทางโดยรถวิบากนี้จะต้องเดินทางผ่านสวนยางพาราของชาวบ้าน และเมื่อไปถึงสุดเขตสวนยางพาราแล้วจะเป็นการเดินทางด้วยเท้า ในการเดินด้วยเท้านั้นสามารถเดินได้ 2 แบบ คือ เดินบริเวณเชิงเขาหรือเดินทางแบบการเดินเลียบไปบริเวณทางน้ำตก สิ่งดึงดูดใจก็จะมีด้วยกัน 2 ประการใหญ่ ๆ ประการแรก คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยว เช่น ตัวน้ำตกสอยดาว และธรรมชาติตามเส้นทางที่ไปน้ำตกสอยดาว ประการที่สอง คือ วิถีชีวิตของชาวบ้าน เกี่ยวกับการประกอบอาชีพทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม อาชีพหลัก เช่น การกรีดยางบนภูเขา เป็นต้น ส่วนอาชีพเสริมก็เช่น การหาผึ้ง การจับกบเขา การเก็บประ การหาปลา ฯลฯ การพักผ่อนในช่วงเทศกาล วิธีการเดินทางของชาวบ้านไปยังน้ำตก มีสิ่งอำนวยความสะดวก ดังนี้ รถมอเตอร์โครสที่ใช้ในการเดินทาง ซึ่งจะมีอยู่ 2 แบบ คือ รถมอเตอร์โครสที่สั่งซื้ออะไหล่มาจากประเทศญี่ปุ่นแล้วนำมาประกอบเองในประเทศไทย และรถมอเตอร์โครสดัดแปลง ที่ชาวบ้านดัดแปลงกันเอง เครื่องปั่นไฟ เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกของเครื่องไฟฟ้าซึ่งจะมีอยู่ในขนาที่พักบริเวณหุหนานไพร แฉงโซลาร์เซล สุขาจะมีอยู่ที่ขนาที่พักซึ่งเป็นจุดที่เปลี่ยนจากการนั่งรถมอเตอร์โครสเป็นการเดินเท้า และแหล่งน้ำ ที่ใช้ในการอุปโภคบริโภคก็จะใช้ได้ตลอดทั้งสายเพราะเป็นแหล่งน้ำที่สะอาด ซึ่งแหล่งน้ำจากหวนต่าง ๆ ได้แตกสาขาย่อยออกไป ที่มาจากน้ำตกสอยดาว กิจกรรมต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะมีอยู่ด้วยกัน 7 กิจกรรม คือ กิจกรรม

การเดินป่า กิจกรรมถ่ายรูปธรรมชาติ บ้านทีกเทปวดีโอ เทปเสียงธรรมชาติ กิจกรรมพักผ่อนด้วยเต็นท์ (Tent Camping) กิจกรรมขี่จักรยานเสือภูเขา กิจกรรมพักผ่อนรับประทานอาหาร (Picnicking) กิจกรรมส่อง/ดูนก (Bird Watching) กิจกรรมเล่นน้ำตก ชมวิวน้ำตก สำนวน้ำตก เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในกิจกรรมต่าง ๆ ในการท่องเที่ยวธรรมชาติสอยดาวนั้นมักจะทำความเข้าใจกับประเด็นสำคัญที่ควรสรุปให้เห็นภาพของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติสอยดาวอีกประการหนึ่งคือลักษณะของจุดเด่นจุดด้อยของแหล่งท่องเที่ยวซึ่งสามารถสรุปได้จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นว่า จุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติสอยดาวได้แก่ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความเป็นธรรมชาติอย่างมาก และวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ทำมาหากินอย่างกลมกลืนกับทรัพยากรที่อยู่ในบริเวณนั้น ด้วยเหตุนี้ทรัพยากรการท่องเที่ยวและวิถีชีวิตของชาวบ้านจึงน่าจะเป็นประเด็นสำคัญที่จะส่งเสริมให้มีการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อไปในอนาคตสำหรับจุดด้อยของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติสอยดาวนั้นได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกที่อยู่ในพื้นที่ ซึ่งเป็นสาขารูปแบบขั้นพื้นฐาน เช่น ห้องน้ำ แต่หากจะมองอีกมุมหนึ่งจุดด้อยของแหล่งท่องเที่ยวก็อาจกลายเป็นจุดเด่นขึ้นมาได้จากการมองคนละมุมกัน

จากการศึกษาคำถามข้อที่ 2 เรื่องแนวทางการพัฒนาข้อมูลพื้นฐานของ แหล่งท่องเที่ยว บริเวณน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา โดยการสัมภาษณ์เกี่ยวกับในด้านที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่าง ๆ ทีมวิจัยได้ข้อสรุปว่าควรจะมีแนวทางที่จะพัฒนาดังนี้ การพัฒนาระบบการเรียนรู้ของคนในท้องถิ่น การรักษาทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและการสร้างเอกลักษณ์ ซึ่งในการรักษาทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยว และการรักษาวัฒนธรรมให้ยั่งยืนและมีจุดเด่นเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวก็คือการสร้างเอกลักษณ์ให้กับธรรมชาติและวัฒนธรรมโดยยึดหลักในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานเช่น การคมนาคม ที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งดึงดูดใจ กิจกรรมต่าง ๆ แล้ว นอกจากนี้ควรมีการจัดการ สิ่งอำนวยความสะดวก การสร้างเครือข่ายทั้งในการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวระหว่างพื้นที่ การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอก และการมีส่วนร่วมของชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่จะสร้างประโยชน์แก่คนพื้นที่โดยไม่ติดอยู่กับการพัฒนากระแสหลัก ทั้งนี้เพราะแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติสอยดาวยังคงความบริสุทธิ์อยู่อย่างมาก นั่นเพราะข้อจำกัดเรื่องการเข้าถึง เมื่อเป็นเช่นนี้การสร้างแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก

บทที่ 5 บทสรุป

ในบทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงการวิจัยทั้งหมดที่ผ่านมา ซึ่งประกอบด้วย 2 ประเด็นหลักซึ่งประกอบด้วยบทสรุปและข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียดดังนี้ คือ

5.1 บทสรุป

การศึกษาเรื่องแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา เป็นการศึกษาค้นหาข้อมูลเบื้องต้นของแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาวในด้านที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่าง ๆ และการค้นหาแนวทางที่จะพัฒนาน้ำตกสอยดาวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่จะสร้างประโยชน์แก่คนพื้นที่ ผลการวิจัยในประเด็นที่เป็นการตอบคำถามข้อที่ 1 เพื่อสำรวจข้อมูลเบื้องต้นทั้งในด้านที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่าง ๆ ได้ผลการศึกษาที่สรุปได้ดังนี้ ข้อมูลพื้นฐานด้านที่พักก็จะมีรูปแบบให้นักท่องเที่ยวได้เลือกตามความชอบ หรือตามความสะดวกสบาย ได้แก่ การกางเต็นท์ นอนเปล นอนขนา นอนโรงแรม หรือนอนพักแบบโฮมสเตย์ของชาวบ้าน ที่มีชาวบ้านเป็นผู้จัดการเอง ข้อมูลพื้นฐานด้านคมนาคม สามารถเดินทางสู่ตำบลละอายได้โดยใช้เส้นทางหลวง 4015 จากอำเภอเมืองนครราชสีมาใช้เวลา 1 ชั่วโมง ระยะทาง 60 กิโลเมตรและจากจังหวัดกระบี่ใช้เวลา 2 ชั่วโมง ระยะทาง 110 กิโลเมตร เมื่อมาถึงพื้นที่ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมาแล้วนักท่องเที่ยวต้องเดินทางโดยการนั่งรถมอเตอร์โครส (รถมอเตอร์ไซด์วิบาก) โดยถนนที่ใช้ขับขึ้นไปนั้นจะเป็นถนนแบบลูกรังเมื่อไปถึงสุดเขตสวนยางพาราของชาวบ้านจะเป็นส่วนที่เรียกว่า “ป่าแก่” ซึ่งนักท่องเที่ยวจำเป็นต้องเดินเท้าขึ้นไปยังตัวน้ำตก อาจเดินโดยเลียบไปตามสายน้ำของน้ำตกหรือเดินตัดสันเขาก็ได้ ในส่วนของสิ่งดึงดูดใจ จะมีด้วยกัน 2 ประการใหญ่ ๆ ประการแรก คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยว เช่น ตัวน้ำตกสอยดาว และธรรมชาติตามเส้นทางที่ไปน้ำตกสอยดาว ประการที่สอง คือ วิถีชีวิตของชาวบ้าน ก็จะเกี่ยวกับการประกอบอาชีพทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม ที่สำคัญคือการหาผึ้ง ในประเด็นสิ่งอำนวยความสะดวก มีดังนี้ รถมอเตอร์โครสที่ใช้ในการเดินทาง ซึ่งจะมีอยู่ 2 แบบ คือ รถมอเตอร์โครสที่สั่งซื้ออะไหล่มาจากประเทศญี่ปุ่นแล้วนำมาประกอบเองในประเทศไทย และรถมอเตอร์โครสดัดแปลง ที่ชาวบ้านดัดแปลงจากรถจักรยานยนต์ที่วางขายตามท้องตลาดทั่วไป เครื่องปั่นไฟ เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกเรื่องของไฟฟ้าซึ่งจะมีอยู่ในขนาที่พักบริเวณหุบหานไทร แผงโซลาร์เซลล์ และห้องน้ำ จะมีอยู่ที่ขนาที่พักซึ่งเป็นจุดที่เปลี่ยนจากการนั่งรถมอเตอร์โครสเป็นการเดินเท้า และแหล่งน้ำ ที่ใช้ในการอุปโภคบริโภคก็จะใช้ได้ตลอดทั้งสายเพราะเป็นแหล่งน้ำที่สะอาด ซึ่งแหล่งน้ำ

จากหนานต่าง ๆ ได้แตกสาขาย่อยออกไป ที่มาจากน้ำตกสอยดาว สำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีปรากฏในแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาวส่วนใหญ่จะมีอยู่ด้วยกัน 7 กิจกรรม คือ กิจกรรมการเดินป่า กิจกรรมถ่ายรูปธรรมชาติ บันทึกเทปวิดีโอ เทปเสียงธรรมชาติ กิจกรรมพักผ่อนด้วยเต็นท์ (Tent Camping) กิจกรรมขี่จักรยานเสือภูเขา กิจกรรมพักผ่อนรับประทานอาหาร (Picnicking) กิจกรรมส่อง/ดูนก (Bird Watching) กิจกรรมเล่นน้ำตก ชมวิว น้ำตก สำนวณน้ำตก เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในกิจกรรมต่าง ๆ ในการท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาวนั้นมักจะทำควบคู่กันไป

ส่วนแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบริเวณน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอนางิ้ว จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยเฉพาะคนในพื้นที่ ทั้งในด้านที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก และกิจกรรมต่างๆ ที่ผู้วิจัยสรุปได้ว่าแนวทางที่จะพัฒนาดังนี้ เริ่มต้นจากการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของคนในท้องถิ่นให้เรียนรู้เรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมถึงเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนเองในการพัฒนาสู่ความเป็นชุมชนเข้มแข็ง การรักษาทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและการสร้างเอกลักษณ์บางอย่างให้เกิดขึ้น ซึ่งในการรักษาทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยว และการรักษาวัฒนธรรมให้ยั่งยืนและมีจุดเด่นเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวก็คือการสร้างเอกลักษณ์ให้กับธรรมชาติและวัฒนธรรมโดยในแต่ละด้านก็สามารถสร้างเอกลักษณ์เฉพาะขึ้นได้ เช่นการสร้างประเพณีบางอย่างที่เกี่ยวกับชุมชน การจัดกิจกรรมประจำปี นอกจากนี้ยังมีแนวทางที่สามารถพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้โดยการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมกับแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การสร้างเครือข่ายทั้งเครือข่ายการท่องเที่ยวระหว่างพื้นที่ การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอก และแนวทางการพัฒนาที่เป็นประเด็นสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งหากสามารถใช้แนวทางดังกล่าวมาเป็นเครื่องมือในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้แล้วก็จะทำให้น้ำตกสอยดาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่จะสร้างประโยชน์แก่คนพื้นที่ได้เป็นอย่างมาก

โดยสรุปจากข้อมูลเบื้องต้นทั้ง 5 ด้าน ที่ทำการศึกษาพบว่า ข้อมูลที่ได้มีความสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ผู้วิจัยได้บทพบไว้ในบทที่ 2 ดังนั้นจะมีแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว บริเวณน้ำตกสอยดาว ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาจำเป็นต้องทำความเข้าใจแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างเข้มข้น เพราะหากมีการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ไม่สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวแล้ว การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น อาจส่งผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตของชาวบ้าน

ซึ่งงานศึกษาที่ผ่านมาจำนวนหลายชิ้นมีผลสรุปที่ใกล้เคียงกันกับงานวิจัยชิ้นนี้เช่นงานวิจัยของนนท์รัตน์ นามบุรี ที่ได้ศึกษาวิจัยและพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แบบยั่งยืนในท้องถิ่น กรณีศึกษา อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ซึ่งมีแนวคิดที่จะพัฒนาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในท้องถิ่นโดยจะมีส่วนร่วมกับชุมชน และสิ่งสำคัญที่เป็นสิ่งดึงดูดใจอีกอย่างของน้ำตกนั้นคือการศึกษาวิถีชีวิตของชาวบ้านหรือวัฒนธรรมที่ได้รับการสืบทอดกันมาของชาวบ้านในเรื่องของการพึ่งพาธรรมชาติบริเวณน้ำตกสอยดาวและมีแนวทางในการพัฒนาคือการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ดูหรือเข้ามามีส่วนร่วมกับการดำรงชีพของชาวบ้าน ซึ่งการท่องเที่ยวบริเวณน้ำตกสอยดาวนั้นจะมีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว แต่ยังมีจุดอ่อนในด้านของสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นสูง ซึ่งได้แก่ โทรศัพท์สาธารณะ ห้องสุขา ที่พักแรมขนาดใหญ่ ร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม ร้านจำหน่ายของที่ระลึก เช่นเดียวกับงานวิจัยเรื่องศักยภาพและแนวทางในการพัฒนาชุมชนไต่หย่า หมู่บ้านน้ำบ่อขาวให้เป็นแหล่งเที่ยวทางวัฒนธรรมของกรีซ สะอังก้อง และยังมีแนวทางพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาวที่มีการพัฒนาระบบการเรียนรู้ของคนในสร้างจิตสำนึกและการสื่อความหมายธรรมชาติ การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และมีการประชาสัมพันธ์ให้แก่แหล่งท่องเที่ยวที่กลุ่มวิจัยศึกษาจากงานวิจัยของทศภรณ์ นาคเขียว ในงานวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาปริมังคลา อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัยในครั้งนี้

ประเด็นสำคัญที่จะนำมาอภิปรายเกี่ยวกับการดำเนินโครงการวิจัยครั้งนี้ จะเสนอเป็น 2 ประเด็น **ประเด็นแรก**เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในพื้นที่นั้นทรัพยากรบุคคล นับว่ามีส่วนสำคัญที่สุดในการจัดการการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน ดังนั้นในการวางแผนการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวจึงจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพของคนท้องถิ่นให้มีความรู้ และเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ

ประเด็นที่ 2 เป็นเรื่องของการเรียนรู้ที่ได้กับทีมวิจัย ภายใต้โครงการวิจัยชุดนี้ (ชุดเชื่อมโยงเครือข่ายภาคีประเด็นการท่องเที่ยว ระดับปริญญาตรี) นับเป็นการเริ่มต้นในการพัฒนาเยาวชนให้ได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นของเขาเอง ซึ่งทีมวิจัยพบว่าหากเปิดโอกาสให้คนท้องถิ่นได้เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบโดยใช้วิธีการวิจัย ให้เรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่นควบคู่กับการเรียนรู้เรื่องราวภายนอกทั้งระดับประเทศและระดับโลกแล้ว ผู้เรียนรู้ย่อมมีความเข้าใจตัวเองและเรื่องราวคนอื่นไปพร้อม ๆ กัน นั่นหมายความว่าในกระบวนการพัฒนาสังคมไทยที่ได้ตั้งหลักอย่างชัดเจนแล้วว่า คำตอบของการพัฒนาอยู่ที่หมู่บ้าน หรือ การพัฒนาต้องเริ่มจาก

ฐานราก ก็ต้องเริ่มต้นอย่างทีสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทยกำลังทำ คือการใช้การท่องเที่ยวเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้แต่นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนและเริ่มต้นจากการเรียนรู้เรื่องราวจากท้องถิ่น

5.2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการดำเนินการวิจัยครั้งต่อไปหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาควรให้ความสำคัญในเรื่องกระบวนการเรียนรู้ซึ่งอาจเริ่มต้นจากการตั้งกลุ่มเป็นองค์กรชาวบ้าน ซึ่งอาจเป็นกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวหรือไม่ก็ได้ กระบวนการกลุ่มจะนำไปสู่การพัฒนาที่เกิดจากการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ กลุ่มเหล่านี้ควรเป็นกลุ่มที่อาศัยความสัมพันธ์บางอย่างที่ชุมชนมีต่อกัน และไม่ใช้เงินมาเป็นแกนกลางในการจัดตั้งกลุ่มเพราะอาจนำสู่ปัญหาความขัดแย้งได้

5.3 สรุป

แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนซึ่งยึดหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผลและหลักการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี โดยการจัดการท่องเที่ยวลักษณะนี้ต้องตั้งอยู่บนเงื่อนไขคุณธรรมและความรู้ สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตไว้ให้แก่ประชาชนของพระองค์ การพัฒนาต่าง ๆ รวมถึงการจัดการท่องเที่ยวที่ใช้แนวคิดเช่นนี้ จะส่งผลต่อความยั่งยืนของทรัพยากรในพื้นที่ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์ ความสมบูรณ์และยั่งยืนของทรัพยากรย่อมส่งผลให้ผู้คนในพื้นที่สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ รวมทั้งการร่วมมือกันดูแลรักษาทรัพยากรเหล่านั้นไว้ให้ยาวนานจนถึงคนรุ่นหลัง ทรัพยากรที่มีความสมบูรณ์และยั่งยืนไม่ได้มีประโยชน์ในเชิงการท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้นแต่ยังมีประโยชน์เชื่อมโยงไปยังเรื่องอื่น ๆ เป็นลูกโซ่และโยงใยต่อกัน เช่นการที่ชาวบ้านในพื้นที่น้ำตกสอยดาวได้ร่วมกันดูแลทรัพยากรป่าไม้ไว้ได้อย่างสมบูรณ์ ย่อมส่งผลถึงของป่าที่ชาวบ้านสามารถหามาเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้มากขึ้นทำให้มีวิถีความเป็นอยู่ดีขึ้น ในขณะที่การใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวเท่านั้น

บรรณานุกรม

- กมล รัตนวิระกุล. ม.ป.ป.การจัดการท่องเที่ยวอย่างพอเพียง Sufficiency Tourism. กรุงเทพมหานคร.
- กริช สะอึ้งทอง. 2545. ศักยภาพและแนวทางในการพัฒนาชุมชนไทรย่ำ หมู่บ้านน้ำบ่อขาวให้เป็นแหล่งเที่ยวทางวัฒนธรรม.
- การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <http://kanchanapisek.or.th/kp6/BOOK27/chapter3/t27-3-l1.htm> วันที่ 17 ตุลาคม 2552.
- การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <http://www.trangalltour.com/tr-eco-def-th.htm> วันที่ 17 ตุลาคม 2552.
- การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก http://www.dnp.go.th/npo/html/Tour/Eco_Tour.html อ้างถึง สุมาลี เทพสุวรรณ, 2544 : หน้า39.วันที่ 23 ตุลาคม 2552.
- การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก http://store.tkc.go.th/multimedia/webmaster/New%20TKC/Travel_conserve/travel_conserve.html วันที่ 23 ตุลาคม 2552
- การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <http://th.wikibooks.org/wiki/>. วันที่ 17 ตุลาคม 2552.
- การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <http://www.ismed.or.th/SME/src/bin/controller>. วันที่ 17 ตุลาคม 2552.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2544. **โครงการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร**. สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, กรุงเทพมหานคร.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2545. **แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ**. 216 น.กรุงเทพมหานคร.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2539: หน้า 10. **การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร.
- กุลวัฒน์ ศรีอินทร์งาม. ม.ป.ป. **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : เครื่องมือเพื่อการพัฒนาและพิทักษ์สิ่งแวดล้อม**. แหล่งที่มา: http://www.gvc.tu.ac.th/ruual_study/kul.htm. 5 พฤศจิกายน 2547.

- ดรรชนี เอมพันธุ์. 2545. การจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวโดยชุมชน, น. 78-140. ใน พรพิมล นุ่น ปาน, บรรณาธิการ. **การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว.** มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ดรรชนี เอมพันธุ์. 2546. **เอกสารประกอบการสอน วิชาการจัดการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์.** ภาควิชาอนุรักษวิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- ดวงใจ หล่อธนวนิชย์; และโยชิโร อิวะสะ. 2545. **การศึกษาเพื่อหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนใน จังหวัดแม่ฮ่องสอน.**
- ดวงเนตร กี่เงิน. **สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ISMED.** 23 กันยายน 2547
- ทัศนกรณ์ นาคเขียว. 2545. **ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาไปรงเดือด อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่.**
- นันทรัตน์ นามบุรี. 2546 **ศึกษาวิจัยและพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบยั่งยืนในท้องถิ่น: กรณีศึกษา อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว อ.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี.**
- บุญเลิศ ตั้งวัฒนา. 2542. **การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.**
- ประดับ เรียงประยูร. 2541. **ศึกษาแนวทางการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ตลาดน้ำตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร.**
- ปฐพี อาคมานนท์ มอนซอน และคณะ. 2535. **วิจัย เรื่อง การท่องเที่ยวเดินป่า :ผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมและประชาชนในท้องถิ่น.**
- พจนา สวนศรี. 2546. **คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, กรุงเทพมหานคร.**
- พิมพ์ลภัส ชันหลวง. 2546. **ผลกระทบทางจิตวิทยาและการกำหนดขีดความสามารถทางจิตวิทยาของแหล่งนันทนาการประเภทน้ำตก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.**
- ไพฑูรย์ พงสะบุตร [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก http://guru.sanook.com/search/knowledge_search. วันที่ 23 ตุลาคม 2552.
- รัชฎา คชแสงสันต์. 2543. **ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวประเภทเกาะ กรณีศึกษา เกาะลิเป๊ะ จังหวัดสตูล.**

บุคลากรกรม

จักรพงษ์ กระจ่างจบ, อายุ 30 ปี, สัมภาษณ์วันที่ 9 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552, บ้านเลขที่ 3 หมู่ที่ 12 ตำบล ละอาย อำเภอนางรอง จังหวัดนครราชสีมา.	
ชัยศรี องอาจ, อายุ 36 ปี, สัมภาษณ์วันที่ 9 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552, บ้านเลขที่ 30 หมู่ที่ 12 ตำบลละอาย อำเภอนางรอง จังหวัดนครราชสีมา.	
ดวงเดือน เพ็ชรพงศ์, อายุ 49 ปี, สัมภาษณ์วันที่ 27 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2552, บ้านเลขที่ 9 หมู่ที่ 11 ตำบลละอาย อำเภอนางรอง จังหวัดนครราชสีมา.	
ดาวัน จิตจำ, อายุ 49 ปี, สัมภาษณ์วันที่ 9 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552, บ้านเลขที่ 12 หมู่ที่ 11 ตำบลละอาย อำเภอนางรอง จังหวัดนครราชสีมา.	
บุญมี เพชรสงคราม, อายุ 40 ปี, สัมภาษณ์ วันที่ 10 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552, บ้านเลขที่ 4 หมู่ที่ 13 ตำบลละอาย อำเภอนางรอง จังหวัดนครราชสีมา.	
ปรัชญา ไกรปราบ อายุ 23 ปี, สัมภาษณ์วันที่ 10 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552, บ้านเลขที่ 10 หมู่ที่ 11 ตำบลละอาย อำเภอนางรอง จังหวัดนครราชสีมา.	
ไพสิทธิ์ ฤทธิ์วงศ์, อายุ 35 ปี, สัมภาษณ์วันที่ 10 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552, บ้านเลขที่ 109 หมู่ที่ 12 ตำบลละอาย อำเภอนางรอง จังหวัดนครราชสีมา.	
วันชนะ กระจ่างจบ, อายุ 19 ปี, สัมภาษณ์วันที่ 9 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552, บ้านเลขที่ 11 หมู่ที่ 11 ตำบลละอาย อำเภอนางรอง จังหวัดนครราชสีมา.	
วาริ กระจ่างจบ อายุ 54 ปี, สัมภาษณ์วันที่ 9 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552, บ้านเลขที่ 95 หมู่ที่ 11 ตำบลละอาย อำเภอนางรอง จังหวัดนครราชสีมา.	
วิเลศ กระจ่างจบ, อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์วันที่ 10 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552, บ้านเลขที่ 72 หมู่ที่ 2 ตำบลละอาย อำเภอนางรอง จังหวัดนครราชสีมา.	
วีรยุทธ จันทร์แดง, อายุ 25 ปี, สัมภาษณ์วันที่ 9 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552, บ้านเลขที่ 92 หมู่ที่ 12 ตำบลละอาย อำเภอนางรอง จังหวัดนครราชสีมา.	
วีระพงศ์ กระจ่างจบ, อายุ 29 ปี, สัมภาษณ์ วันที่ 9 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552, บ้านเลขที่ 95 หมู่ที่ 11 ตำบลละอาย อำเภอนางรอง จังหวัดนครราชสีมา.	
สวัสดิ์ จิตจำ, อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์วันที่ 9 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552, บ้านเลขที่ 3 หมู่ที่ 11 ตำบลละอาย อำเภอนางรอง จังหวัดนครราชสีมา.	
สนธยา กระจ่างจบ, อายุ 28 ปี, สัมภาษณ์วันที่ 9 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552, บ้านเลขที่ 646 หมู่ที่ 11 ตำบลละอาย อำเภอนางรอง จังหวัดนครราชสีมา.	

สมภพ กระจ่างจบ, อายุ 55 ปี, สัมภาษณ์วันที่ 9 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552, บ้านเลขที่ 95 หมู่ที่ 11 ตำบลละอาย อำเภอนวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช.

สมภาพ นิราภัย, อายุ 41 ปี, ตำแหน่ง สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลละอาย หมู่ที่ 11 ตำบลละอาย อำเภอนวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช, บ้านเลขที่ 54 หมู่ 11 ตำบลละอาย อำเภอนวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช.

สุริยา เพ็ชรพวงค์, อายุ 27 ปี, สัมภาษณ์วันที่ 27 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2552, บ้านเลขที่ 9 หมู่ที่ 11 ตำบลละอาย อำเภอนวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช.

หนูริม กระจ่างจบ, อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์วันที่ 10 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552, บ้านเลขที่ 72 หมู่ที่ 2 ตำบลละอาย อำเภอนวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช.

อดุล จงจิตร, อายุ 50 ปี, ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 11 ตำบลละอาย อำเภอนวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช, สัมภาษณ์ วันที่ 9 เดือน มีนาคม พ.ศ.2552, บ้านเลขที่ 3 หมู่ที่ 11 ตำบลละอาย อำเภอนวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช.

อารยะ ไกรปราบ, อายุ 22 ปี, สัมภาษณ์ วันที่ 27 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2552, บ้านเลขที่ 5/2 หมู่ที่ 7 ตำบลละอาย อำเภอนวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.บทความการวิจัย

ภาคผนวก ก

แหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช
Soidao waterfall in La-ai sub district Chawang district, Nakhon Si Thammarat Province.

มานะ ขุนวิชัย

หทัยทิพย์ จิตจำ

อาทิตย์ดาว แสงวิจิตร

ขวัญจิรา สืบสายทอง

ละมุล การดี

ปัทมา อินทสระ

Mana Khunweechuay

Hathaitip Jitjum

Artiddaw Sangvijit

Khuwanjira Suebsaythong

Lumun Kardee

Pattama Intasara

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยเรื่องแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นความพยายามที่จะค้นหาข้อมูลเบื้องต้นของแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาวในด้านที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการค้นหาแนวทางที่จะพัฒนาน้ำตกสอยดาวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่จะสร้างประโยชน์แก่คนพื้นที่ ในการวิจัยได้ใช้ข้อมูลจากการสำรวจ การสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการศึกษาสรุปได้ว่าน้ำตกสอยดาวเป็นพื้นที่ซึ่งมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ เพราะข้อมูลพื้นฐานระบุว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่มีความสมบูรณ์และปรากฏวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ทำมาหากินอย่างกลมกลืนกับทรัพยากรที่อยู่ในบริเวณนั้น ลักษณะของทรัพยากรและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่จึงเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจที่สำคัญ ส่วนข้อมูลในด้านที่พัก การคมนาคม สิ่งอำนวยความสะดวกก็มีลักษณะที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ส่วนแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราชควรพัฒนาโดยเริ่มต้นจากการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของคนในท้องถิ่น การรักษาทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และการสร้างเอกลักษณ์ การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก การสร้างเครือข่ายทั้งเครือข่ายระหว่างพื้นที่ การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอก และการดึงการมีส่วนร่วมของชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

คำหลัก : แหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาว การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

Abstract.

The research on the tourist attraction of Soidoa Waterfall in Tambon La-ai in the District of Chawang in The Province of Nakhonsithammarat aims at searching for the initial data of Soidoa Waterfall in term of accommodation, communication, natural attractions, facilities, and various activities including the guidelines of developing Soidoa Waterfall to be a tourist attraction. This feat will surely benefit the people in the locality of the waterfall. This research is conducted by surveying, observation and profoundly extensive interviews.

The result of the research shows that Soidoa Waterfall has an absolute potentiality as a tourist attraction and the way of life of the people in the community of the waterfall is harmoniously relevant to the natural resources of the areas. The natural resources and the way of life of the local people have become the most captivating factor. The area has a unique characteristic in providing the accommodator, the communication and the facilities which are appropriate for ecotourism.

The guidelines of developing Soidoa Waterfall should focus on providing the local people with learning processes of how to preserve the natural resources, and cultures, and to raise local identity. The facility management should involve setting up travel networks with other tourists attraction areas, and outside agencies. Above all, there should be a co-operation and participation of the local people in managing the ecotourism.

Keyword: Soidoa Waterfall , Sustainable Tourism

คำนำ

โครงการวิจัยเรื่องแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา เป็นโครงการวิจัยที่ให้ความสำคัญกับคนพื้นที่ในการศึกษาเรื่องราวของตัวเอง โดยใช้แหล่งท่องเที่ยวเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และใช้ระเบียบวิธีทางสังคมศาสตร์เป็นเครื่องมือในการค้นหาข้อมูลและนำเสนอ ดังนั้นผลที่ได้รับจึงอยู่กับการเรียนรู้ของผู้วิจัย นอกจากจะเรียนรู้ในกรอบของการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนแล้วยังได้เรียนรู้ด้วยวิธีการและข้อมูลที่มีอยู่จริง นับเป็นการให้ความสำคัญกับท้องถิ่น ชุมชน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาในระดับใหญ่ขึ้น

นอกจากผู้วิจัยได้ฝึกทักษะในด้านการแสวงหาข้อมูลและการนำเสนอแล้ว ชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมยังได้เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้เช่นเดียวกัน ซึ่งทำให้ผู้เข้าร่วมเกิดความรู้สึกว่าชุมชนและท้องถิ่นของเขาก็คือสิ่งที่ดีที่ควรค่าแก่การรักษาโดยเฉพาะทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งธรรมชาติและวิถีชีวิตไว้เช่นเดียวกัน ความห่วงใยเหล่านี้เป็นจุดเริ่มต้นสู่การรักษาสิ่งที่เป็น “หม้อข้าวหม้อแกง” ของชุมชน ทำให้ชุมชนอยู่ในสถานะที่สามารถดูแลตัวเองได้จากทรัพยากรที่มีอยู่ และหากทุกชุมชนทั่วทั้งประเทศรักษาสิ่งเหล่านี้ไว้ได้ “ความเข้มแข็งของชุมชน” จะเกิดขึ้นนำไปสู่ความเข้มแข็งในระดับใหญ่ขึ้นจนถึงระดับชาติ เพราะชาติคือการรวมตัวกันอย่างหลากหลายของชุมชน

เครื่องมือและวิธีการศึกษา

การวิจัยเรื่อง แหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา เป็นความพยายามที่จะค้นหาข้อมูลเพื่อตอบปัญหาสองประการคือ บริเวณน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา มีลักษณะของที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างไร มีอะไรเป็นจุดเด่นและจุดด้อยอย่างไร และ จะมีแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว บริเวณน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา ในด้านที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านการท่องเที่ยวอย่างไรบ้าง โดยมีวิธีการได้มาซึ่งข้อมูลเพื่อตอบคำถามทั้งสองข้อด้วยวิธีการเดียวกันคือการค้นคว้าข้อมูลเอกสารและการศึกษาภาคสนาม ในการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารนั้นผู้วิจัยจะสำรวจเอกสารเพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่ จากห้องสมุดมหาวิทยาลัยอินเตอร์เน็ต องค์การบริหารส่วนตำบลละอาย ส่วนการเข้าถึงข้อมูลภาคสนามได้กำหนดไว้ 3 วิธีการ คือการสังเกต การสำรวจและการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการศึกษา

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพสามารถตอบผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์และคำถามการวิจัยได้ดังนี้

การศึกษาเพื่อตอบคำถามข้อที่ 1 บริเวณน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา มีลักษณะของที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างไร มีอะไรเป็นจุดเด่นและจุดด้อยอย่างไร ผลการศึกษาที่สรุปได้ว่าข้อมูลพื้นฐานด้านที่พักก็จะมีรูปแบบให้นักท่องเที่ยวได้เลือกตามความชอบ หรือตามความสะดวกสบาย ได้แก่ การกางเต็นท์นอนเปล นอนขนาน นอนโรงแรม หรือนอนพักแบบโฮมสเตย์ของชาวบ้าน ที่มีชาวบ้านเป็นผู้จัดการเอง

ข้อมูลพื้นฐานด้านคมนาคม สามารถเดินทางสู่ตำบลละอายได้โดยใช้เส้นทางหลวง 4015 จากอำเภอเมืองนครราชสีมาใช้เวลา 1 ชั่วโมง ระยะทาง 60 กิโลเมตร และจากจังหวัดกระบุรีใช้เวลา 2 ชั่วโมง ระยะทาง 110 กิโลเมตร เมื่อมาถึงตำบลละอายและต้องการเข้ายังพื้นที่น้ำตกสามารถเดินทางโดย ขึ้นแรกเป็นการเดินทางโดยการนั่งรถมอเตอร์ครอส (รถมอเตอร์ไซด์วิบาก) โดยถนนที่ใช้ขับขึ้นไปนั้นจะเป็นถนนแบบลูกรังที่ชาวบ้านร่วมกันพัฒนาขึ้นมาบริเวณสองข้างทางมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ เมื่อสุดทางที่รถจะไปต่อได้นักท่องเที่ยวต้องเดินเท้าโดยเดินทางผ่านสวนยางพาราของชาวบ้าน โดยเดินบริเวณเชิงเขาหรือไม่ก็เดินทางแบบการเดินเลียบไปบริเวณทางน้ำตก

สิ่งดึงดูดใจในบริเวณน้ำตกสอยดาวสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ลักษณะแรก คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ คือ ตัวน้ำตกสอยดาว และธรรมชาติตามเส้นทางที่ไปน้ำตกสอยดาว ลักษณะที่สอง คือ วิถีชีวิตของชาวบ้าน เกี่ยวกับการประกอบอาชีพทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม อาชีพหลัก เช่น การกรีดยางบนภูเขา เป็นต้น ส่วนอาชีพเสริมก็ เช่น การหาผึ้ง การจับกบเขา การเก็บประ การหาปลา

สิ่งอำนวยความสะดวก มีดังนี้ รถมอเตอร์ครอสที่ใช้ในการเดินทาง ซึ่งจะมีอยู่ 2 แบบ คือ รถมอเตอร์ครอสที่สั่งซื้ออะไหล่มาจากประเทศญี่ปุ่นแล้วนำมาประกอบเองในประเทศไทย และรถมอเตอร์ครอสดัดแปลง ที่ชาวบ้านดัดแปลงกันเองโดยใช้รถจักรยานยนต์ทั่วไปที่ขายตามท้องตลาดมาดัดแปลงให้เหมาะสมกับการขับขึ้นในพื้นที่

ลาดชัน เครื่องปั่นไฟ เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกเรื่องของไฟฟ้าซึ่งจะมีอยู่ใน軒ที่พักบริเวณหุบเขา ไทร แฉงไฮลาร์เซล และห้องน้ำ จะมีอยู่ที่軒ที่พักซึ่งเป็นจุดที่เปลี่ยนจากการนั่งรถมอเตอร์คอสเป็นการเดินเท้า และ แหล่งน้ำ ที่ใช้ในการอุปโภคบริโภคก็จะใช้ได้ตลอดทั้งสายเพราะเป็นแหล่งน้ำที่สะอาด ซึ่งแหล่งน้ำจากหุบเขาต่าง ๆ ได้แตกสาขาย่อยออกไป ที่มาจากน้ำตกสอยดาว

สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวนิยมมีอยู่ด้วยกัน 7 กิจกรรม คือ กิจกรรมการเดินป่า กิจกรรมถ่ายภาพธรรมชาติ บ้านพักเทปวิทโฮ เทปเสียงธรรมชาติ กิจกรรมพักแรมด้วยเต็นท์ (Tent Camping) กิจกรรมขี่จักรยานเสือภูเขา กิจกรรมพักผ่อนรับประทานอาหาร (Picnicking) กิจกรรมส่อง/ดูนก (Bird Watching) กิจกรรมเล่นน้ำตก ชมวิว น้ำตก สำนวญน้ำตก อย่างไรก็ตามในกิจกรรมต่าง ๆ ในการท่องเที่ยวที่วน้ำตกสอยดาวนั้นมักจะทำควบคู่กันไป

ประเด็นสำคัญที่ควรสรุปให้เห็นภาพของแหล่งท่องเที่ยววน้ำตกสอยดาวอีกประการหนึ่งคือลักษณะของ จุดเด่นจุดด้อยของแหล่งท่องเที่ยวซึ่งสามารถสรุปได้จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นว่า จุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยววน้ำตกสอยดาวได้แก่ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความเป็นธรรมชาติอย่างมาก และวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ทำมาหากินอย่างกลมกลืนกับทรัพยากรที่อยู่ในบริเวณนั้น ด้วยเหตุนี้ทรัพยากรการท่องเที่ยวและวิถีชีวิตของชาวบ้านจึงเป็นประเด็นสำคัญที่จะส่งเสริมให้มีการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อไปในอนาคตสำหรับจุดด้อยของแหล่งท่องเที่ยววน้ำตกสอยดาวนั้นได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกที่อยู่ในพื้นที่ ซึ่งเป็นสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ห้องน้ำ แต่หากจะมองอีกมุมหนึ่งจุดด้อยของแหล่งท่องเที่ยวก็อาจกลายเป็นจุดเด่นขึ้นมาได้จากการมองคนละมุมกัน

การศึกษาเพื่อตอบคำถามวิจัยข้อที่ 2 จะมีแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว บริเวณน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ในด้านที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านการท่องเที่ยวอย่างไรบ้าง

การวิจัยสรุปได้ว่าควรมีแนวทางที่จะพัฒนาดังนี้คือเริ่มต้นจากการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของคนในท้องถิ่นเพราะกระบวนการเรียนรู้เป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำสู่ความคิดของคนในพื้นที่เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้เพราะข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยววน้ำตกสอยดาวจะมีความเหมาะสมในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วิธีการเรียนรู้ที่สามารถทำได้ทันทีคือการรวมกลุ่มผู้ที่มีความสนใจในการจัดการการท่องเที่ยว เมื่อมีกลุ่มแล้วจะทำให้สามารถเข้าถึงแหล่งทุนหรือการต่อรองให้ได้มาสู่เรื่องอื่น ๆ เช่น การประชาสัมพันธ์ การเข้าถึงความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ กลุ่มยังสามารถสร้างพลังให้สามารถได้เรียนรู้จากชุมชนที่มีประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวมาก่อนและมีผลในเชิงประจักษ์ในที่นี้ชุมชนศรีวัง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราชสามารถเป็นต้นแบบในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เรื่องการจัดการการท่องเที่ยวและการจัดการกลุ่มต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกันได้ทั้งหมดในเชิงบูรณาการให้กับคนในพื้นที่ตำบลละอายได้

ประเด็นต่อมาคือการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมรวมทั้งการสร้างเอกลักษณ์บางอย่างให้เกิดขึ้นในพื้นที่น้ำตกสอยดาว และหากมองภาพในห้วงด้านจากการศึกษาพบว่าในแต่ละด้านควรสร้างเอกลักษณ์ในลักษณะต่อไปนี้ ด้านการคมนาคมควรรักษาสิ่งที่มีอยู่แล้วให้อยู่ต่อไปโดยเฉพาะการเดินทางที่จะเข้าสู่ตัวน้ำตกที่จำเป็นต้องเดินเท้า ลักษณะของการเดินทางเข้าตัวน้ำตกเช่นนี้ทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติที่แท้จริง ได้เห็นวิถีชีวิตของชาวบ้านทั้งสองข้างทาง รวมถึงการจำกัดจำนวนและกลุ่มของนักท่องเที่ยวเมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้

ทรัพยากรธรรมชาติถูกรบกวนได้น้อยลงและคงอยู่สืบต่อมาได้ยาวนานมากขึ้น ในด้านที่พิกก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เป็นตัวกำหนดให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจไปเที่ยว ณ ที่นั้น ๆ การสร้างเอกลักษณ์หรือจุดเด่นให้ที่พิกของสถานที่ท่องเที่ยวบริเวณแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาวควรเน้นที่พิกแบบโฮมสเตย์หรือชนา ซึ่งที่พิกแบบชนานี้จะทำให้นักท่องเที่ยวที่มาพิกได้สัมผัสกับวิถีชีวิตแบบชาวบ้านอย่างแท้จริง ว่าชาวบ้านเขาอยู่กันอย่างไร แต่นำนั่นควรมีให้มากขึ้นและจัดระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานอย่างเหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อเพียงพอแก่นักท่องเที่ยวที่มาพิก ในประเด็นสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวที่พิกน้ำตกสอยดาวนั้น สิ่งอำนวยความสะดวกมีไม่มากนัก แต่เอกลักษณ์ของสิ่งอำนวยความสะดวกที่สามารถพัฒนาขึ้นมาเป็นจุดเด่นได้คือเครื่องปั่นไฟ แต่ยังมีไม่เพียงพอจึงควรจัดให้มีให้เพียงพอกับชนาทุกหลังเพื่อความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว หากมองในทางกลับกัน ตะเกียงหรือคบเพลิงที่ให้แสงสว่างในยามค่ำคืนโดยอาศัยภูมิปัญญาบางอย่างโดยเฉพาะการทำได้ (การใช้น้ำมันยางมาเป็นตัวประสานกับเปลือกไม้บางชนิดแล้วให้แสงสว่าง) นั้นอาจเป็นเอกลักษณ์ของสิ่งอำนวยความสะดวกได้มากขึ้น ส่วนของสิ่งดึงดูดใจที่ควรส่งเสริมให้เกิดเอกลักษณ์ได้แก่ทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นน้ำตกที่มีความสวยงามหรือทรัพยากรธรรมชาติรอบ ๆ น้ำตก ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ยังมีความสมบูรณ์อยู่มาก โดยเฉพาะพืชพรรณและสัตว์ป่าที่ยังมีอยู่มากและที่กำลังจะสูญหายไป นอกจากทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงามและยังคงความสมบูรณ์ของความเป็นธรรมชาติแล้วสิ่งที่ควรสร้างให้มีความโดดเด่นยิ่งขึ้นคือวิถีชีวิตของชาวบ้านในบริเวณน้ำตกที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานในการประกอบอาชีพทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม เช่น การจับกบ การจับปลา การตีผึ้ง โดยเฉพาะการตีผึ้งของชาวบ้านที่ยังใช้วิธีแบบเดิมอยู่หากต้องการสร้างเอกลักษณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอาจจัดงานประเพณีเป็นงานประเพณีของชุมชนขึ้นซึ่งนอกจากได้สร้างเอกลักษณ์ให้กับพื้นที่แล้วยังเป็นการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้ภายนอกได้รับรู้ได้อีกวิธีการหนึ่ง ประเด็นสุดท้ายคือกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว กิจกรรมที่สามารถพัฒนาให้เป็นเอกลักษณ์ในการมาเที่ยวที่พิกน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา คือการเดินป่าที่เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของการท่องเที่ยวที่พิกน้ำตกสอยดาว นอกจากนี้อาจมีการจัดกิจกรรมเพื่อดึงดูดความสนใจและการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวไปในตัว เช่น จัดให้มีการแข่งขันจักรยานเสือภูเขาบ่อยขึ้นอย่างน้อยปีละ 2 ครั้งจนเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ถาวร เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในตำบลละอายในช่วงฤดูการท่องเที่ยว เป็นการกระจายรายได้ให้ประชาชนมีรายได้จากการบริการนักท่องเที่ยว

นอกจากนี้ควรมีการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก ตามความเหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในที่นี้คือการจัดสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานในบริเวณที่พิก หลังจากนั้นในบริเวณที่ต้องเดินเท้าขึ้นน้ำตกไม่ควรมีสิ่งอำนวยความสะดวกเพราะสิ่งอำนวยความสะดวกจะไปรบกวนระบบธรรมชาติให้เกิดความเปลี่ยนแปลง

การสร้างเครือข่ายทั้งในการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวระหว่างพื้นที่ การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอกคือการสร้างเครือข่ายกับชุมชนที่มีการจัดระบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณรอบเขาหลวง เช่น ชุมชนศรีวัง หรือชุมชนที่มีการจัดระบบสวัสดิการ เช่น ชุมชนไม้เรียง ซึ่งเป็นชุมชนที่มีที่ตั้งอยู่บริเวณรอบเขาหลวงด้วยกัน นอกจากนั้นเครือข่ายอาจขยายออกไปจากภูเขาสู่ทะเล สู่ที่ราบ สู่การท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น เช่นการท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้เรื่องประวัติศาสตร์ของนครราชสีมา หรือการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ส่วนการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอกควรเริ่มต้นจากสถาบันการศึกษาในพื้นที่ได้แก่โรงเรียนในตำบลละอาย โรงเรียนในอำเภอฉวาง

จนถึงมหาวิทยาลัยที่อยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช รวมทั้งสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยตรง

ในประเด็นท้ายสุดแต่ความสำคัญมิได้อยู่ลำดับสุดท้ายคือการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวให้ร่วมคิด ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผล ในแนวทางนี้จะทำให้การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยคามยั่งยืนและได้ประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวร่วมกัน

การอภิปรายผล

ความเหมาะสมของแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาวในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีอยู่อย่างมาก เพราะทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรมยังคงดำรงอยู่ด้วยความกลมกลืน แต่ในการจัดการท่องเที่ยวปัจจุบันที่ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวให้ความสำคัญในรูปแบบที่เน้นการสร้างมูลค่าให้เกิดขึ้น กล่าวให้เฉพาะเจาะจงคือการจัดการท่องเที่ยวที่เน้นแสวงหารายได้เป็นหลัก การสร้างสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวในเชิงปริมาณ เน้นจำนวนมาก เน้นสิ่งอำนวยความสะดวก เน้นความทันสมัย และที่ผ่านมาคนในชุมชนได้เริ่มเรียนรู้แล้วว่าการจัดการท่องเที่ยวลักษณะที่กล่าวมานั้นคนในพื้นที่มักได้รับผลของมูลค่าจากการท่องเที่ยวในจำนวนน้อย ทั้งนี้เพราะกลุ่มคนที่สามารถจัดการท่องเที่ยวเน้นมูลค่าได้มักเป็นกลุ่มคนที่มีทุนทางการเงินสูง ในขณะที่คนในพื้นที่ไม่มีทุนทางการเงิน แต่พวกเขามีทุนที่เป็นธรรมชาติและทุนทางสังคมอยู่ค่อนข้างมาก ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับคนพื้นที่จึงควรเน้นในสิ่งที่ตนเองมีอยู่เพราะนั่นย่อมนำไปสู่ผลประโยชน์และความยั่งยืนของชุมชนอย่างแท้จริง

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

แหล่งท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง ยังเป็นพื้นที่ซึ่งคงความสมบูรณ์เพราะความทันสมัยจากภายนอกเข้าไม่ถึงและยากกว่าพื้นที่แหล่งอื่น ๆ แน่นอนว่าทำให้ชื่อเสียงของน้ำตกจำกัดอยู่ในขอบเขตที่แคบเช่นเดียวกัน แต่ทั้งนี้ก็สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นในพื้นที่ได้ และหากมองจากประสบการณ์ของการจัดการท่องเที่ยวที่มีฐานทรัพยากรลักษณะเดียวกันกับน้ำตกสอยดาว เช่น ชุมชนคีรีวง อำเภอลานสกา หรือการท่องเที่ยวที่กรุงชิง อำเภอหนองปีดำ จังหวัดนครศรีธรรมราชแล้ว ความสมบูรณ์ของทรัพยากรมิได้มีแตกต่างกัน

ในการจัดการการท่องเที่ยวจึงควรมองในประเด็นของผลที่จะได้รับว่าสามารถลงสู่ชุมชนได้อย่างแท้จริงหรือไม่ และประเด็นของความยั่งยืน ซึ่งสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่มุมมองดังกล่าวนี้คือการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้คนพื้นที่ เพราะที่ผ่านมาความพยายามของการจัดการท่องเที่ยวลักษณะนี้เกิดขึ้นและหายไปเป็นจำนวนไม่น้อย เป็นหน้าที่ของคนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวางแผนในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่น้ำตกสอยดาว เพื่อความเข้มแข็งของชุมชนและความยั่งยืนของทรัพยากรการท่องเที่ยว

บรรณานุกรม

- กมล รัตนวิระกุล. ม.ป.ป.การจัดการท่องเที่ยวอย่างพอเพียง Sufficiency Tourism. กรุงเทพมหานคร.
- กริช สละอิ่งทอง. 2545. ศักยภาพและแนวทางในการพัฒนาชุมชนไต่หย่า หมู่บ้านน้ำบ่อขาวให้เป็นแหล่ง
เที่ยวทางวัฒนธรรม.
- กุลวัฒน์ ศรีอินทร์งาม. ม.ป.ป. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : เครื่องมือเพื่อการพัฒนาและพิทักษ์สิ่งแวดล้อม.
แหล่งที่มา: http://www.gvc.tu.ac.th/ruual_study/kul.htm. 5 พฤศจิกายน 2547.
- บุญเลิศ ตั้งวัฒนา. 2542. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิมพ์ลภัส ชันหลวง. 2546. ผลกระทบทางจิตวิทยาและการกำหนดขีดความสามารถทางจิตวิทยาของ
แหล่งนันทนาการประเภทน้ำตก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- รัชฎา คชแสงสันต์. 2543. ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวประเภทเกาะ
กรณีศึกษา เกาะลิบ๊ะ จังหวัดสตูล.

ภาคผนวก ข. กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการไปใช้ประโยชน์

ภาคผนวก ข

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการไปใช้ประโยชน์

1. จัดนิทรรศการวันวิชาการของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ทางผู้วิจัยได้นำผลจากการทำวิจัยไปใช้ประโยชน์โดยการจัดนิทรรศการ เพื่อเผยแพร่ผลของการทำวิจัยให้แก่ผู้ที่สนใจได้เข้าชม ซึ่งได้จัดนิทรรศการร่วมกับงานวิจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของประมงพื้นบ้าน ชุมชนปากพูน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งได้รับทุนจากโครงการวิจัยร่วมกับการเรียนการสอนบูรณาการศาสตร์เพื่อเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี และปริญญาโท (ABC – PUS/MAG) ประจำปี 2552 โดยนักศึกษาหลักสูตรสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ทีมวิจัยช่วยกันจัดนิทรรศการวันวิชาการของคณะครุศาสตร์

นิทรรศการของคณะวิจัยแหล่งท่องเที่ยวน้ำตกสอยดาว ตำบลละอายอำเภอนางรอง จังหวัดนครราชสีมา

ทีมวิจัยทั้ง 2 กลุ่มและอาจารย์ผู้จัดนิทรรศการ

2. การประสานงานร่วมกับโรงเรียนบ้านโคกยางในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

ให้องค์การบริหารส่วนตำบลนำข้อมูลทางวิจัยไปใช้เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านโคกยาง ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา โดยการประสานงานกับ คุณครูสาคร เกื้อสกุล ซึ่งโรงเรียนสนับสนุนให้กลุ่มนักเรียนรวมตัวกันจัดตั้งเป็นชมรมอนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยว น้ำตกสอยดาว

ภาคผนวก ค. ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
และกิจกรรมที่ดำเนินการมาแล้วและผลที่ได้รับตลอดโครงการ

**ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
และกิจกรรมที่ดำเนินการมาแล้วและผลที่ได้รับตลอดโครงการ**

ระยะเวลา	วัตถุประสงค์	กิจกรรมที่วางแผนไว้	ผลที่ได้รับจริง
4 เดือนที่ 1	1. เพื่อสำรวจข้อมูลเบื้องต้นใน ด้านที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก สะดวกและกิจกรรมต่างๆ ทางด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ น้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัด นครศรีธรรมราช	1. หาข้อมูลจากห้องสมุด จากองค์การบริหารส่วนตำบล และจากอินเทอร์เน็ต 2. ลงพื้นที่เพื่อสังเกต และ สำรวจ 3. สอบถามจากผู้นำชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน	ได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและ ลงพื้นที่สำรวจทางด้านที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก และกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ น้ำตกสอยดาว ตำบล ละอาย อำเภอฉวางจังหวัด นครศรีธรรมราช
4 เดือนที่ 2	2. เพื่อหาแนวทางพัฒนาที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ สิ่ง อำนวยความสะดวกสะดวกและ กิจกรรมต่างๆทางด้านการ ท่องเที่ยวในพื้นที่น้ำตกสอย ดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช	1. สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านและหน่วยงาน ราชการ เพื่อสำรวจหาแนวทาง การ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว น้ำตก สอยดาว ตำบลละอาย อำเภอ ฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช	มีแนวทางที่วางแผนไว้ เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยวในด้าน ที่พัก การ คมนาคมสิ่งดึงดูดใจ สิ่ง อำนวยความสะดวกสะดวกและ กิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ น้ำตกสอยดาว ตำบล ละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาคผนวก ง. ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์

ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์

1. ถ้านักท่องเที่ยวจะเดินทางมาเที่ยวน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จะพักที่ไหนได้บ้าง
2. โรงแรมในตลาดจันดีที่มีขนาดใหญ่มีกี่โรงแรมและโรงแรมขนาดเล็กมีกี่โรงแรม
3. นักท่องเที่ยวสามารถมาพักแรมร่วมกับชาวบ้านแบบโฮมสเตย์ได้หรือไม่
4. บริเวณน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีสถานที่พักสำหรับกลางคืนหรือไม่
5. ในการทางเดินและนอนเปลนักท่องเที่ยวต้องขออนุญาตจากใครได้บ้าง
6. ถ้านักท่องเที่ยวต้องการพักที่ชนาของชาวบ้านบริเวณน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีค่าใช้จ่ายหรือไม่ถ้ามีเท่าไร
7. เส้นทางในการเดินทางไปบริเวณน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีกี่เส้นทาง
8. นอกจากการเดินทางด้วยเท้าแล้วยังสามารถเดินทางด้วยวิธีใดได้อีกบ้าง
9. รถที่ใช้ในการเดินทางไปยังน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีลักษณะแบบใดบ้าง
10. ชาวบ้านบริเวณน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบอาชีพหลักอะไรบ้าง
11. อาชีพเสริมของชาวบ้านบริเวณน้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีอะไรบ้าง
12. ในแต่ละฤดูกาลชาวบ้านมีอาชีพเสริมอะไรบ้าง
13. กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถทำได้มีกิจกรรมอะไรบ้าง
14. ถ้านักท่องเที่ยวมาเที่ยวที่น้ำตกสอยดาว ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีผู้นำทางไปยังบริเวณน้ำตกสอยดาวหรือไม่ ถ้ามีคือใคร
15. สิ่งอำนวยความสะดวกที่สามารถบริการแก่นักท่องเที่ยวมีอะไรบ้าง
16. อะไรที่เป็นสิ่งดึงดูดใจให้มาเที่ยวน้ำตกสอยดาว และต้องการให้มีการพัฒนาน้ำตกสอยดาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวในอนาคตในลักษณะใด และคิดว่าถ้าจะให้เป็นอย่างนั้นมีวิธีการอย่างไร

ภาคผนวก จ. รูปภาพกิจกรรมการดำเนินงานวิจัย

การเดินป่าสู่ น้ำตกสอยดาว

จุดพักผ่อนวิว

สะพานไม้พ้อท่านคล้าย

บริเวณตอนกลางของน้ำตกสอยดาว

สัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน

รถมอเตอร์ไซด์

ชนาที่ปัก

ดอกกล้วยไม้ที่เป็นสิ่งดึงดูดใจสำคัญบริเวณน้ำตกสอยดาว

น้ำตกสอยดาวหนาน 1

ทีมงานวิจัยสำรวจน้ำตกหนาน 2

ภาคผนวก จ. ประวัติคณะผู้วิจัย

ประวัติคณะผู้วิจัย

1. หัวหน้าโครงการ (อาจารย์ที่ปรึกษา)	นายมานะ ขุนวีช่วย
Mr. Mana Khunweechuay
อ. (ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้)
หลักสูตรสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280
โทรศัพท์/โทรสาร 089-6512519
E-mail lamakung@hotmail.com
2. นักศึกษาผู้วิจัยหลัก	นางสาวหทัยทิพย์ จิตจำ
Miss.Hathaitip Jitjum
ปริญญาตรี หลักสูตรสังคมศึกษา
คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
12 หมู่ 11 ตำบลละอาย อำเภอนางรอง
จังหวัดนครศรีธรรมราช 80250
โทรศัพท์/โทรสาร 089-4722737
E-mail Thaitip_34@hotmail.com
3. นักศึกษาผู้ร่วมวิจัย	นางสาวอาทิตย์ดาว แสงวิจิตร
Miss.Artiddaw Sangvijit
ปริญญาตรี หลักสูตรสังคมศึกษา
คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
5/2 หมู่ 10 ตำบลปากพูน อำเภอเมือง
จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000
โทรศัพท์/โทรสาร 087-4657367
E-mail pam_pat_106@hotmail.com

4. นักศึกษาผู้ร่วมวิจัย
- คุณวุฒิ/ ระดับการศึกษา
- สถาบัน
ที่อยู่
- โทรศัพท์/โทรสาร
- E-mail
- นางสาวขวัญจิรา สืบสายทอง
Miss.Khuwanjira Suebsaythong
ปริญญาตรี หลักสูตรสังคมศึกษา
คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
316/1 หมู่ 2 ตำบลควนพัง อำเภอรัตนพิบูลย์
จังหวัดนครศรีธรรมราช 80130
086-6902549
Showgun_14@hotmail.com
5. นักศึกษาผู้ร่วมวิจัย
- คุณวุฒิ/ ระดับการศึกษา
- สถาบัน
ที่อยู่
- โทรศัพท์/โทรสาร
- E-mail
- นางสาวละมุล การดี
Miss.Lumun Kardee
ปริญญาตรี หลักสูตรสังคมศึกษา
คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
30 หมู่ 8 ตำบลบางขัน อำเภอบางขัน
จังหวัดนครศรีธรรมราช 80360
089-6455549
Kandee_30@hotmail.com
6. นักศึกษาผู้ร่วมวิจัย
- คุณวุฒิ/ ระดับการศึกษา
- สถาบัน
ที่อยู่
- โทรศัพท์/โทรสาร
- E-mail
- นางสาวปัทมา อินทสระ
Miss.Pattama Intasara
ปริญญาตรี หลักสูตรสังคมศึกษา
คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
91 หมู่ 15 ตำบลโคกม่วง อำเภอเขาชัยสน
จังหวัดพัทลุง 93130
081-0864768
Pattama_10@hotmail.com